

ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Study of Cultural Identity for Bankhaw Community of Ranot Distract
Songkhla Province to Conduct Creative Tourism Route

นุพงษ์ กองพิมพ์

Nupong Kongpim

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Science in Community Ecotourism Management
Prince of Songkla University

2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผู้เขียน นายอนุพงษ์ กองพิมพ์

สาขาวิชา การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมภาร)

.....ประธานกรรมการ
(ดร.นราวดี บัวขวัญ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมภาร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ สุวรรณโณ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งแสง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(3)

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วน
ช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นายอนุพงษ์ กองพิมพ์)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายอนุพงษ์ กองพิมพ์)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์ ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผู้เขียน นายอนุพงษ์ กองพิมพ์

สาขาวิชา การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ (3) เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีวิจัย 2 รูปแบบ คือ เชิงคุณภาพ ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 คน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และเชิงปริมาณจากการใช้แบบประเมินเพื่อศึกษาความพร้อมในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนตามครัวเรือน จำนวน 325 ครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านศาสนา/ความเชื่อ/ความศรัทธา ประกอบไปด้วยวัดบ้านขาว และคลองนางเรียม หรือ ทวดนางเรียม 2. ด้านอาหารพื้นบ้าน ประกอบไป เครื่องแกงสมุนไพร และ ปลาตุ๋น และ 3. ด้านหัตถกรรมท้องถิ่น คือ หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ทั้งหมดนี้เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและยังคงดำรงอยู่กับชุมชนบ้านขาว รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมให้มั่นคงกับชุมชน และยังคงสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน นำมาสู่การศึกษาปัจจัยที่จะจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดเส้นทาง พบว่า ชุมชนบ้านขาวมีความพร้อมด้านการให้บริการของชุมชนมากที่สุด อยู่ในระดับมาก (\bar{X} 4.09, S.D.= .622) และรองลงมาความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.99, S.D. = .645) ความพร้อมด้านพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชนอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.85, S.D. = .684) และความพร้อมด้านกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.81, S.D. = .829) จากนั้นเข้าสู่ขั้นการวางแผนการกำหนดกิจกรรมและการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการประชุมชมกลุ่มย่อย นำมาซึ่งการวางแผนและเชื่อมโยงกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งยังได้จัดโปรแกรมนำเที่ยวที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นเส้นทางท่องเที่ยว มีชื่อว่า “มนต์เสน่ห์แห่งบ้านขาว ล่องเรือชมธรรมชาติดื่มด่ำกับอากาศบริสุทธิ์ เรียนรู้งานหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ สัมผัสภูมิปัญญาล้ำค่าของชุมชน” เป็นเวลา 2 วัน 1 คืน

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เส้นทางท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Thesis Title	Study Cultural Identities of BanKhao Community, Ranot District, Songkhla for Creative Tourism Routing
Author	Nupong Kongpim
Degree	Community Ecotourism Management
Academic Year	2019

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study the cultural identities of Baan Khao Community, Ranot District, Songkhla, (2) to study factors leading to the creation of a creative tourism route, and (3) to create a creative tourism route using the cultural identities of Ban Khao Community, Ranot District, Songkhla. Use qualitative research method from in-depth interviews with 30 key informants from in-depth interviews, participant observation, non-participant observation, and quantitative research from assessment. By specifying sample groups in proportion to households, consisting of 325 households. The results of the research showed that the cultural identity of the Ban Khao community was the outstanding 3 category Include (1) Religion / Beliefs / Faith consisting of the Ban Khao Temple and Khlong Nang Raem (2) Local cuisine consisting Spices Herb and Catfish pickled and (3) Local handicrafts is Menora beads handicrafts. all of this is a unique cultural identity that still exists with the Baan Khao community. Including keeping the culture stable with the community but still retain the aura of culture and local wisdom clearly. Therefore, it led to the study of factors that create a creative tourism route to study readiness, which found that the Ban Khao community is most ready to provide community services at a high level (\bar{x} 4.09, S.D. = .622), followed by facilities with at a high level (\bar{x} 3.99 , S.D. = .645) readiness in tourism areas in the community at a high level (\bar{x} 3.85, S.D. = .684) , and readiness in tourism activities at a high level (\bar{x} 3.81, S.D.= .829). The results were used for planning the activities and create a creative tourism route by meeting with the focus group, leading to a planning and linking creative activities The researcher also organized a tour program that linked all tourist attractions of the entire community, a tourist route named "The Charm of Ban Khao, enjoy the freshy cruise in nature, learn Menora bead handicraft, and experience the precious wisdom of the community " for 2 days 1 night.

Keywords: Cultural identity, Tourism Routing , Creative tourism

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิทยานิพนธ์ให้หัวข้อ “ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ได้รับความช่วยเหลือและความกรุณาในการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีจาก รศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร ที่คอยให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะจนทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งด้านเนื้อหาและแนวทางในการหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพรวมถึงกิจกรรมต่างๆที่เปิดโลกทัศน์และการสนับสนุนต่างๆ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.นราวดี บัวขวัญ ที่กรุณาและสละเวลามาเป็นประธานกรรมการในการสอบ รวมทั้งคำแนะนำที่ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถต่อไปในอนาคตได้ ตั้งแต่การสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์จนถึงการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.อุทิศ สังขรัตน์ และ ผศ.ดร.สุวิทย์ สุวรรณ ที่ให้ความรู้และเพิ่มเติมข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์รวมถึงการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ทั้งการเขียนบทความวิชาการและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้องอีกทั้งยังเป็นคณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์และการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์และขอขอบพระคุณอาจารย์ ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล ดร.ห้าวหาญ ทวีแสง และ ผศ.กุลดาร่า เพียรเจริญ ที่คอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์และเรียบร้อย

ขอขอบพระคุณองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา รวมถึงผู้นำและชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้านและกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรร กลุ่มปลาตุกร้า และคณะมโนราห์ประเสริฐ รวมถึงชาวบ้านของตำบลบ้านขาว ที่ให้ความร่วมมือให้การเก็บข้อมูลในการทำวิจัยในครั้งนี้และขอขอบพระคุณ นายเนติพงษ์ ไส่สาม ที่กรุณาให้สถานที่ในการประชุมกลุ่มย่อยและเป็นศูนย์กลางในการประสานติดต่อกับผู้นำชุมชนในการให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณวิทยาลัยชุมชนจังหวัดสงขลา ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านขาวได้เป็นอย่างดีและเป็นประโยชน์จนทำให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์และสำเร็จไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณมารดา ที่ให้กำลังใจในการศึกษาและคอยสนับสนุนมาโดยตลอด เป็นแรงผลักดันและเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

นุพงษ์ กองพิมพ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
รายการตาราง	(11)
รายการรูปภาพประกอบ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย	4
1.6 กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
1.7 นิยามคำศัพท์	7
บทที่ 2 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์	9
2.1.1 ความหมายของอัตลักษณ์	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.	12
2.2.1 ความหมายของวัฒนธรรม	12
2.2.2 รูปแบบของวัฒนธรรม	14
2.2.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	15
2.2.4 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	16
2.3.1 จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	19
2.4 เส้นทางการท่องเที่ยว	25
2.4.1 ความหมายของเส้นทางท่องเที่ยว	25
2.4.2 การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว	26
2.5.1 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3As	27
2.5.2 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 4As	27
2.5.3 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 5As	27
2.6 ข้อมูลพื้นที่วิจัย	30
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 พื้นที่ศึกษา	43
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	45
3.4 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล	46
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	51
3.6 ขั้นตอนการวิจัย	52
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 ผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	53
4.1.1 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านศาสนา/ความเชื่อ/ความศรัทธา	54
4.1.2 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน	57
4.1.3 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมท้องถิ่น	63
4.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	81
4.2.1 ความพร้อมของพื้นที่ในชุมชน	83
4.2.2 ความพร้อมด้านการให้บริการของชุมชน	84
4.2.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	85
4.2.4 ความพร้อมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	86
4.3 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนดจังหวัดสงขลา	87

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.1 การสร้างโปรแกรมนำเที่ยวและการเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวของ ชุมชนบ้านขาว	93
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	99
5.1.1. สรุปผลการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	99
5.1.2. สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดการเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	101
5.1.3 ผลการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรม ชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	102
5.2 อภิปรายผล	103
5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้	103
5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	104
บรรณานุกรม	105
บุคลากร	109
ภาคผนวก	112
ก รายละเอียดแบบสัมภาษณ์	113
ข รายละเอียดแบบประเมินความพร้อม	120
ค แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย	125
ง ภาพกิจกรรมในการดำเนินงานวิจัย	127
ประวัติผู้เขียน	130

รายการตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รูปแบบของวัฒนธรรม	14
2	การแยกหมู่บ้านของตำบลบ้านขาว ออกจาก ตำบลตะเคียน	31
3	จำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนบ้านขาว	32
4	การสุ่มจำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างของตำบลบ้านขาว	45
5	การจำแนกประเภทของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว	54
6	จำนวนและร้อยละของประชากรตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล	82
7	การประเมินความพร้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน	83
8	การประเมินความพร้อมด้านการให้บริการชุมชน	84
9	การประเมินความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	85
10	การประเมินความพร้อมด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	86
11	การวางแผนและการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม	87

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	วงจรแห่งวัฒนธรรมกับการสร้างอัตลักษณ์	11
2	ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวกว้าง	24
3	แผนที่ประกอบการแสดงบริเวณตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา	31
4	วัดบ้านขาวและที่ประดิษฐาน ปู่อินทร์ ปู่จันทร์ ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด	56
5	ทวดเรียม หรือ ทวดคลองนางเรียม ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา	57
6	พื้นที่และการทำการเกษตรของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา	59
7	กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา	61
8	กลุ่มปลาตุ๋นราชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา	63
9	การแสดงมโนราห์ของนักเรียนในชุมชนบ้านขาว	65
10	การสาธิตชุดชุดมโนราห์ของคุณป้าถวิล ได้ทำขึ้นมาเพื่อใช้ในการแสดงมโนราห์	66
11	ตัวอย่างเครื่องแต่งกายมโนราห์	67
12	การประยุกต์จากงานหัตถศิลป์มาเป็นงานหัตถกรรม	69
13	การสื่อความหมายผ่านเทริดของมโนราห์	71
14	การสาธิตวิธีการไขว้และการวางลูกปิดให้เกิดตัวดอกและขาของการร้อย	72
15	ตัวอย่างและขนาดลูกปิดมโนราห์	73
16	เทคนิคการชูดเชือกด้วยมิดและซี่ผึ้ง	74
17	ลายที่ปรากฏอยู่บนชุดมโนราห์	74
18	การออกแบบลายจากการวาดและวางลายตามสิ่งของ	75
19	ลายดอกซ้อนและการออกแบบ	76
20	แสดงความแตกต่างของรูปแบบและลวดลาย	76
21	การเล่นสีและการไล่สีของการร้อยลูกปิดมโนราห์	77
22	ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปิดมโนราห์	78
23	รางวัลของกลุ่มหัตถกรรมลูกปิดมโนราห์	79
24	การนำเสนอผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปิดมโนราห์	80
25	สัญลักษณ์แบรนด์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปิดมโนราห์	80

รายการภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
26	การเชื่อมโยงอัตลักษณ์วัฒนธรรมสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	89
27	การจัดประชุมการประชุมกลุ่มย่อย	90
28	แผนที่แสดงพิกัด อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหัดสงขลา	92
29	แผนที่จุดท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านขาว	93

บทที่ 1

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขับเคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว จึงเป็นที่ยอมรับของทุกประเทศ เนื่องจากกระแสความต้องการด้านการท่องเที่ยวที่ในขณะนี้กำลังเป็นสิ่งที่นิยมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีการเติบโตด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในทุกปี จะเห็นได้จากอัตราของนักท่องเที่ยว นับตั้งแต่เดือนมกราคม – สิงหาคม พ.ศ. 2562 พบว่ามีผู้เดินทางจากต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทยจำนวน 3.4 ล้านคน ขยายตัว ร้อยละ 5.6 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันจากปีที่ผ่านมา สร้างรายได้ 0.14 ล้านล้านบาท ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.12 (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) โดยมีนักท่องเที่ยว 5 อันดับแรกในเอเชียที่พบมากที่สุดได้แก่ จีน มาเลเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และลาว ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจโลกจะอยู่ในสภาวะชะลอตัว แต่เศรษฐกิจด้านการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยจากนักท่องเที่ยวที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน (สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองด้านสถิติการเดินทางเข้าและออกราชอาณาจักร, 2562)

ความได้เปรียบจากทำเลที่ตั้งของประเทศไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวและความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานที่งดงาม นอกจากนั้นประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นอารยประเทศ มีจารีต ประเพณี มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ แหล่งเมืองเก่า โบราณคดี ความเชื่อและประเพณี วัฒนธรรมการแกะสลัก งานประณีตศิลป์ อาหารคาวหวาน การละเล่นพื้นบ้าน การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาค สำเนียงภาษาของแต่ละท้องถิ่น และรวมไปถึงนาฏศิลป์ไทย นอกเหนือจากนี้ประเทศไทยยังมีความสมบูรณ์ทางด้านวัฒนธรรมอีกหลายด้านจะเห็นได้ถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์นับตั้งแต่ก่อนบ้านสร้างเมือง จึงมีประวัติศาสตร์และความเป็นมาอันยาวนานมีการสืบสานอนุรักษ์จนถึงปัจจุบัน

จากกระแสการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในประเทศไทยเป็นการท่องเที่ยวที่แยกจากนักท่องเที่ยวกลุ่มมวลชน (Mass Tourism) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งซึ่งการได้สัมผัสจากสถานที่จริง โดยการยกวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา รวมไปถึงอาชีพต่างๆ ของประเทศไทย ที่ถูกวางอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าของมรดกไทย ได้ถูกนำมาจัดให้เกิดเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการสร้างกิจกรรมเพื่อให้ได้ลงมือปฏิบัติ และสอดคล้องกับวิถีชุมชนอีกทั้งยังช่วยทำให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่ลึกซึ้งกว่าการท่องเที่ยวทั่วไป สาเหตุเกิดจากการได้ร่วมกันแบ่งปันประสบการณ์ที่ได้รับและได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้อย่าง

สร้างสรรค์พร้อมทั้งได้สร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนอย่างแท้จริงไม่ใช่เป็นการสร้างเรื่องราวขึ้นมาเพื่อจัดฉากให้กับนักท่องเที่ยวแต่เป็นการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เช่น การได้พักโฮมสเตย์ ร่วมทำอาหารกับเจ้าของบ้านและการเรียนรู้วิถีการสานเสื่อเป็นต้น (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) โดยสินค้าหลักของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นก็คือ ประสบการณ์และทักษะด้านวัฒนธรรม ที่เกิดจากการร่วมกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชุมชน ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้นำนโยบายเกี่ยวกับการนำวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2561-2580) ว่าด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพื่อจัดทำให้การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม คือการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นวัฒนธรรมในชุมชน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการได้สัมผัสกับเจ้าบ้านอย่างแท้จริง ที่ไม่ใช่การจัดฉากแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และรับประสบการณ์อย่างเต็มศักยภาพ ดังสโลแกนที่ว่า เรียนรู้ ดูของจริง ลงมือทำ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2558)

จังหวัดสงขลาเป็นหนึ่งในจังหวัดของภาคใต้ในประเทศไทยที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากจังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรอาศัยอยู่ 1.4 ล้านคน มีการแบ่งเขตการปกครองทั้งหมด 16 อำเภอ 127 ตำบล 1,023 หมู่บ้าน (แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา 4 ปี 2561-2564) และจังหวัดสงขลายังเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดน เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับชายแดนไทย – มาเลเซีย ในด้านเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลายังคงมีอัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวมาเลเซียและชาวต่างชาติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจังหวัดสงขลา มีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว โดยรายได้มาจากการท่องเที่ยวเป็นอันดับต้นของรายได้ทั้งหมดและยังมีความสะดวกในด้านการสัญจรทั้งทางบกและทะเล อีกทั้งยังมีท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่และท่าเรือน้ำลึก ในทุกปีจังหวัดสงขลาจะมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยมีการดำเนินการดังนี้ กิจกรรมเพื่อการสนับสนุนส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยวโดยได้จัดกิจกรรมสำคัญ อาทิเช่น กิจกรรมสงขลามหาสนุก กิจกรรมถนนเมืองเก่าจังหวัดสงขลา (หลายสองเล เก้า เท่ ริมเลสาบ) ความรุ่งเรืองทางด้านศิลปหัตถกรรมเป็นแหล่งผสมผสานทางวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลาที่เป็นมรดกของบรรพชนได้สร้างสรรค์และสร้างสมไว้ อีกทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ภูมิปัญญา ศิลปหัตถกรรมช่างท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้านและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกับชาวจังหวัดสงขลา ทั้งเรื่องการแต่งกายการกินอยู่ประเพณีที่สอดคล้องกับชีวิตของบุคคล และประเพณีเกี่ยวกับสังคมและชุมชน (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ, 2561)

อำเภอระโนดเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสงขลาที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ มีพื้นที่ที่ติดกับอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (ทิศตะวันตก) อำเภอหัวไทรจังหวัดนครศรีธรรมราช (ทิศเหนือ) และอำเภอไทย (ทิศตะวันออก) และได้รับการขนานนามชื่อว่าเป็นลูกเสี้ยว หมายถึง เป็นพื้นที่ที่มีสามวัฒนธรรม มีความโดดเด่นและบั้นเอกลักษณ์ส่งผลให้มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยและได้นำวัฒนธรรมติดตัวมาด้วย อาทิ มโนราห์ การทำนา การปลูกตาลโตนด และการทำนาบัวอีกทั้งยังเป็นเขตพื้นที่รอยต่อติดกับทะเลน้อยซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับโลกเป็นพื้นที่ Ramsarsite ทั้งยังเป็นพื้นที่อนุรักษ์นกน้ำระหว่างประเทศมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ของจังหวัดพัทลุง และยังมีประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ศิลปหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ ที่กระจายตัวอยู่ในแต่ละพื้นที่ชุมชนของแต่ละอำเภอระโนด โดยเฉพาะที่ชุมชนตำบลบ้านขาวเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความน่าสนใจ เกี่ยวกับอัตลักษณ์ในเรื่องของวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และศิลปหัตถกรรม นอกเหนือจากนั้นยังมีการบริการโฮมสเตย์ ที่ได้รับรางวัลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2558 ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบความเป็นชุมชนและการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย (กรมการท่องเที่ยว, 2558)

ตำบลบ้านขาวมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความผสมผสานวัฒนธรรมและน่าสนใจโดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ อเมซอนแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ล่องเรือชมธรรมชาติ การบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ที่ได้รับรางวัลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2558 การนั่งเรือชมดอกบัวบานยามเช้า วิธีการเลี้ยงควายน้ำ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ได้แก่ การรำมโนราห์ การสานเสื่อกระจูด การนวดแผนไทยโบราณ การทำเครื่องแกงจากสมุนไพร การทำปลาตุกร้า การทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ปรากฏให้พบถึงทรัพยากรที่มีความหลากหลายทั้งทางบกและทางน้ำมีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนเกิดรายได้เสริมจากการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรวมถึงการทำให้เกิดความรักและหวงแหนต่อทรัพยากรและวัฒนธรรม ด้วยปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีบทบาทกับการใช้ชีวิตของชุมชน เทคโนโลยีที่ทันสมัย และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายคนไปสู่เมืองมากขึ้น จึงเป็นที่น่าวิตกว่า วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าและเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญของชาติจะสูญหายไปจากท้องถิ่น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นปัญหาดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลาเพื่อผลักดันให้ชุมชนมีการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อชุมชนด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่เพียงแต่เป็นการมุ่งเน้นการบริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวแต่จะเป็นสิ่งที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสกับวิถีชุมชน ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งรวมถึงการต่อยอดการบูรณาการเพื่อให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันล้ำค่าอยู่กับชุมชนต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

- 1.2.1 อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาวคืออะไรและมีด้านใดบ้าง
- 1.2.2 ชุมชนบ้านขาว มีความพร้อมที่จะทำเส้นทางการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด
- 1.2.3 การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาใช้ประยุกต์อย่างไรและมีรูปแบบการสร้างสรรคอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
- 1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
- 1.3.3 เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

- 1.4.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลบ้านขาวเพื่อให้ชุมชนได้นำข้อมูลไปเผยแพร่ได้
- 1.4.2 เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนตำบลบ้านขาว เพื่อใช้สำหรับการวางแผนในการท่องเที่ยวได้
- 1.4.3 หน่วยงานระดับท้องถิ่น หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน สามารถนำข้อมูลไปพัฒนาหรือก่อให้เกิดประโยชน์ในชุมชนและสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้น
- 1.4.4 ชุมชนสามารถนำข้อมูลวิจัยเพื่อให้พัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนได้

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีวิธีการวิจัย 2 แบบ คือ

(1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง

(2) วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบประเมินความพร้อมของชุมชน โดยมีขอบเขตดังต่อไปนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่โดดเด่นของชุมชนบ้านขาว รวมไปถึงการศึกษาความเชื่อและความศรัทธาที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่เพื่อให้ได้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

2) การศึกษาความพร้อมพื้นที่ ปัจจัยส่วนบุคคล การอำนวยความสะดวก การบริการของชุมชน และการมีที่พักเพียงพอกับนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นตัวหลักในการกำหนดกิจกรรมต่างๆของการท่องเที่ยว

3) จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อหารือและแนวทางในการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาจัดทำเป็นเส้นทางเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

1.5.2 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เป็นตำบลบ้านขาว อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอรอนด จังหวัดสงขลา แบ่งออกเป็น 6 หมู่บ้าน พื้นที่ในการศึกษารั้งนี้ จะทำการศึกษาพื้นที่ของชุมชนที่มีความโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่หมู่บ้านมีบ้านเรือนอยู่หนาแน่นประกอบไปด้วยชุมชน 6 ชุมชน ดังนี้ หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านหัวป่า หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านเสาธง (ล่องลม) หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านควาออก หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านควาตอกและหมู่ที่ 6 ชุมชนหัวป่าตอก ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ทั้ง 6 หมู่บ้าน ของชุมชนตำบลบ้านขาวที่มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่แตกต่างและน่าสนใจในการศึกษา

1.5.3 ประชากรเป้าหมาย

1.5.3.1 ชาวบ้านชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา 6 หมู่บ้านปราชญ์ชุมชน ผู้รู้ในชุมชน

1.5.3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

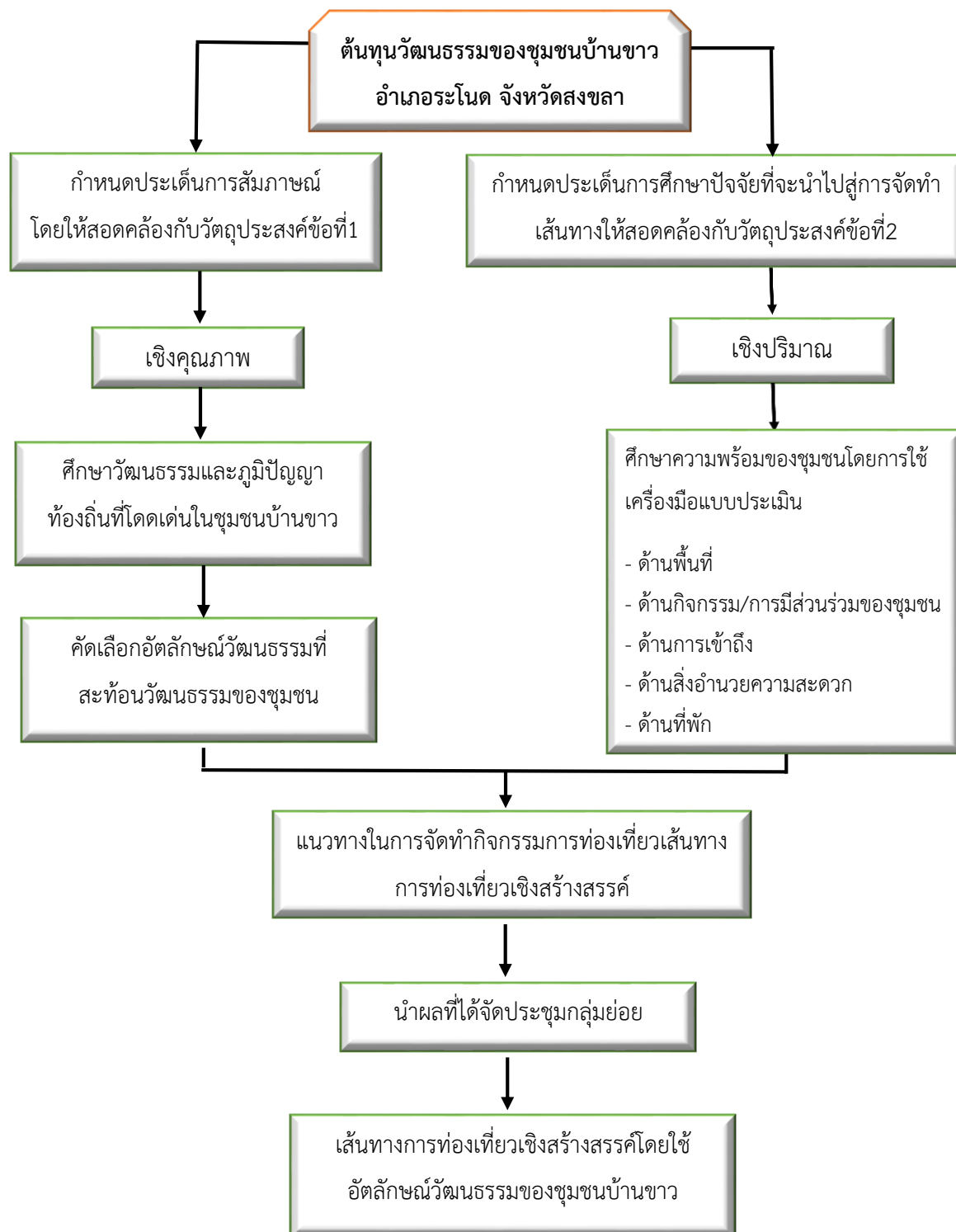
1.5.3.3 ผู้นำชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้านของตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

1.5.3.4 วิทยาลัยชุมชนจังหวัดสงขลาวิทยาเขตอำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

1.5.4 ขอบเขตด้านเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือน มิถุนายน 2562 – มีนาคม 2563

1.6 กรอบแนวคิดของการวิจัย

1.7 นิยามคำศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติกับชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา โดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านขาวที่เป็นเจ้าบ้านและการได้รับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวและเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งร่วมทั้งการได้สัมผัสความเรียบง่ายของชุมชนบ้านขาวได้ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาโดยไม่มีการจัดฉากหรือสร้างขึ้นมา

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง ชุมชนบ้านขาวมีวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ในหลายด้าน ทั้งด้านภูมิปัญญา ด้านอาหารท้องถิ่น และด้านหัตถกรรม เป็นสิ่งสมองค์ความรู้ขนาดใหญ่ที่มีการถ่ายทอดผ่านตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมของชุมชน ที่จะมีเพียงหนึ่งเดียว รวมถึงกระบวนการที่มีความแตกต่างกันออกไป และความเฉพาะตัวของวัฒนธรรมจนกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง แผนที่ที่ใช้นำทาง หรือแผนที่ที่ใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม ของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ทั้ง 6 ชุมชน โดยในเส้นทางที่อยู่ในลักษณะการท่องเที่ยว ต้องมีกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ที่กิน ที่พัก และของที่ระลึก เป็นต้น สามารถร่วมกิจกรรมกับชุมชนและเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด และทักษะ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียนรู้ของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาจัดทำกรอบการดำเนินงานและข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยมีเนื้อหาตามลำดับ ดังนี้

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์
 - 2.1.1 ความหมายของอัตลักษณ์
- 2.2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 2.2.1 ความหมายของวัฒนธรรม
 - 2.2.2 รูปแบบของวัฒนธรรม
 - 2.2.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 2.2.4 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.3. แนวคิดเกี่ยวกับการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
 - 2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
 - 2.3.2 จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
 - 2.3.3 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 2.3.4 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 2.4. เส้นทางท่องเที่ยว
- 2.5. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว
 - 2.5.1 องค์ประกอบการท่องเที่ยว 4As
 - 2.5.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยว 5As
 - 2.5.3 องค์ประกอบการท่องเที่ยว 6As
- 2.6. ข้อมูลพื้นที่วิจัย
- 2.7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

2.1.1 ความหมายของอัตลักษณ์

คำว่าอัตลักษณ์ ตามต้นคำศัพท์ในภาษากรีก คำว่าอัตลักษณ์ (Character) คือ สิ่งบ่งชี้ถึงจุดโดดเด่นและแตกต่างจากสิ่งอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ ลักษณะ (Traits) เป็นตัวที่สะท้อนให้เห็นตัวบุคคลที่มีความแตกต่างจากตัวบุคคล ทั้งนี้มีความหมายที่กว้างซึ่งคำนี้มีความหมายที่ชี้เฉพาะเจาะจงเฉพาะตน (Individuality) หมายถึง กลุ่มที่มีลักษณะทางสังคมและทางศีลธรรมเป็นส่วนสำคัญ สามารถแบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 3 ส่วนส่วนแรกคือ มนุษย์ที่มีความแน่นอนและมั่นคงของอัตลักษณ์ (Stable Character) บุคคลประเภทนี้มักแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่เป็นแนวทางโดยยึดหลักกฎหมาย ส่วนที่สองคือ ผู้ที่มีลักษณะอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่ง (Strong Character) ลักษณะอัต-ลักษณะที่เข้มแข็งนี้มีพฤติกรรมที่หมายจะกระทำอะไรให้สำเร็จตามเป้าหมายไม่ว่าการกระทำนั้นลำบากเท่าใดก็สามารถบรรลุได้ ส่วนสุดท้ายคือ ประเภทที่มีความยอดเยี่ยมทางด้านอัตลักษณ์ (Good Character) ส่วนนี้จะปรากฏพฤติกรรมออกมา คือการอาศัยอยู่ทางของสังคมและจริยธรรมที่สม่ำเสมอและนึกถึงสิ่งที่ได้กระทำลงไปกับคนอื่น (ติน ปรัชญพฤทธิ, 2538 หน้า 389-390)

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2547 หน้า 26-27) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์มีสาเหตุมาจากพันธุกรรมที่ปรากฏอัตลักษณ์ในรูปแบบของร่างกายและลักษณะของการเรียกชื่อ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงชาติพันธุ์ที่เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญ ทั้งสองรูปแบบส่งผลให้เกิดความผูกพันและการมีความสัมพันธ์โดยผ่านการร่วมพิธีกรรมหรือการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเดียวกันและมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมในอดีตและส่งผลไปถึงปัจจุบัน

ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2547 หน้า 32-33) ได้ให้ความหมายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ลักษณะ (identity) เป็นคำที่มาจากละติน คือ identities อดีตใช้คำว่า idem โดยมีความหมายว่า คล้ายคลึงกันแต่ในด้านภาษาอังกฤษคำว่าอัตลักษณ์ให้ความหมายที่มีสองนัยยะ หมายถึงมีความคล้ายหรือเหมือนกันและมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป เป็นการให้ความหมายเหมือนกันที่มีความสอดคล้องกับการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งของและคนในมุมมองสองมุม

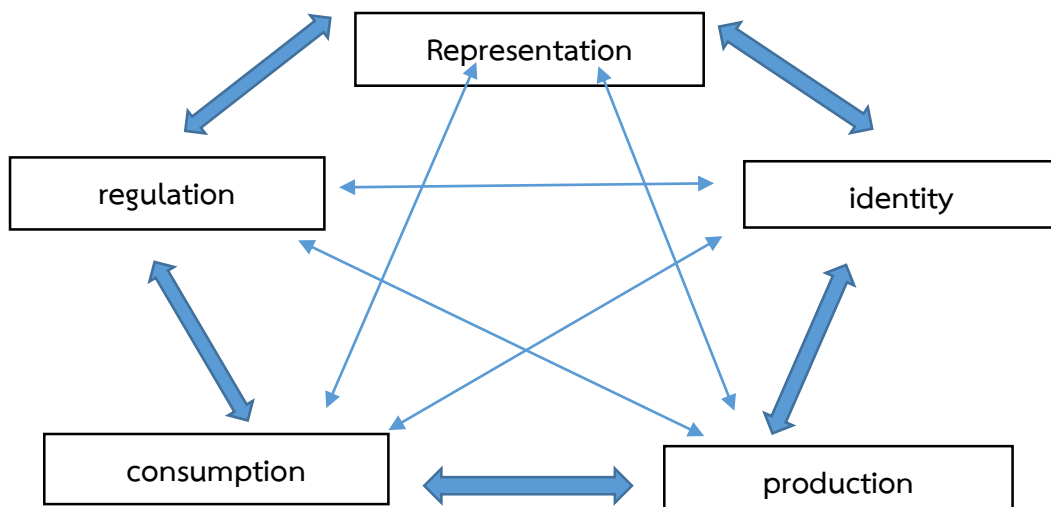
นอกจากนั้นแล้ว Jenkins (1996 หน้า 4) ให้ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ว่า เป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดกับตัวเองตั้งแต่แรก มีการเปลี่ยนแปลงและมีลักษณะเป็นพลวัตรตลอดเวลา หมายถึงมีการเคลื่อนไหวและไม่หยุดนิ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมไม่ได้เป็นสิ่งที่ก่อกำเนิดมาพร้อมกับมนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความคล้ายคลึงกับความหมายของ Berger และ Luckmann (1967 หน้า 173) ได้มองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสังคมสร้างขึ้นมาและมีการเคลื่อนไหวตามสิ่งแวดล้อมที่ได้อยู่อาศัยในบริเวณหรือสถานที่นั้น อีก

ทั้งยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกความแตกต่างหรือความโดดเด่นของคนและสิ่งของต่างๆ โดยอาจจะถูกปรับเปลี่ยน หรือมีความคงที่ กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก กล่าวโดยนัยยะหนึ่งคือการได้รู้ว่าตัวตนเป็นอย่างไรและบุคคลอื่นเป็นใครเป็นเรื่องราวที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เป็นการตั้งกฎเกี่ยวกับตนเองอย่างไรและบุคคลอื่นอย่างไร โดยผ่านวิธีการทางสังคมในการถ่ายทอด สืบสานอัตลักษณ์ โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมความสัมพันธ์ของคนหรือกลุ่มต่างๆ และอัตลักษณ์ ได้ถูกแบ่งออกไปหลายมิติ แต่ อัตลักษณ์คือลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่มีใครซ้ำ เป็นลักษณะเฉพาะตัวตน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสังคมที่เราได้อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ เพราะสังคมจะแบ่งอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล ตามบทบาทแตกต่างกัน

จะเห็นได้ว่าประเด็นที่สำคัญหลายประการเกี่ยวกับลักษณะมีความแตกต่างกันออกไป จะมีลักษณะที่โดดเด่นหรือเฉพาะตัว อีกนัยหนึ่งคือการเลือกที่จะปรากฏอัตลักษณ์ในขณะที่อยู่ในสังคมออกมาที่เราพร้อมหรือจะแสดงออกให้กับสังคมนั้นได้รับรู้เป็นสิ่งที่มีความแตกต่างหากเปรียบเทียบกับบุคลิกภาพเพราะทุกคนจะมีสิ่งไม่เหมือนหรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นการที่เราได้ยินเสียงในขณะที่เราเดินป่าเราอาจจะได้ยินที่เป็นเสียงพูดเป็นภาษาของเราเราจะรับรู้ได้โดยสัญชาตญาณเพราะเราฟังและสามารถร่วมกับผู้อื่นได้เพราะแท้จริงแล้วคนเราสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างกันได้ เป็นเพียงการเชื่อมต่อในบริบทหรือเหตุการณ์หนึ่ง เมื่อถูกเปลี่ยนไปนิยามคำว่าอัตลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนแปลงไปด้วย (อภิญา เพ็องฟูสกุล, 2543)

จากหนังสือและการให้ความหมายของนักปรัชญา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ได้ให้คำนิยามเป็นนัยยะที่ผู้เขียนได้สื่อมาส่งผลทำให้ปรากฏความหลากหลายของคำว่าอัตลักษณ์และสิ่งที่สำคัญในการเขียนนิยามคำว่าอัตลักษณ์จะต้องเน้นอัตลักษณ์ในมุมมองของมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา โดยความหมายค่อนข้างใกล้เคียงกันและมีความหมายโดยในของอัตลักษณ์ เช่น ปัจเจกชน (individual) องค์ตัวแทน (representative) องค์ประธาน (subject ,subjectives) ตัวแทน (agency) เป็นต้น โดยอาจเขียนสรุปได้คือ นักจิตวิทยา เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นศาสตร์แรกๆ ในการศึกษาพฤติกรรม

จากข้อมูล Hall and Gay (1996, หน้า392 – 403) มีการนิยามคำว่าอัตลักษณ์ที่มีความหมายว่าไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยตนเองหรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ถูกตั้งโดยวัฒนธรรมในเวลาช่วงเวลาหนึ่งเป็นการนำเอาวัฒนธรรมมาเชื่อมโยงและประกอบเข้ากับสังคม (Social Construct) และไม่สามารถหยุดกับที่ได้ต้องมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาอันคือวงจรที่ถูกเรียกกันว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (Circuit of Culture)

ภาพประกอบที่1 วงจรแห่งวัฒนธรรมกับการสร้างอัตลักษณ์

จากภาพประกอบที่ 1 ที่แสดงถึงการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นวงจรแห่งวัฒนธรรม โดยถูกให้ความหมายเกี่ยวกับวงจรวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนเป็นพลวัตรได้ตลอดเวลา มีกระบวนการต่างๆ ดังภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงการไม่บรรจบของวงจรมัน กล่าวคือ กระบวนการทั้งหลายจะถูกเริ่มต้นจากการถูกผลิตเพื่อให้เกิดขึ้นมาและถูกบริโภค ควบคุม และการจัดการอยู่ในวงจรวัฒนธรรมเหล่านั้น เป็นการสร้างตัวตนหรือลักษณะเฉพาะของการสร้างทำให้มีความแตกต่างและเป็นอัตลักษณ์ของตัวบุคคลได้

อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2556 หน้า125) ได้มีความคิดเห็นและการอธิบายถึงวงจรวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นสิ่งที่ไม่ได้หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวตามสังคมตลอดเวลา ไม่มีตายตัว เป็นสิ่งที่เกิดในช่วงเวลาหนึ่งของวัฒนธรรม จึงถูกควบคุมและถูกบริโภค การจัดการวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดเป็นตัวผลิตขึ้นมาผ่านการสื่อความหมายในลักษณะต่างๆ สามารถนำมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของตัวตนได้ ดังที่ปรากฏให้เห็นเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงตัวตนและความสำคัญที่เป็นความเฉพาะเจาะจง เช่น ตราประจำจังหวัด สัญลักษณ์ต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อความศรัทธา อาชีพ การแต่งกายประจำท้องถิ่น ภาษา รวมไปถึงอาหารประจำถิ่นที่มีความแตกต่างและโดดเด่นกว่าที่อื่นๆ

ศิรินาถ ปิ่นทองพันธุ์ (2546) ได้ทำการศึกษาและให้ความหมายของอัตลักษณ์ไว้โดยมีการจำแนกประเภทของอัตลักษณ์ที่มาจากการสังมองค์ความรู้หรือการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่างถึง 10 ประเภทด้วยกันดังนี้ 1.ความเชื่อและทัศนคติที่ขึ้นอยู่กับ 2.การพัฒนาในด้านต่างๆโดยเฉพาะด้านจิตใจ 3.ความสัมพันธ์ 4.ความเป็นตัวเองและระยะ 5.บรรทัดฐานและค่านิยม 6.นิสัยการบริโภคและอาหาร 7.ภาษาและการสื่อสาร 8.การแต่งกายและลักษณะท่าทาง 9.

การสำนึกและเวลา 10.การพักหายใจและการตอบแทน โดยสามารถพัฒนาตัวตนได้ โดยดึงเอาลักษณะพิเศษของอัตลักษณ์มาใช้ให้เกิดชีวิตชีวา โดยให้แยกคุณสมบัติให้มีลักษณะเด่นชัด เช่นการทำให้มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย หรือการสร้างให้เกิดความหมายตรงกันข้าม และ ให้คุณค่ากับคู่ตรงกันข้าม เช่น การสร้างพระเอก และนางร้ายในละคร ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ที่ผู้พบเห็นสามารถแยกได้ออกว่าใครเป็นใคร ที่แสดงออกมาทั้งในรูปแบบของสัญลักษณ์ รูปร่าง การแต่งกาย หรือเครื่องหมายสื่อสารอื่นๆ ที่ทำให้เห็นเฉพาะและเจาะจงกับสิ่งนั้น

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์คือส่วนหนึ่งที่ไม่ตายตัวสามารถอธิบายได้หลากหลายความหมาย อาทิ อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ด้านปัจเจกต่างๆ คำว่าอัตลักษณ์นี้สามารถตีความหมายในเชิงคุณค่า โดยคุณค่าที่ถูกกล่าวถึงไม่จำเป็นต้องอยู่ในความเป็นสากล เป็นการสร้างตัวตนจากหลากหลายทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน ทำให้เกิดความยอมรับในเชิงพหุลักษณะที่สังคมได้ยินยอมในการดำรงอยู่ของปัจเจกอย่างยืนนาน รวมไปถึงการเคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตรที่ไม่มีการหยุดนิ่งและเป็นไปตามกลไกของวัฒนธรรมในบริบทพื้นที่และอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงตัวตนที่มีความเฉพาะตัว เช่น คำขวัญประจำจังหวัด ประเพณี วัฒนธรรมแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย อาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความเป็นตัวตนของตนเองที่สามารถแสดงออกจากการสื่อความหมายและให้ผู้ที่ได้พบเห็นนั้นเกิดความจดจำและรับรู้ถึงอัตลักษณ์ได้ ดังนั้นอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกตีความหมายไปในทิศทางที่มีคุณค่าทางจิตใจและความรู้สึกและทำให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชาติอีกด้วย จึงเหมาะสมในการนำอัตลักษณ์มาศึกษาเพื่อให้เป็นฐานข้อมูลและเป็นประโยชน์กับชุมชนบ้านขาว รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ได้จากการศึกษาความหมายของอัตลักษณ์เพื่อให้ได้อัตลักษณ์ของชุมชน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.1 ความหมายของวัฒนธรรม

ก่อนจะอธิบายคำว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยขออธิบายความหมายของคำว่า วัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การเข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำว่าวัฒนธรรม ในภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ได้อธิบายคำว่า วัฒนธรรม ไว้ว่า เป็นสิ่งที่มีระเบียบและแบบแผนในการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงาม ความกลมเกลียวของประเทศ และคำว่าวัฒนธรรมนั้น มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษา สันสกฤต ซึ่งเป็นที่มีสองคำที่มาาร่วมกันคือ คำว่า วัฒน หมายถึงความเจริญ คำว่า ธรรม หมายถึง ความดีงาม และอาจหมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ที่มีการผลิต และถูกถ่ายทอดซ้ำ เกิดจากการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และได้นำไปปรับใช้ในสังคมของตน

และคำว่าว่าวัฒนธรรม ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติม คือ ความเจริญความงดงามในสังคมหรือหมู่คณะ อาทิ วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชนเผ่า และความหมายของวัฒนธรรมในภาษาไทยได้ให้ความหมายที่ค่อนข้างคล้ายๆ กับ คำว่าอารยธรรม ส่วน Culture นั้น เป็นคำที่มาจากภาษาละติน มากจากคำว่า Colere ที่หมายถึง การปลูกการบ่มเพาะ และการแปลความหมายในระดับทั่วไป คือ แบบอย่างการจัดกิจกรรมของผู้คน และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่มีส่วนสำคัญและทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัด

วีระ บำรุงรักษ์ (2525 หน้า 40) อธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรม ว่ามีจุดกำเนิดจากสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม ที่ได้เล็งถึงความสำคัญด้านวัฒนธรรม เริ่มแรกพระมหารุ่นในวัดมหาธาตุได้แปลความหมายคำนี้ว่า ภูมิธรรม แต่มีการขัดแย้งโดยกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้เห็นถึงคำว่าภูมิธรรม เป็นคำที่ให้ความคงที่ไม่ปรับเปลี่ยน แต่พระองค์มีวัตถุประสงค์ให้คำนี้มีความเป็นพลวัต ไม่หยุดยั้งที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนา จึงทรงให้คำใหม่ นั่นก็คือ วัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงความเจริญงอกงาม รุ่งเรือง และข้อปฏิบัติ จึงสอดคล้องกับ พระยาอนูมานราชชน ที่ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมว่า สิ่ง ที่คนจะปรับเปลี่ยนและประยุกต์ในการมีส่วนร่วมสร้างความสร้างความสำเร็จงอกงามและถือแบบอย่างกันไว้ ถ่ายทอดกันไว้ รวมถึงการสร้างประเพณีที่สืบต่อกันมา ตลอดจนความรู้สึกรักนึกคิด หรือการกระทำใดๆของมนุษย์ที่เป็นแบบเดียวกัน และแสดงออกมาปรากฏเป็นรูป กลิ่น เสียง ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น

ส่วน Encyclopedia of Social Science หน้า 612 (อ้างใน สุพัตรา สุภาพ, 2528) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรม คือ มรดกสังคม เป็นลักษณะเฉพาะในการดำรงชีวิตที่อยู่ร่วมกันนั่นคือสิ่งที่คนในสมัยใหม่และในด้านสังคมศาสตร์ จะมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (Unesco, 2488) อธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นเรื่องที่ควรได้รับการยินยอมว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ มีการดับเหตุการณ์ ความรู้สติปัญญาและรูปแบบด้านอารมณ์ในสังคม ที่ได้หล่อลอมให้เกิดจากศิลป วรรณกรรม การดำรงชีพ คุณประโยชน์ จารีต และ ความศรัทธา

ปัจจุบันสังคมไทยนั้น ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้อย่างกว้างขวาง และรัฐบาลได้ให้ความสำคัญที่เป็นรูปธรรมโดยการออกพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ ในปีพุทธศักราช 2483 และได้ให้คำนิยามของวัฒนธรรมไว้ว่า ความเป็นระเบียบอันงดงาม จารีต การแสดงออกในความเจริญงอกงาม ศิลธรรมที่ดงามของประชาชน ความสามัคคีของคนในชาติ และได้จัดเกณฑ์ที่ประชาชนชาวไทยต้องพึงปฏิบัติ คือ การช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ซึ่งนำมาถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่ดงามและพัฒนาตามยุคตามสมัย และได้เพิ่มเติมในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรม ว่าด้วยเรื่องของการแต่งกาย มารยาทในสังคมและจรรยาบรรณ การประพฤติตนต่อประเทศรวมไปถึงการดำรงชีพและค่านิยมของชาวไทย ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของประเทศชาติที่ได้วางไว้ให้มีความ

เป็นวัฒนธรรมของชาติ อีกทั้งยังช่วยในการอนุรักษ์มรดกอันเป็นสิ่งที่มีความล้ำค่าต่อประเทศเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเป็นอารยะประเทศที่มีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง รวมไปถึงการแสดงให้เห็นถึงประชาชนในชาติเกิดความรักและการหวงแหนต่อวัฒนธรรม ไม่เพียงเท่านั้นยังส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นแหล่งความรู้ที่มีขนาดใหญ่ในระดับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ตระหนักและรักษาวัฒนธรรมไว้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

2.2.2 รูปแบบของวัฒนธรรม

รูปแบบของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดความหมายและการแยกประเภทเพื่อให้ผู้ที่ศึกษาและได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้นต่อการศึกษาข้อมูล รวมไปถึงวัฒนธรรมในรูปแบบอื่นที่ไม่ได้มีเพียงการถูกกำหนดในเชิงการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว การปรากฏขึ้นของวัฒนธรรมได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 วัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ อาทิ การวางแผนดำเนินชีวิต การแต่งกาย คติความเชื่อ การใช้ภาษา จารีตศีลธรรม และส่วนที่ 2 เป็นประเภทที่สามารถจับต้องได้หรือเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น นวัตกรรมทางเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ อาทิ เครื่องมือในการก่อสร้าง ยานพาหนะ และ เครื่องใช้ภายในครัวเรือน (ณรงค์ เส็งประชา, 2524)

ตารางประกอบที่ 1 รูปแบบของวัฒนธรรม

รูปแบบของวัฒนธรรม		
สามารถแบ่งวัฒนธรรมได้ 2 ประเภทที่ปรากฏอยู่ในสังคมดังนี้		
1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture)	สิ่งที่มนุษย์ได้คิดค้นและ ประดิษฐ์ขึ้น	สิ่งก่อสร้าง ภาพวาด เครื่องมือ เครื่องดนตรี ประติมากรรม ปูนปั้น การหล่อพระ ปราสาท วัด พระราชวัง
2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ เกี่ยวข้องกับทางจิตใจ(Non material Culture)	อยู่ในเชิงสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ ไม่สามารถจับต้องได้	ความเชื่อ จารีต จรรยาบรรณ ประเพณี

ที่มา: ณรงค์ เส็งประชา ,2524

ส่วนจุมพล หนีพพานิช (2526) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมทางวัตถุ คือสิ่งที่ถูกคิดค้น สิ่งประดิษฐ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยทั้งหลาย วัฒนธรรมทางสังคม เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการประพฤติตนของคน รวมไปถึงการมีมารยาทและจรรยาบรรณ เป็นสิ่งที่ส่งผลทำให้มีแนวทางดำเนินชีวิต รวมไปถึงวัฒนธรรมของกฎหมายด้วย ที่ก่อให้เกิดความเรียบร้อยความเป็นระเบียบในสังคม

และประดิษฐ์ มัชฌิมา (2522) ได้อธิบายการแบ่งวัฒนธรรมไว้ 3 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมทางคติความเชื่อ ความคิด หมายถึง วัฒนธรรมที่บอกถึงความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด ไม่มีผิดและไม่มีถูก ตัวอย่างเช่น การพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ความศรัทธา ดำเนินพื้นบ้าน วรรณกรรม การเชื่อเรื่องโชคดี เป็นต้น ส่วนลักษณะที่ 2 คือ วัฒนธรรมการวางระเบียบประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผน ประเพณี ที่มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น อาทิ กฎหมาย ประเพณี เป็นต้น และลักษณะสุดท้าย คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งก่อสร้าง ที่มนุษย์ได้นำสิ่งที่คิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นมา

สามารถสรุปได้ว่าวัฒนธรรมนั้น บ่งบอกถึงความเจริญงอกงาม และมีระเบียบแบบแผนที่มีความชัดเจน มีกฎกติกา ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน อีกทั้งยังสร้างประเพณีให้กับสังคม มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น และยังสามารถแบ่งได้ในอีกหลายมิติ เช่น วัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมไม่สามารถจับต้องได้ อาทิเช่น ความเชื่อความศรัทธา จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ อาทิ หัตถกรรมพื้นบ้าน การแสดงนาฏศิลป์ สิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น ทั้งนี้ วัฒนธรรมได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่ง ที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน สังเกตได้จากชุมชนที่มีพื้นที่แตกต่างกันนั้นมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ที่มีความน่าสนใจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ จึงเกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นมา โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีความสำคัญโดยจะไปมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ชุมชน วิถีชีวิตของผู้คนโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะ การแสดง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์และเป็นที่มาของคำว่าวัฒนธรรมนั่นเอง (บริกรณธ์ บริบูรณ์, 2560)

2.2.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการหลายท่านที่ให้คำนิยามและความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้
 ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540, หน้า1-10) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่นำวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นที่เน้นคุณค่าด้านตัวบุคคลและประวัติศาสตร์ รวมไปถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา วัฒนธรรม สามารถกล่าวได้อีกนัยยะหนึ่งคือ เป็นการท่องเที่ยวที่จะได้สัมผัสและเรียนรู้อย่างแท้จริงจากตัวบุคคลอื่นผ่านการมองเห็นและการได้ยิน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ของโลกในนี้ที่มีความสัมพันธ์พึ่งพาซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้

Tourism Organization (as cited in Richards, 1995, หน้า23) ได้อธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวของผู้คนที่มียุทธศาสตร์ทางด้านวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเพื่อชื่นชม เทศกาล ประเพณี ศิลปหัตถกรรม การเข้าเฝ้าพิพิธภัณฑ์ การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การศึกษาธรรมชาติ หรือขนบธรรมเนียม ตลอดจน ความเชื่อความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 , หน้า286 เล่มที่ 1) ได้อธิบายหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ความว่า

1. คือการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจและการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่สำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การมีคุณค่า และที่มาของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในบริเวณหรือแหล่งนั้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเพิ่มประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชนที่ได้นำเสนอมรดกวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว

2. เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลให้กับคนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเองเป็นการปลูกฝังในรัก ห่วงแหน และแรงจูงใจให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการและพัฒนา อีกทั้งยังได้รับประโยชน์จากการเข้ามายังชุมชนในรูปแบบต่างๆ อาทิ การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การขายของที่ระลึก เป็นต้น

3. การสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและได้รับความสนุกสนานความเพลิดเพลิน รวมไปถึงการสร้างความหวงแหนและจิตใต้สำนึกในการดูแลทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมรวมถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชน

4.เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีความเคารพต่อแหล่งท่องเที่ยวต่อชุมชนที่มีวัฒนธรรมของผู้คน รวมไปถึงวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านและเคารพไม่แสดงความลบหลู่หรือดูหมิ่นวัฒนธรรม

2.2.4 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 .เล่มที่1 หน้า209) ได้แยกรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบ่งออกเป็นทั้งหมด 5 ประเภทไว้ดังนี้

1).การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หมายถึง การมุ่งหวังในการค้นหาความรู้ด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชมความงดงามและการโยกย้ายอดีตเพื่อให้เป็นสิ่งจรรโลงใจและความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยว โดยได้รับข้อมูลและความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยจะต้องมีจิตใต้สำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนสมบัติของชาติที่ล้ำค่าและเป็นข้อมูลชั้นดีและจะต้องมีส่วนร่วมของชุมชน

2). การท่องเที่ยวงานประเพณีทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความตื่นตาตื่นใจและความสนุกสนานไปกับประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่รวมถึงการได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างดี เป็นสิ่งที่ชุมชนจัดขึ้นมา เช่น งานประจำปีของหมู่บ้าน บุญบั้งไฟ ปอยส่างลอง เป็นต้นรวมถึงพิธีกรรมต่างๆที่ต้องให้ความเคารพต่อสถานที่และต้องมีความเข้าใจ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจะได้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ ในการท่องเที่ยว

3). การท่องเที่ยวเชิงวิถีชนบท หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ได้ใกล้ชิดกับชาวบ้านและได้การสัมผัสวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้อย่างดี ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์จากการสร้างสรรค์งานต่างๆ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้ความสนุกเพลิดเพลินไปกับสิ่งแวดล้อมของชุมชนซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกในการท่องเที่ยวและการมีความรับผิดชอบต่อ

4). การท่องเที่ยวเชิงกีฬา หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวที่ถือได้ว่ามีจุดประสงค์อื่นแอบแฝงอยู่เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะการมีกิจกรรม เช่น การปั่นจักรยาน การปีนเขา หรือแม้กระทั่งการผจญภัย จะมีเส้นทางทางที่ถูกกำหนดไว้เรียบร้อย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมแข่งขันกีฬาได้รับความผ่อนคลายจากการเคร่งเครียดในการฝึกซ้อมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และทำให้เกิดประสบการณ์ขึ้นมาใหม่

5). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการฟื้นฟูสุขภาพเป็นสำคัญ โดยมีการกำหนดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างให้กับการได้รับสุขภาพที่ดีขึ้น เช่น การใช้บริการสปาพื้นบ้าน การอบสมุนไพร การนวดตัว รวมถึงการฝึกสมาธิในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่นโยคะ เป็นต้น เป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุขและได้รับสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและยังได้ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, เล่มที่1 หน้า288) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1). แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่มีความน่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ประกอบไปด้วย 10 ประเภท ดังนี้

- (1) การปรากฏร่องรอยของประวัติศาสตร์
- (2) สถานที่ที่จัดเก็บวัตถุโบราณ รวมไปถึงสถานที่โบราณคดีต่างๆ
- (3) ความเก่าแก่ของบ้านเรือนดั้งเดิมและสิ่งก่อสร้าง ผังเมือง และสิ่งประักหักพัง
- (4) หัตถศิลป์ หัตถกรรม ศิลปกรรม
- (5) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
- (6) การแสดง สุนทรียะ ภาพยนตร์ นาฏศิลป์
- (7) วรรณคดีไทยและการศึกษา

(8) ภูมิปัญญาด้านวิถีชีวิต การทำอาหารพื้นบ้าน เครื่องแต่งกาย มารยาทและธรรมเนียมในการรับประทานอาหารพื้นถิ่น

(9) วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ

(10) ความทันสมัยและการนำเทคโนโลยีมาใช้ประยุกต์กับชุมชนท้องถิ่น

2). องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม คือการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นตัวกระตุ้นให้กับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้รักษาและหวงแหนต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3). องค์ประกอบด้านธุรกิจนำเที่ยว มีไว้สำหรับบริการอำนวยความสะดวกที่ครบครันที่มีการให้บริการนักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวอย่างเต็มที่

4). องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว คือการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยการแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาในชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรมเพื่อความพึงพอใจและการได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังช่วยให้รักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้อีกด้วย

5). องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการอย่างเต็มรูปแบบ ละได้ผลประโยชน์จากการพัฒนาเพื่อการกระจายรายได้ของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้

6). องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว คือการท่องเที่ยวที่ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับผู้ท่องเที่ยว โดยจะต้องให้ความรู้และความเข้าใจการสื่อสารถึงความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยจะต้องเข้าร่วมกันทุกฝ่ายในการหวงแหน ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทั้งทางจิตใจ ความรู้สึก ประสบการณ์ ที่เกิดขึ้นนั้นจะเกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ รวมไปถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สามารถนำมาถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมเยือนในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะต้องร่วมกันพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเชิงวัฒนธรรมในคงอยู่บนพื้นฐานขอความรับผิดชอบของสถานที่ท่องเที่ยวและยังส่งผลให้เกิดรายได้ในสถานที่ท่องเที่ยว และการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้าใจและสัมผัสถึงความ เป็นแก่นแท้ของสิ่งเหล่านั้น เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมาใหม่ โดยใช้คำว่าสร้างสรรค์มาเป็น องค์ประกอบหลักในการสร้างการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบที่จะต้องมีกิจกรรมและการสร้างสรรค์ ให้กับนักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์ตรงและมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งตัวแหล่งท่องเที่ยวและเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงตัวนักท่องเที่ยวด้วย

Richards และ Raymond (2000 ,หน้า18) อธิบายถึง "การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ " (Creative Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เป็นการเปิด โลกทัศน์และโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสกับคุณค่าที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึง การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตัวเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวได้มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อต่อยอดให้กับวัฒนธรรมเหล่านั้นได้อยู่กับชุมชนต่อไป จะได้ตระหนักถึงคุณค่าที่มีต่อสถานที่ ท่องเที่ยว จะได้มาซึ่งประสบการณ์ที่จะไม่ได้เหมือนกับการท่องเที่ยวทั่วไป จะมีความลึกซึ้งกว่าและ ผูกพันกว่า เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถมีส่วนร่วมไปกับงานศิลปะ วัฒนธรรม มรดกของชาติ หรือ คุณลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถูกคิดค้นขึ้นจากคริสปิน เรย์มอนด์ (Crispin Raymond) และ เกร็ก ริชาร์ด (Greg Richards) ในปี พ.ศ.2543 ในความหมายที่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นการท่องเที่ยว ประเภทหนึ่ง “การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของ ตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของ พื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว” (Greg and Crispin, 2000 หน้า 18) โดยเรย์มอนด์ กล่าวว่า แนวความคิดดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นมาจากแรงบันดาลใจหลังจากที่ได้ฟังบรรยายเกี่ยวกับปัญหาของการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในยุโรปที่มักให้ข้อมูลประเภทประวัติ หรือวันเดือนปีของสถานที่สำคัญและ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ซึ่งไม่น่าสนใจกับนักท่องเที่ยวเอาเสียเลย (เช่น ห้องที่เข้าชมอยู่นี้ เป็น ห้องที่ขุนนางเจ้าของสถานที่จัดงานแต่งงานขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม ในปี ค.ศ.1637) การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมควรมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวได้ “สร้างสรรค์” กว่านี้ผนวกกับที่ได้ยินเรื่องเล่า เกี่ยวกับประสบการณ์อันน่าประทับใจที่ได้รับผู้เดินทางรุ่นใหม่เดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย โดยเข้าเรียนการนวดแผนไทย ที่จังหวัด เชียงใหม่เป็นเวลาหลายวัน และหลังจากนั้นเดินทางต่อไปยังเกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย และเข้าไปมี ส่วนร่วมฝึกหัดการทำอาหารมังสวิรัต จากนั้นเดินทางต่อไปศึกษาและเรียนรู้ในเวลาช่วง สั้น ๆ และเป็นผู้ดูแลปศุสัตว์ (Jillaroo) และฝูงแกะในฟาร์มที่ประเทศออสเตรเลีย เกร็ก ริชาร์ด และ

คริสปิน เรย์มอนด์ ได้มีความคิดเห็นและมองว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เกิดขึ้นน่าจะได้รับการเรียกชื่อใหม่ ที่นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมและการได้เข้าใจและเรียนรู้ถึงการใช้ชีวิตแบบนั้นจริงๆ ทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและศิลปะของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์จากเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง อีกทั้งประสบการณ์นี้จะส่งผลให้มีความเข้าใจในตนเองผ่านการทำงานในชีวิตจริง สามารถนำมาบูรณาการกันได้ซึ่งจะเกิดจากการเดินทางท่องเที่ยวแล้วด้วยและในที่สุดจึงได้คำว่าท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หรือ Creative Tourism ขึ้นมาเป็นความหมายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าว (Raymond : 2010)

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2558, หน้า 24) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการได้ทบทวนงานวิจัยและเอกสารต่างๆไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมใน ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมอันเป็นลักษณะเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เน้นย้ำถึงความผูกพันระหว่างผู้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้มีการปฏิสัมพันธ์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้จดจำในสิ่งที่มีคุณค่าต่อจิตใจ และมีความประทับใจเข้าใจถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างลึกซึ้ง และการมีส่วนร่วมของเจ้าของบ้าน (Hosts and Guests) ผ่านประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการได้เห็นและได้ลงมือทำจริง โดยใช้วัฒนธรรมและศิลปะ รวมไปถึงมรดกทางวัฒนธรรมและจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างใกล้ชิด อันเป็นการสนับสนุนส่งเสริมการสนทนาระหว่างวัฒนธรรมซึ่งจะช่วยพิทักษ์รักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้สืบต่อไป เมื่อประมวลคุณลักษณะต่างๆของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ปรากฏถึงคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดังนี้

- ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว (Each engaging the other) - มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน/ มอบประสบการณ์และส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information / transformation and transformative experiences)
- มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมหรือข้ามวัฒนธรรม (Cultural experience/ Cross-cultural engagement)
- ผ่านประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on experience) - มีส่วนในการทำกิจกรรมมากกว่าการได้รับชมเพียงอย่างเดียว (More participate than observe)
- สามารถพัฒนาศักยภาพและการเปิดโอกาสให้กับตัวนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรียนรู้ประสบการณ์ (Co-creating tourism experience)
- ผลิตภัณฑ์และกระบวนการต่างๆเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงรวมถึงประสบการณ์ (Authentic both process and product / genuine experience)

- เกิดความเข้าใจในถึงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรม หรือชื่นชมและเข้าใจ “จิตวิญญาณของ พื้นที่” (Spirit of place /Sense of Place/ deep meaning / understanding of the specific cultural of the place)

- การท่องเที่ยวแบบจัดเตรียมไว้อย่างจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approach)

Weaver และ Lawton (2006) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวทำส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงไปยังสถาบันต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น รัฐบาล เอกชน องค์กรด้านการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน และองค์กรต่างๆ ของแต่ละพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และการคัดสรร รวมไปถึงการจัดการต่างๆ เช่น ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว โบราณคดี จะต้องมีการสื่อสารกันในลักษณะแบบเครือข่าย ทั้งเรื่องภูมิประเทศ กฎหมาย ระบบนิเวศวิทยา ความหมายหลายของวัฒนธรรมและด้านต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมไปถึงเศรษฐกิจและการพัฒนาพื้นที่ที่ต้องขึ้นอยู่กับจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวด้วย เป็นการสรุปได้ว่าการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงมีส่วนสำคัญที่จะสร้างผลกระทบให้กับแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ชุมชนนั้น

2.3.1 จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (The Origin of ‘Creative Tourism’)

การเกิดกระบวนการทัศน์ของการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกพัฒนาเมื่อกระแสการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้สัมผัสกับวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านตัวบุคคลหรือสถานที่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกและความหวังแทนต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะแตกต่างจากการท่องเที่ยวในยุคแรกที่จะเน้นไปในทางพักผ่อน (Sun-Sea-Sex) ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวในยุคที่สองคือการเน้นวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และมีกระแสรักโลกและสิ่งแวดล้อมในการใส่ใจและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยว และในยุคที่สาม คือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism เป็นกระแสที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเป็นการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบที่แตกต่างและเน้นทักษะและประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและความผูกพันจากผู้มาเยือนและผู้ถูกเยือน เกิดประสบการณ์ที่แท้จริง มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลไปยังเกิดความทรงจำและเข้าใจถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง (CreativeTourismThailand.com)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ตกลงว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The UNESCO Universal Declaration of Cultural Diversity) เพื่อได้กำหนดเกณฑ์และมาตรฐานในการพิทักษ์รักษาวัฒนธรรมและส่งเสริมความหลากหลายของวัฒนธรรมในระดับนานาชาติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม UNESCO ได้มีโครงการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับโลกขึ้น (Global Alliance for Cultural Diversity) เพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ปี พ.ศ.2547 (ค.ศ.2004) ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเพื่อดำเนินการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก UNESCO จึงเสนอโครงการ “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” (The Creative Cities Network) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ที่จะทำให้ระดับนานาชาติได้ร่วมมือและมีส่วนร่วมในภาคประชาชน เอกชน สาธารณะและประชาคม องค์การยูเนสโกได้กำหนดเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์มีทั้งหมด 7 กลุ่ม หากมีเมืองใดที่สนใจจะเข้าร่วมเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ภายใต้การประกาศโดยยูเนสโกจะเป็นผู้รับรอง ต้องเลือกเสนอตนเองได้เพียงหนึ่งประเภทเท่านั้น ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

- 1) วรรณกรรม (Literature)
- 2) งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art)
- 3) งานออกแบบ (Design)
- 4) ดนตรี (Music)
- 5) อาหาร (Gastronomy)
- 6) ภาพยนตร์ (Cinema)
- 7) สื่อศิลปะ (Media Arts)

จากโครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO มีการสนับสนุนความร่วมมือและมีเป้าหมายที่จะพัฒนาในระดับสากลแล้วให้มีการตั้งรับผลกระทบในระดับโลกโดยใช้ความพยายามที่จะเชื่อมโยงเมืองในพื้นที่ต่างๆเข้าด้วยกันแล้ว ได้พูดถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมเหล่านั้น ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Tangible and Intangible Cultural) โดยนักท่องเที่ยวสามารถใช้ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเองได้ โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแนวใหม่ของ UNESCO เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ที่ดี (Engaged) แก่นแท้ของประสบการณ์ (Authentic Experience) จัดเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้และความห่วงใยอย่างลึกซึ้งในลักษณะของเมืองสร้างสรรค์ (Active Understanding of the specific cultural features of a place) (ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

นาฬิกาอัติโนมัติ แสงสนิท (2556) ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. มีการกำหนดนโยบายและตัวบ่งชี้รวมถึงแนวคิดในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นไปในทิศทางของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวและการผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งการซักถามและเปลี่ยนประสบการณ์ ในอยู่แ่งของการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชน ไม่ใช่เน้นกิจกรรมเพื่อหารายได้แต่เน้นคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชน และได้ระบุถึงหลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ดังนี้

- 1). เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่ได้เลียนแบบใคร เป็นต้นแบบอย่างแท้จริง (Originality) มีความแท้ดั้งเดิม (Authenticity)
- 2). มีจินตนาการ (Imagination) จรรโลงใจ (Inspiration)
- 3). มีองค์ความรู้ (Knowledge) มีศิลปะ (Art) และมีกลิ่นไอท้องถิ่น
- 4). เกิดจากการฉลาดคิด (Ingenuity) กลายเป็นประดิษฐ์กรรม (Inventiveness)
- 5). เป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Assets)

ประเภทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1). มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)
- 2). ศิลปะ (Arts)
- 3). วิถีชีวิต (Lifestyles)
- 4). สื่อ (Media)
- 5). การตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Functional Creation)

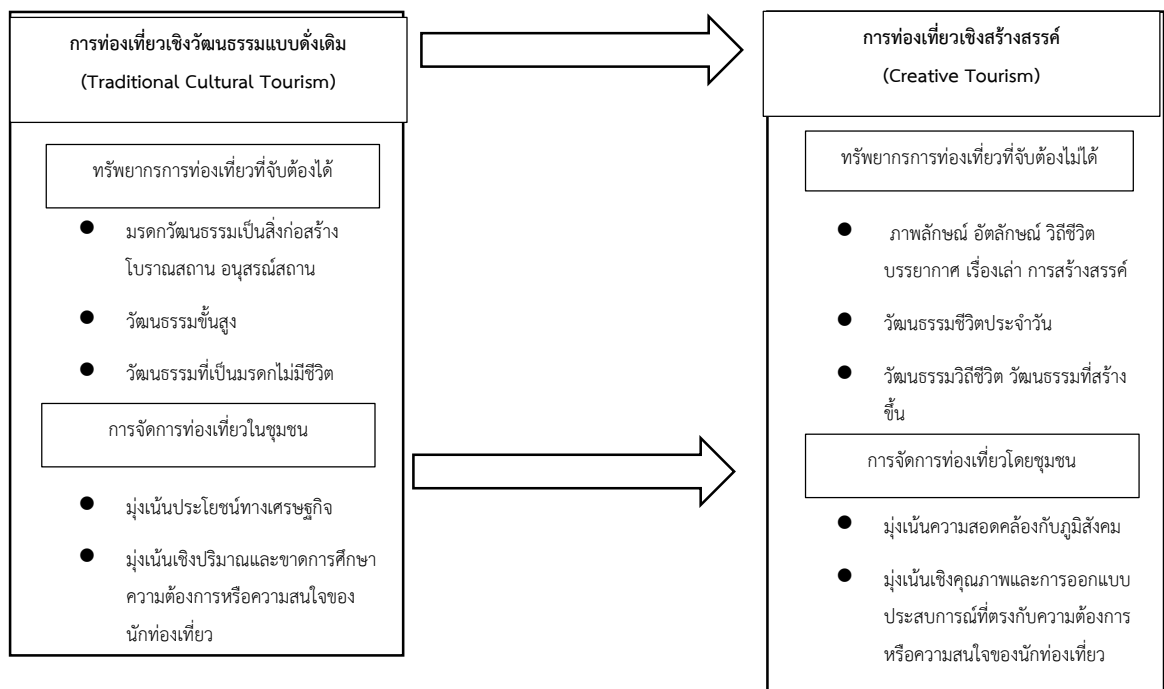
จากคำนิยามและแนวคิดต่างๆที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ อีกทั้งยังช่วยในการท่องเที่ยวนั้นได้มีทางเลือกในการทำกิจกรรมระหว่างการท่องเที่ยวได้มากขึ้น โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ที่สามารถสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยสรุปได้ลักษณะดังนี้ (ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2562)

1. Creative Tourism Thailand :REAL Reciprocating :แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
2. Experiencing : มีประสบการณ์ตรงในพื้นที่ท่องเที่ยว
- 3.Appreciating : ชื่นชมและเข้าใจจิตวิญญาณของพื้นที่
4. Lifelong Learning : เรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของตนเองอย่างไม่สิ้นสุด

ภูริวัจน์ เดชอุ่ม (2556 หน้า 341-342) ได้อธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพิ่มเติมจาก Richards and Raymond (2000) ที่อธิบายเกี่ยวกับขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ความหมายและคำนิยามไว้ 2 แนวทางดังนี้

1. ขอบเขตในแนวกว้าง ซึ่งให้เห็นถึงความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวหรือที่เรียกว่า คุณสมบัติเชิงพื้นที่ หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอดีตจะเน้นการท่องเที่ยวที่เป็นนามธรรม หรือสามารถจับต้องได้ แต่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเน้นการท่องเที่ยวแบบนามธรรม หรือไม่สามารจับต้องได้

2. ขอบเขตในแนวลึก ขอบเขตในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวลึกจะเน้นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับผ่าน คุณสมบัติเชิงกระบวนการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อกับตนเอง ทั้งในแง่การรู้จักตนเอง (Self – Realization) และการแสดงความเป็นตัวเอง (Self-Expression) และการเรียนรู้วัฒนธรรมแบบการมีส่วนร่วมแทนการเรียนรู้แบบผู้รับ (Passive form) เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และการอนุรักษ์มรดกคุณค่าของชุมชน ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวกว้าง

ที่มา: การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย

(ภูริวัจน์ เดชอุ่ม ,2556 หน้า 342)

ดังภาพประกอบที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ถูกเปลี่ยนมุมมองจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบเดิมให้มีความลึกซึ้งมากกว่า และเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นให้กับผู้ที่ต้องการประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากในอดีต อีกทั้งยังแยกประเภทการท่องเที่ยวออกเป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ และวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมไม่สามารถจับต้องไม่ได้ โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเน้นวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมมากกว่า เนื่องจากจะได้รับการมีส่วนร่วมของชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวมากกว่า ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะมากกว่านักท่องเที่ยวแบบมวลชน

จากศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ที่มีการนิยมในการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยมีจุดประสงค์หลัก คือ การมีส่วนร่วมกับชุมชนและการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ๆ ที่นักท่องเที่ยวและชุมชนได้มีการพูดคุยและกิจกรรมในระหว่างการท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังทำให้เกิดสินค้าอีกรูปแบบหนึ่งขึ้นมา นั่นก็คือ ทักษะประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เจาะลึกทั้งความรู้สึกและการได้รับสิ่งใหม่จากแหล่งท่องเที่ยวหรือในชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการทำกิจกรรม เพราะการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะแยกกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นแบบมวลชนที่จะไปเพียงแค่อูและซื้ออย่างเดียว ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้จะทำให้ผู้ท่องเที่ยวได้มากกว่าคือการได้สัมผัส ลงมือทำ และการใกล้ชิดมากกว่านักท่องเที่ยวประเภทอื่น จึงทำให้เกิดความผูกพันและความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้น เกิดความตระหนักถึงคุณค่า มรดกวัฒนธรรมและยังนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.4 เส้นทางท่องเที่ยว

2.4.1 ความหมายของเส้นทางท่องเที่ยว

กุลวรา สุวรรณพิมล (2548) อธิบายความหมายของเส้นทางท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นเส้นทางสัญจรที่ใช้เชื่อมโยงระหว่างสถานที่หรือเมืองสำคัญได้ มีทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรหลักและเส้นทางรองรวมไปถึงเส้นทางที่เดินเท้า แม่น้ำ ลำคลอง การคมนาคมที่สะดวกต่อการเข้าถึงที่มีรูปแบบที่ชัดเจน และมีเส้นทางที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เพียงพอต่อการใช้งานรวมถึงผู้คนที่อาศัยในสถานที่นั้นด้วย

เส้นทางท่องเที่ยว (Tourism Route) เป็นเส้นทางที่ได้ถูกกำหนดสำหรับการใช้ประโยชน์ทั้งผู้คนในเมืองนั้นและสำหรับนักท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและไม่ยุ่งยาก ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีไว้อยู่แล้วหรือถูกจัดทำขึ้นมาใหม่เป็นกรณีพิเศษรวมไปถึงความปลอดภัยของเส้นทางและนักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกและเพลิดเพลินไปกับเส้นทางที่ได้จัดทำไว้ ซึ่งมาจากการเส้นทางสัญจรของผู้คนทั่วไป

2.4.2 การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว

กุลวรา สุวรรณพิมล (2548) ได้กล่าวถึง การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. สังเกตการณ์จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และการค้นหาเพื่อกำหนดเส้นทางให้สอดคล้องกับนักท่องเที่ยว ควรจะพิจารณาจากตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว การลำดับสิ่งที่มีความสำคัญและน่าสนใจ จากนั้นจึงนำเส้นทางมาเชื่อมโยงกันให้เข้าด้วยกัน แต่ต้องพิจารณาถึงหลักในเดินทางทางรวมถึงเหตุในการสร้างเส้นทางด้วย

2. การจัดเส้นทางที่น่าจะถูกต้องและทำให้นักท่องเที่ยวมีความน่าสนใจและไม่เบื่อหน่ายกับการท่องเที่ยวคือการจัดเส้นทางแบบบรรจบหรือเป็นวงกลมที่ไม่ซ้ำกับเส้นทางเดิม โดยเริ่มจากจุดจอดรถและเวียนไปเป็นวงกลม เส้นทางในลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความเพลิดเพลินไปกับสิ่งแวดล้อมที่ได้พบและได้พบสิ่งใหม่ๆ

กุลวรา สุวรรณพิมล (2548) กล่าวถึงการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวและจัดนำเที่ยวควรที่เน้นถึงองค์ประกอบเหล่านี้

1. การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา จึงต้องจัดเส้นทางที่เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวนิยมใช้

2. การอำนวยความสะดวกและการมีมาตรฐานในการรองรับของเส้นทางท่องเที่ยว

3. ต้องดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางด้านอายุ และสถานะ รวมไปถึงรายได้ของนักท่องเที่ยว

4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวเดินทางไปเนื่องจากระยะทางที่ไกลและต้องดึงดูดนักท่องเที่ยวได้พอสมควร

5. คำนึงถึงบรรยากาศและความสะดวกในการถ่ายเทอากาศดี ปลอดภัยตลอดเวลา เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว

สรุปได้ว่าเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการจัดทำเส้นทางเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีความสะดวกในการเดินทางและเป็นเส้นทางที่ต้องไม่วกวนเพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความเบื่อหน่าย และยังทำให้นักท่องเที่ยวได้รับชมทัศนียภาพที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวในระหว่างเส้นทางที่เชื่อมต่อกัน โดยแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจและมีระยะทางที่ไม่ไกลกัน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่านได้มีการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการใช้บริการ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนที่จะมีความพร้อมเกี่ยวกับสถานที่และการเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยมีการสรุปองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้

2.5.1 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3As

Collier & Harraway (1997) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว 3 ประการหรือ 3As ที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวมีดังต่อไปนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเหตุการณ์หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา อาจจะเป็นสถานที่ทางธรรมชาติสร้างขึ้นทำให้เกิดความประทับใจและมีความสนใจที่จะเดินทางไปเยี่ยมชม

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เป็นสิ่งที่ยกย่องให้ความสะดวกกับนักท่องเที่ยว และการรองรับที่ต้องมีความพร้อม โดยจะมีความเกี่ยวกับการสร้างปัจจัยพื้นฐาน เช่นระบบขนส่ง สาธารณูปโภค เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความประทับใจและความต้องการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ระบบการขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ รวมไปถึงเส้นทางการเดินทาง ถนน แม่น้ำ ที่สามารถเข้าถึงและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละที่ได้

2.5.2 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 4As

Cooper & Boni (1998) ได้กล่าวว่า การตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวจะต้องมีความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ประกอบด้วย 4As คือ

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมีลักษณะที่เป็นความเฉพาะตัว มีเสน่ห์และความน่าสนใจของนักท่องเที่ยว

2. การเข้าถึง (Access) สิ่งที่สามารถดึงดูดความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวเที่ยวได้มากขึ้นนั้นก็การการเดินทางเข้าถึงได้สะดวกและรวดเร็ว

3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะได้เข้ามาเยือนแหล่งท่องเที่ยวพร้อมกับความสะดวกในปัจจัยหลายๆอย่าง ก่อนให้เกิดความประทับใจและกลับมาใช้บริการหรือกลับมาท่องเที่ยว

4. บริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง (Ancillary Service) หน่วยงานระดับท้องถิ่น และภาคธุรกิจของการท่องเที่ยว และจัดผู้ทำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงบริบทของชุมชนที่แท้จริง

2.5.3 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 5As

Dickman (1996) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับคำว่าสิ่งดึงดูดใจ จัดว่ามีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจและแรงดึงดูดของนักท่องเที่ยวให้เข้ามา ณ แหล่งท่องเที่ยวบริเวณโดยแบ่งออกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา ภูเขา ชายหาด อุทยานแห่งชาติ หรือวัฒนธรรมเทศกาลต่างๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ สถานที่ที่มีชื่อเสียงมักจะมีแรงจูงใจมากกว่า เช่น อุทยาประวัติศาสตร์ ที่เป็นแหล่งโบราณคดี มีเรื่องราว และเป็นมรดกที่ทรงคุณค่า

ดังนั้น การศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่อง มีความสำคัญในการแยกประเภทของ แรงจูงใจในกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งช่วยในเรื่องของการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อ การแบ่งส่วนตลาดได้อีกด้วยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ปัจจัย คือ

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

- สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions)
- สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) รวมไปถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้นซึ่งเป็น สาเหตุทำให้มีการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว อาทิ สวนสนุก และกิจกรรมประชุมสัมมนา
- สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural attractions)
- สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social attractions)

2) กิจกรรม (Activities)

สถานที่ท่องเที่ยวควรกำหนดหรือสร้างกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรม และทำ กิจกรรมในช่วงเวลาที่พักอาศัยอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องๆ เพื่อเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความน่าสนใจและ ความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวควรมีความหลากหลายของ กิจกรรม เช่น กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ เล่นน้ำ กิจกรรมการจับจ่ายใช้สอย เป็นต้น (Dickman ,1996)

กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น

- กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
- กิจกรรมส่องนก
- กิจกรรมส่องสัตว์
- กิจกรรมแสง สี เสียง ในสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องๆ

3) การเข้าถึง (Access)

สภาพการเข้า (เส้นทางการคมนาคม) คือ สภาพการเดินทางที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่เดินทางได้สะดวกและความหลากหลายในการเดินทาง โดยจะพิจารณาจากระยะทาง จากจุด ศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว อาทิ ระยะทางจากตัวเมืองมาแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์ หรือเดินด้วยเท้า สภาพของเส้นทาง เอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกวัง หรือถนนดิน ถ้าเป็น แม่น้ำลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพมีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยาก เป็นต้น ดังนั้นตัวแปรที่ จะใช้ในการประเมินสภาพการเข้าถึงอาจพิจารณาได้จากความสะดวก อุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางการ

เดินทาง ลักษณะการเดินทาง และสภาพถนน การคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น

- เทียบบิน
- การตรวจคนเข้าเมือง
- รถโดยสารสาธารณะ
- สภาพถนนหนทาง

นอกจากนี้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังรวมไปถึงสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและทำให้การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวนั้นได้สะดวกและง่ายมากขึ้น เช่น การลงโฆษณา เป็นต้น

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

สิ่งอำนวยความสะดวกหมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการ ซึ่งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักอาศัย ร้านอาหารและบริการเครื่องดื่ม สถานบันเทิง ระบบไฟฟ้า ประปา สัญญาณโทรศัพท์ โรงพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ถ้าหากในบริเวณนั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วน ก็จะทำให้พิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปพักอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียงได้ง่ายเพียงใด ดังนั้น ตัวแปรที่จะใช้ในการประเมินสิ่งอำนวยความสะดวก อาจพิจารณาได้จาก ระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ การให้บริการบ้านพัก สถานที่บริการต่างๆ ระบบสื่อความหมายและระบบการจัดการ

สิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว (Destination amenities)

- ร้านอาหาร
- ร้านค้าต่างๆ เช่น ร้านสะดวกซื้อ บริการรถท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก
- บริการอื่นๆ เช่น ร้านตัดผม การใช้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ระบบสาธารณูปโภค
- ตู้เอทีเอ็ม
- สถานีตำรวจ โรงพยาบาล

5) ที่พัก (Accommodation)

สถานที่ท่องเที่ยวควรคำนึงถึงที่พักที่เพียงพอ และการกำหนดราคาที่หลากหลายรวมถึงบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ

- โรงแรม
- รีสอร์ท
- บังกะโล
- โฮมสเตย์
- เกสต์เฮาส์

สรุปได้ว่า องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว เพื่อให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวและการอำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาชมชุมชน ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ และการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจในการเดินทางเข้ามาชมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเพื่อศึกษาความพร้อมของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวได้มีความสนใจในการเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และศึกษาปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของการมีความพร้อมในการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากชุมชนบ้านขาวมีพื้นที่ติดกับทะเลน้อยและทะเลสาบสงขลาจึงส่งผลให้มีลักษณะที่โดดเด่น รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงได้นำองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ 4 ด้าน เพื่อศึกษาความพร้อมของชุมชนในการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยกำหนดหัวข้อดังนี้ 1. ความพร้อมของพื้นที่ในชุมชน 2. ด้านการให้บริการของชุมชน 3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 4. ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างจุดน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและรองรับนักท่องเที่ยว

2.6 ข้อมูลพื้นที่วิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลบ้านขาวเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2539 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 113ตอนที่ 9 ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2539 เป็น 1 ใน 11 ตำบล ในเขตอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอระโนด ประมาณ 17 กิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนตำบล,2562)

ตารางประกอบที่ 2. การแยกหมู่บ้านของตำบลบ้านขาวออกจากตำบลตะเควีระ อำเภอรโนด

หมู่บ้านเดิม	ตำบลแต่เดิม	ตำบลบ้านขาว
หมู่ที่ 5	ตำบลตะเควีระ	หมู่ที่ 1
หมู่ที่ 6	ตำบลตะเควีระ	หมู่ที่ 2
หมู่ที่ 7	ตำบลตะเควีระ	หมู่ที่ 3
หมู่ที่ 8	ตำบลตะเควีระ	หมู่ที่ 4
หมู่ที่ 9	ตำบลตะเควีระ	หมู่ที่ 5
	แยกออกจากหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านขาว	หมู่ที่ 6

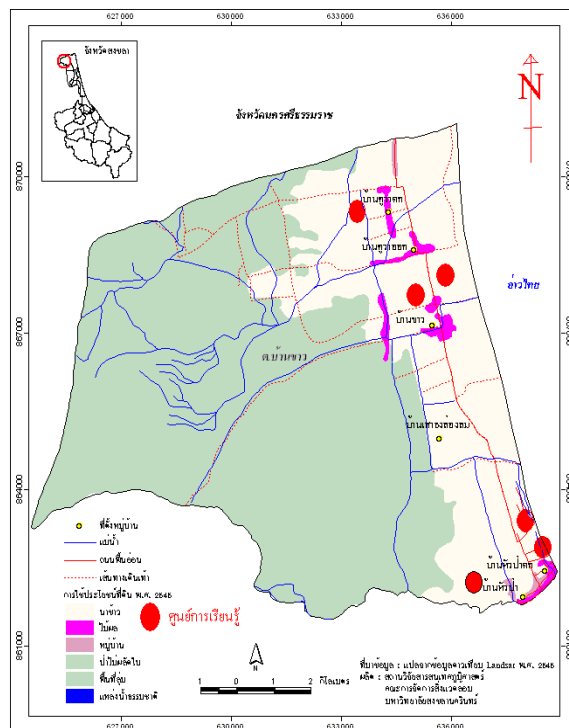
1) ด้านกายภาพ

ทิศเหนือ ติดต่อเขตตำบลควนชะลิก อำเภหั่วไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทิศใต้ ติดต่อเขตทะเลทาบสงขลา

ทิศตะวันออก ติดต่อเขตตำบลตะเควีระ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก ติดต่อเขตทะเลน้อย อพเภควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ภาพประกอบที่ 3 บริเวณตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว, 2562

2) ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลบ้านขามมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลสาบสงขลา เดิมเป็นแหล่งน้ำ(พรุ) ต่อมากระแสน้ำได้พัดพาดินและตะกอนมาทับถมจนกลายเป็นที่ราบกว้าง ได้ปรับเปลี่ยนเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์และทำนาในปัจจุบัน จากสภาพลักษณะที่เป็นที่ราบลุ่มในฤดูฝน มักจะเกิดน้ำท่วมฉับพลันเป็นประจำทุกปี มีพื้นที่ทั้งหมด 100,863 ตารางกิโลเมตร หรือ 63,039.37 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบล,2562)

2.6.3 ลักษณะภูมิอากาศ

แบบมรสุมมี 2 ฤดู ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน
ฤดูฝน ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – มกราคม

3) ประชากร

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร

ตารางประกอบที่ 3 แสดงจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนบ้านขาม อำเภอระโนด
จังหวัดสงขลา

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านหัวป่า	502	472	974	370
2	บ้านล่องลม – เสาดง	352	386	738	259
3	บ้านขาม	488	496	944	358
4	บ้านควา	289	302	591	263
5	บ้านควาตก	211	230	441	192
6	บ้านหัวป่าตก	419	445	864	276
ตำบลบ้านขาม		2,221	2,331	4,552	1,781

ที่มา : งานทะเบียนราษฎรอำเภอระโนด ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2562

4) ลักษณะของแหล่งน้ำ

สภาพแหล่งน้ำของบ้านขาว แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ คลองกก คลองโพธิ์ คลองล่องลม คลองบ้านขาว คลองมาบก้า คลองทางควาย และคลองเขต

2. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- คลองส่งน้ำชลประทาน มีจำนวน 4 สายได้แก่

(1) ครองซอยฝั่งซ้ายที่ 1 จากคลองส่งน้ำสายใหญ่ ผ่านหมู่บ้านที่ 1 และหมู่ที่ 6 ส่งไปตามคูน้ำ ใช้ประโยชน์ในการทำนาปรังได้ประมาณ 5,000 ไร่

(2) คลองซอยฝั่งซ้ายที่ 2 จากคลองส่งน้ำสายใหญ่ ผ่านหมู่บ้านที่ 2 ส่งไปตามคูน้ำใช้ประโยชน์จากการทำนาปรังได้มาถน 2,000

(3) คลองซอยฝั่งซ้าย ที่ 3 จากคลองส่งน้ำสายใหญ่ ผ่านหมู่บ้านที่ 3 ส่งไปตามคูน้ำใช้ประโยชน์จากการทำนาปรังได้มาถน 4,000 ไร่

(4) คลองซอยฝั่งซ้าย ที่ 4 จากคลองส่งน้ำสายใหญ่ ผ่านหมู่บ้านที่ 4 ส่งไปตามคูน้ำใช้ประโยชน์จากการทำนาปรังได้มาถน 1,900 ไร่

- บ่อน้ำบาดาล	12	แห่ง
- บ่อน้ำตื้น	5	แห่ง
- ฝาย	5	แห่ง
- บ่อโยธา	3	แห่ง
- ประปาหมู่บ้าน	12	แห่ง (หมู่ 1,2,3,4,5,6)

5) ลักษณะของไม้และป่า

พื้นที่ของตำบลบ้านขาว ตรงบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นที่ลุ่มน้ำขัง ลักษณะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ มีป่าไม้ธรรมชาติขึ้นโดยทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณไม้เสม็ดมีจำนวนมาก อยู่เขตความรับผิดชอบของหน่วยอนุรักษ์ป่าบ้านพราน

6) สภาพทางสังคม

6.1 การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา	3	แห่ง
- โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา(ม.3)	1	แห่ง
- สถานที่อบรมเด็กปฐมวัย/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	3	แห่ง

7) สาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล 1 แห่ง

8) ระบบบริการพื้นฐาน

8.1 การคมนาคมขนส่ง

เดินทางโดยใช้ถนนลาดยางสาย ระโนด -ควนชะลิก ระยะทาง 17 กิโลเมตร

- การคมนาคมระหว่างตำบลและอำเภอ เป็นถนนลาดยาง มีรถสองแถวและรถรับจ้าง

- การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนน

หินคลุก ถนนลูกรังและถนนดิน

8.2 การไฟฟ้า

- มีไฟฟ้าเข้าถึงทุกหมู่บ้าน

8.3 การประปา

- ประชากรมีน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือน

9) ระบบเศรษฐกิจ

9.1 การเกษตร

ประชากรในตำบลบ้านขาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลักคือการทำนา เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เนื้อดินเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การปลูกข้าว อาชีพเสริม ได้แก่ การทำสวน พืชไร่ พืชผัก ไร่นาสวนผสม รับจ้างทั่วไป เลี้ยงสัตว์ ประมง เป็นต้น

9.2 ประมง

การทำประมงของตำบลบ้านขาวส่วนใหญ่เป็นการประมงโดยเลี้ยงในบ่อดิน เลี้ยงในร่องสวนแปลงไร่นาสวนผสม เลี้ยงในกระชัง และขุดบ่อล่อปลาตามธรรมชาติ ปลาที่เลี้ยงส่วนใหญ่ ได้แก่ ปลาดุก ปลานิล ปลายี่สก และปลาหมอไทย

9.3 การปศุสัตว์

เกษตรกรในพื้นที่ตำบลบ้านขาว มีการเลี้ยงโคพื้นเมือง โคลูกผสมและกระบือ เป็นการเลี้ยงตามธรรมชาติโดยปล่อยให้กินหญ้าตามไร่นา สำหรับการเลี้ยงสัตว์ปีกได้แก่ ไก่พื้นเมือง เป็ดเทศ และไข่เป็ด ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน

9.4 การบริการ

- โรงแรม	-	แห่ง
- ร้านอาหาร	-	แห่ง
- โรงภาพยนตร์	-	แห่ง
- สถานีขนส่ง	-	แห่ง
- สถานีจำหน่ายเชื้อเพลิง	5	แห่ง
- ปั๊มน้ำมันหลอดแก้ว	3	แห่ง
- ร้านค้า	74	แห่ง

9.5 การท่องเที่ยว

พื้นที่ตำบลบ้านขาวมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ ประกอบด้วย

- อเมซอลแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- ทวดเรียม หรือทวดคลองนางเรียม
- ล่องเรือชมธรรมชาติและบริการบ้านพักโฮมสเตย์
- สะพานเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา

9.6 อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมด้านการเกษตร

- โรงสีข้าว	3	แห่ง

9.7 กลุ่มพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

การพาณิชย์

- ธนาคาร	-	แห่ง
- ตลาดนัด	3	แห่ง

กลุ่มอาชีพ

- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตุกร้าบ้านหัวป่า หมู่ที่ 1
- กลุ่มเสื่อกระจูด หมู่ที่ 2
- กลุ่มเครื่องแกง หมู่ที่ 3
- กลุ่ม 1ไร่ 1แสน หมู่ที่ 4
- กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ หมู่ที่ 5
- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตุกร้า หมู่ที่ 6

9.8 แรงงาน

แรงงานในพื้นที่ตำบลบ้านขาว ส่วนมากเป็นแรงงานด้านเกษตรกรรม เพราะมีพื้นที่การทำเกษตร การทำสวน และพื้นที่เพาะปลูกบางส่วนไปรับจ้างนอกสถานที่

10) ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

10.1 การนับถือศาสนา

ประชาชนในตำบลบ้านขาว นับถือศาสนาพุทธ 100 %

10.2 ประเพณีและงานประจำปี

ตำบลบ้านขาวมีการจัดงานตามประเพณีดังนี้

- (1) ลากพระ
- (2) ลอยกระทง
- (3) สงกรานต์
- (4) วันสารทเดือนสิบ

10.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- (1) การสานเสื่อกระจูด
- (2) การวางแผนโบราณ
- (3) การแพทย์แผนไทย
- (4) ระบบการให้น้ำพืชผัก
- (5) การแปรรูปและถนอมอาหาร
- (6) การผลิตสมุนไพร ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ภาษาที่ใช้ในท้องถิ่น ใช้ภาษาใต้ในการสื่อสาร

10.4 สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

- (1) ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว
- (2) เครื่องแกง
- (3) เสื่อปละผลิตภัณฑ์จากกระจูด
- (4) ปลาตุ๋น
- (5) ดอกไม้จัน

11) ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญขององค์กรปกครองท้องถิ่นตำบลบ้านขาว

ทรัพยากรธรรมชาติในตำบลบ้านขาว ค่อนข้างจะสมบูรณ์ ทั้งดิน น้ำ ป่าพรุ ป่าเสม็ด พรุจูด และนกน้ำ จะเห็นได้จากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ,2562)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลาเพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการศึกษาถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังต่อไปนี้

2.4.1 ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

แพรวพยอม พัวเจริญ (2554) ได้ทำการศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเพลงโคราชสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความสนใจในการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเพลงโคราชและคณะหมอลำโคราช สามารถสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับเพลงโคราช 2) มีบริการเช่าชุดเครื่องแต่งกายเพื่อถ่ายเก็บไว้เป็นของที่ระลึก 3) การประกวดแข่งขันร้องเพลงโคราช 4) จัดให้มีเพลงโคราชเข้ามาอยู่ในโปรแกรมนำเที่ยว 5) นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการแสดงเพลงโคราช 6) นักท่องเที่ยวฝึกร้องเพลงได้ 7) จัดให้มีร้านขายของที่ระลึก 8) จัดทำรูปแบบเกมส์เกี่ยวกับเพลงโคราชเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม 9) จัดให้เพลงโคราชมีการเข้าร่วมในการสัมมนา และ 10) จัดให้มีการเยี่ยมชมบ้านหมอลำโคราช

ศิริมา จุลนวล (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง โครงการศึกษาศิลปะการแสดงมโนราห์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่อยู่อาศัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่อยู่อาศัยที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของศิลปะการแสดงมโนราห์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรในการศึกษาในครั้งนี้คือตัวแทนคณะมโนราห์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ส่วนที่เหมาะสมสำหรับการนำมาด้านที่โดดเด่นที่สุดและสามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของมโนราห์ให้ชัดเจน คือด้านเครื่องแต่งกาย ประกอบไปด้วยชุดลูกปิด และเครื่องประดับ การใช้สีของชุดที่จัดจ้านส่วนใหญ่เป็นโทนสีร้อนและใช้โทนเย็นเล็กน้อย ให้ความรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจ สนุกสนาน และลวดลายของชุดลูกปิดก็มีความโดดเด่นเช่นกัน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่บนฐานวัฒนธรรมของลวดลายบนชุดของมโนราห์ได้อย่างลงตัว มาดัดแปลงให้สวยงามซึ่งภายนอกดูคุ้น เร้าใจ แต่ภายในดูอ่อนช้อยและประณีตจากความละเอียดของลูกปิด

อุทิศ สังขรัตน์ และ ธเนศ ทวีบุรุษ (2558) ได้ทำการศึกษาอัตลักษณ์และวิถีชุมชนในพื้นที่ภาคใต้โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นอัตลักษณ์และวิถีชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้ และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการ ขั้นตอน และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนภาคประชาชน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม นำเสนอผลด้วยการวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีสำเนียงการพูดออกเหนือๆ และอาหารส่วนมากเป็นอาหารที่มาจากทะเล เพราะผู้คนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการทำประมง อัตลักษณ์ที่สำคัญคือ ทรัพยากรทางทะเลของแต่ละจังหวัดรวมทั้งหัตถกรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่มีความโดดเด่น 2. อัตลักษณ์ของภาคใต้ฝั่งอันดามัน ใช้ภาษาใต้ที่คำศัพท์ และสำเนียงแบบภาคใต้ฝั่งตะวันตก นอกจากนี้ พื้นที่ฝั่งอันดามัน ยังพบคนไทยเชื้อสายจีน จึงมีวัฒนธรรมเรื่องอาหารที่โดดเด่น นอกจากนั้น ยังมีประเพณี และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีน และยังมีอัตลักษณ์การท่องเที่ยวทางทะเล 3. กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เช่นภาษา เนื่องจากกลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ มีผู้คนเป็นชาวมุสลิม จึงมีการใช้ภาษามลายูหรือยาวิ เป็นภาษาถิ่น ส่วนไทยพุทธ จะใช้ภาษากลาง และภาษาถิ่นใต้ อาหารมีทั้งทะเล และจากป่า ภูเขา ผู้คนส่วนมากประกอบอาชีพ การทำนา การทำสวนและมีประเพณีวัฒนธรรมที่ผสมผสานของคนหลายกลุ่ม

พิชานันท์ สมานสุข (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสืบทอดมโนราห์เพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน กรณีศึกษาโนราช ฐบัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของโนรา 2. เพื่อวิเคราะห์การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน และ 3. เพื่อเสนอแนวทางการสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสารสนเทศ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ทั้งหมด 40 คน ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าของมโนราห์มีทั้งหมด 6 ด้าน 1) ด้านร่างกาย ทำให้สรีระแข็งแรง ระบบไหลเวียนเลือดดี มีรูปร่างกำยำและบึกบึน เป็นที่น่าเกรงขาม 2) ด้านจิตใจ ทำให้มีสมาธิ จิตใจได้ผ่อนคลาย ช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น มีเป็นการขัดเกลาจิตใจจากการใช้มโนราห์ในการเข้าช่วยทั้งด้านจิตใจและความอ่อนโยนทั้งผู้ชมและนักแสดง 3) ด้านสุนทรียศาสตร์ ความงดงามของท่วงท่ารำ ท่วงทำนองที่กระฉับกระฉ่างและการแต่งองค์ทรงเครื่องที่มีความสง่างามและแฝงไปด้วยคติความเชื่อต่างๆ 4) ด้านจริยศาสตร์ สอดแทรกเกี่ยวกับคำสอนผ่านบทกลอนของมโนราห์ที่มีคุณค่าและสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลให้เกิดความตระหนักและเรียนรู้ไปสู่การยกระดับของคุณภาพชีวิต 5) ด้านหัตถศิลป์ เป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะตัวทั้งเรื่องของสีสด และการใช้ลวดลายที่ดูสะดุดตา เครื่องประดับต่างๆ 6) ด้านวรรณศิลป์ เป็นบทที่ใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอเรื่องราวเป็นหลัก โดยมีรูปแบบกลอนที่หลากหลายเพื่อให้มีความน่าสนใจ

เสริมศักดิ์ ขุนพล (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเกาะยอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและค้นหาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเกาะยอ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนจากการศึกษาเอกสารและศึกษาภาคสนามโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ และสำรวจความคิดเห็นเชิงปริมาณของชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนเกาะยอ จำนวน 352 คน ผลวิจัยพบว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเกาะยอ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ความเชื่อที่ผูกพันกับศาสนาและความเชื่อที่ผูกพันการดำรงชีวิตและทำ มาหากิน แสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม บุคคลและประเพณีต่าง ๆ ทั้งหมดอยู่บนหลักฐานของ ภูมิสถานของศาสนาที่มีอยู่เดิม ประกอบสร้างกับเรื่องเล่าหรือตำนานที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่ง ในชุมชนต่างมองว่าสามารถนำไปสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมได้ แม้ว่าปัจจุบันจะมีการเกิดใหม่ของศาสนสถานในชุมชน แต่ไม่สามารถสร้างความเชื่อของชาวบ้านและยอมรับว่าเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนได้

สุประภา สมนักพงษ์ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพอัตลักษณ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เมืองโบราณซากงราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะศักยภาพของอัตลักษณ์มรดกวัฒนธรรมของชุมชนโบราณที่มีความสำคัญในอดีตของเมืองซากงราว และ เพื่อศึกษาแนวทางในการนำอัตลักษณ์ของเมืองซากงราวในฐานะเป็นเมืองลูกหลวงเพื่อใช้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับจังหวัดกำแพงเพชรในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์และสังเกตผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ หัวหน้าชุมชนและประชาชนเพื่อได้ทราบศักยภาพของเมืองโบราณ เมืองโกสัมพี เมืองไตรตรึงษ์ เมืองคนตี เมืองนครชุม เมืองเทพนคร และเมืองบางพาน ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมของวิถีชีวิตชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ได้ตลอดทั้งปี ชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชน และผลประโยชน์ของชุมชนที่จะได้รับและการเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้พัฒนาหรือได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถด้านแนวคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามามีส่วนร่วมในวิถีชุมชนและเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้คนในพื้นที่ และเกิดเป็นกิจกรรมตลอดทั้งปีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดกำแพงเพชร

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนและมีจุดโดดเด่นในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันออกไป แต่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน นั่นก็คือความเฉพาะตัวและสามารถดึงอัตลักษณ์ต่างๆเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและสัมผัสจริง อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่

เหมาะสมในการศึกษาเพื่อให้คงอยู่กับท้องถิ่นของชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวผ่านกระบวนการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวแบบสร้างสรรค์ และเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับทุกด้านของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประวัติศาสตร์ ประเพณี เพื่อใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

2.4.2 ด้านองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว

วิชสุดา ร้อยพิลา และ ปรีดาไชย (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน เป็นนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ข้อมูลทางสถิติ Multiple Regression Analysis และ Factor Analysis ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจะมีความสัมพันธ์และมีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากที่สุด รองลงมาคือความเป็นมิตรจิตและด้านการดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว โดยมีนัยยะที่สำคัญระดับ .05 และพบว่า มี 4 องค์ประกอบของปัจจัยทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก องค์ประกอบด้านความเป็นมิตรจิต องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ และองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

สรุปได้ว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวเป็นส่วนที่มีความสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในการเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงการอำนวยความสะดวกให้ด้านต่างๆและการคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเดินทางโดยเฉพาะในเรื่องของพื้นที่ที่ควรจะมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาและประเมินความพร้อมของชุมชนเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวและศักยภาพของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใดเพื่อเตรียมความพร้อมต่อไป

2.4.3 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ปรีณธ์ ชิมโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก (2559) ได้ทำการศึกษาแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวของอำเภอสวนผึ้งส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นมา หรือการเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรให้มีค่าสูงที่สุด ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม นำมาสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ ออกมาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ โดยมีความร่วมมือทั้งผู้ประกอบการ ชุมชน ซึ่งสามารถสร้าง

การมีส่วนร่วมให้กับนักท่องเที่ยวได้ และเพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยว จากการจุดเด่นของสวนผึ้งมา พัฒนาร่วมกับองค์ประกอบบริบทต่างๆให้สอดคล้องกัน จึงได้เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ 5 องค์ประกอบดังนี้ แหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ชุมชนสร้างสรรค์ กิจกรรมสร้างสรรค์ สินค้าสร้างสรรค์ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

เสริมศักดิ์ ขุนพล และ พาริดา เจาะเอาะ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาและประเมินคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน เทศบาลตำบลระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ชุมชนเทศบาลระโนด จังหวัดสงขลา ได้แก่ชาวบ้านในชุมชนเทศบาลระโนด ผู้ชุมชน และนักท่องเที่ยว จำนวน 45 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ให้การเลือกตัวอย่างแบบสโนว์บอลและแบบสอบถามการประเมินคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมของชาวบ้านในชุมชนเทศบาลระโนด 8 ชุมชน จำนวน 363 คน โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า ชุมชนระโนด จังหวัดสงขลา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถนำมาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ เนื่องจากค้นพบจุดที่สำคัญๆ ทั้งหมด 13 จุดได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม อาคารเก่าริมคลองระโนด ด้านการประกอบอาชีพและงานฝีมือรวมถึงอาหารพื้นบ้าน ตลาดน้ำคลองระโนด การค้าขายของชาวบ้าน มโนราห์และหนังตะลุง ประเพณีลากพระลงน้ำ ประเพณีข้าวหม้อแกงหม้อ และกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ทั้ง 8 ชุมชนรวมถึงศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและสวนบูรพาจารย์ โดยสามารถแยกทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมในแต่ละรูปแบบเพื่อให้เข้ากับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และให้นักท่องเที่ยวได้เกิดประสบการณ์และทักษะโดยตรงกับชุมชนสำหรับการนำเสนอทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวผ่านตัวบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพบว่ามีอยู่ 2 ประเภทคือ นักท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่ผ่านไปจังหวัดอื่นๆ

วริศรา สมเกียรติกุล และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและบริบทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอไชยา สำหรับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ปกครองท้องถิ่นที่เป็นหน่วยราชการ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และประชาชนในชุมชน โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 225 ราย และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า อำเภอไชยามีพื้นที่ประมาณ 1,004 ตารางกิโลเมตร สถานที่โดยรวมเป็นที่ราบร้อยละ 85 เหมาะแก่การทำการเกษตร แต่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ได้ทำเกษตรด้านพืชยืนต้นเช่นการปลูกยางพาราและต้นปาล์มเนื่องจากมีผลตอบแทนที่ดีกว่า สำหรับโครงสร้างพื้นฐานมีเกณฑ์ในระดับดี อำเภอไชยาในปัจจุบันเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เข้ามา

ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเนื่องจากมีสินค้าพื้นบ้านและสถานที่ที่สำคัญ เช่น พระบรมธาตุไชยา สวนโมกขาราม ผ้าไหมพุมเรียง และไข่เค็มไชยาฯ จากการศึกษาผู้วิจัยได้จัดทำฐานข้อมูลสถานที่ต่างๆ และได้มีการจัดทำแผนที่โดยจำแนกเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 4 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางสายอาหาร เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เส้นทางสายพระพุทธศาสนา และ เส้นทางสายประเพณี วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา และ สุวารีย์ นามวงศ์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับการจัดการกิจกรรมให้มีอัตลักษณ์โดยเน้นเรื่องอาหารไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการสร้างกิจกรรมให้มีอัตลักษณ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมทำอาหารที่เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่ได้รับนิยมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและเป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยเลือกเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้าร่วมกิจกรรมทำอาหาร ที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 คน ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจพบว่า องค์ประกอบเพื่อการสร้างกิจกรรมให้มีอัตลักษณ์ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ คุณค่าและประสบการณ์ การถ่ายทอดเนื้อหาของกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวความจริงแท้ของกิจกรรม กิจกรรมที่มีความแตกต่างจากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วไป มีความคุ้มค่าที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และกิจกรรมที่แตกต่างจากสังคมและชีวิตประจำวัน โดยองค์ประกอบที่ใหญ่ที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 1 ซึ่งให้ความสำคัญในการสร้างกิจกรรมให้มีคุณค่าและประสบการณ์ต่อผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัส จากจุดโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่นำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและได้เข้าใจถึงแก่นแท้ของชุมชน สามารถนำกระบวนการมาปรับใช้กับงานวิจัยและเป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและต่อยอดภูมิปัญญาของชุมชนต่อไป

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ” เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเมินความพร้อมของชุมชนในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ศึกษา
2. ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
4. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. ขั้นตอนการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ทำการศึกษาในการวิจัยคือพื้นที่ของชุมชนที่มีความโดดเด่นของอัตลักษณ์วัฒนธรรม มีบ้านเรือนอยู่หนาแน่น ประกอบไปด้วยชุมชนย่อย 6 ชุมชน ดังนี้ หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านหัวป่า หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านเสาธง (ล่องลม) หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านขาว หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านควาออก หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านควาตอก หมู่ที่ 6 ชุมชนหัวป่าตอก ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ทั้ง 6 หมู่บ้าน ด้วยเหตุผลจากการศึกษาบริบทเบื้องต้นในครั้งนี้เนื่องจากเป็นชุมชนบ้านขาวที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับชุมชนบ้านขาวและการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้นจึงทำให้ทราบว่าชุมชนบ้านขาวมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมอยู่หลายประเด็นด้วยกันด้วยข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้มีความสนใจในพื้นที่เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวป่า ชุมชนบ้านเสาธง(ล่องลม) ชุมชนบ้านขาว และชุมชนบ้านควาออก ชุมชนบ้านควาตอก และ ชุมชนบ้านหัวป่าตอก ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังต่อไปนี้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มที่ 1 ผู้นำส่วนปกครองท้องถิ่นจำนวน 10 คน ได้แก่

- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน
- ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน
- สมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว จำนวน 1 คน
- ผู้นำชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 2 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตำบลบ้านขาว ทั้งหมด 20 คน ได้แก่

- ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตุกร้า 2 คน
- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพร 2 คน
- ประธานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาว 1 คน
- ประธานกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์และสมาชิกกลุ่ม 6 คน
- ประชาชนชาวบ้านด้ามมโนราห์ 1 คนและสมาชิกให้กลุ่ม 4 คน
- ประธานกลุ่มและสมาชิกผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว 2 คน
- กลุ่มเครื่องสานกระจูดและผลิตภัณฑ์กระจูด 2 คน
- ประธานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 1 คน

รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 30 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งพิจารณาจากการมีบทบาทและความเกี่ยวข้องกับข้อข้องกับการในการให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาวเพื่อการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.2 ประชากรที่ใช้เพื่อสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวป่า ชุมชนบ้านเสาธง (ล่องลม) ชุมชนบ้านขาว ชุมชนบ้านควาออก ชุมชนบ้านควาตก และ ชุมชนบ้านหัวป่าตก ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนนอด จังหวัดสงขลา การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane อ้างถึงใน สุทธนู ศรีไสย์, 2551) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนสูงสุดที่ยอมรับได้

$$n = \frac{1,718}{1 + 1,718 (0.05)^2} = 325$$

ตารางประกอบที่ 4 แสดงจำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างของตำบลบ้านขาวตามทะเบียนราษฎร์

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวน ครัวเรือน	กลุ่มตัวอย่าง
1	บ้านหัวป่า	370	70
2	บ้านล่องลม – เสาดง	259	49
3	บ้านขาว	358	68
4	บ้านควา	263	50
5	บ้านควาตก	192	36
6	บ้านหัวป่าตก	276	52
ตำบลบ้านขาว		1,718	
จำนวนทั้งหมด		325	

ที่มา : งานทะเบียนราษฎร์อำเภอระโนด ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2562

3. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ระบุขั้นตอนการดำเนินการไว้ 2 รูปแบบ เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการใช้เชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ส่วน

การศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมโดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

(1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

(2) ออกแบบบันทึกการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) ผู้นำส่วนปกครองท้องถิ่นและผู้นำชุมชนโดยจะกำหนดประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับการค้นหาอัตลักษณ์และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (2) หัวหน้าหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่ม และนักปราชญ์หรือผู้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาโดยจะกำหนดการศึกษาอัตลักษณ์และกระบวนการต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

(3) ตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในด้านของวัฒนธรรมและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

(4) ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างภาคส่วนที่ได้กำหนดไว้ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งหมดจำนวน 30 คน

(5) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลรายงานผล

ขั้นตอนที่ 2 วิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครัวเรือนของชุมชนบ้านขาว ทั้ง 6 หมู่บ้าน โดยใช้การกำหนดขนาดตัวอย่าง และทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน จำแนกตามหมู่บ้านทั้งหมด 6 หมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความพร้อมของชุมชนในการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความพร้อมของชุมชนในการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนโดยใช้เกณฑ์จากองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรม การเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวก
3. จัดทำเครื่องมือในการประเมินความพร้อมของชุมชน
4. ตรวจสอบเครื่องมือในการประเมินความพร้อมของชุมชน จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน
5. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบประเมินความพร้อมของชุมชน จากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่อยู่ในตำบลบ้านขาวโดยการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนจำแนกตามหมู่บ้านทั้งหมด 6 หมู่บ้าน
6. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษาความพร้อมของชุมชนบ้านขาว

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรม โดยการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในภาคส่วนต่างๆ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านขาว ประธานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาว ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ประธานกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ปราชญ์ด้านมโนราห์ กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตุ๊กร้า และสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการระบุตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนโดยในระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อสร้างพิกัดและการสร้างเส้นทางเชื่อมต่อในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวออกมาเป็นภาพประกอบ

4 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

4.1.1 เครื่องมือชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาวอำเภอระโนดจังหวัดสงขลา โดยมีการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ -

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำส่วนปกครองท้องถิ่นและผู้นำชุมชน โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้ (1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์ เช่น เพศ อายุ อาชีพ ตำแหน่ง เป็นต้น (2)

ลักษณะทั่วไปและบริบทในชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไรและประวัติศาสตร์ชุมชนมีอะไรบ้าง (3) วัฒนธรรมที่ยังมีอยู่ในชุมชนมีอะไรบ้าง

- แบบสัมภาษณ์สำหรับหัวหน้าหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่ม และนักปราชญ์ หรือผู้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ตามลักษณะของอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์ เช่น เพศ อายุ ตำแหน่ง (2) ท่านคิดว่า ลักษณะที่โดดเด่นของกลุ่ม/แหล่งท่องเที่ยวมีความแตกต่างจากสถานที่อื่นหรือไม่และแตกต่างกันอย่างไร

4.1.2 ชุดเครื่องมือที่ 2 แบบประเมินความพร้อมของชุมชนที่จะจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลทั่วไป เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ระดับรายได้ ต่อเดือน

2) การประเมินความพร้อมของชุมชนได้จากการศึกษาเกณฑ์จากองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลและการสกัดข้อมูลของหลักเกณฑ์ขององค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เข้ากับบริบทและเหมาะสมกับพื้นที่ที่สามารถรองรับและเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมในการบริการหรือดูแลส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

ตอนที่1 ความพร้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน ประกอบไปด้วย

- (1) ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว
- (2) ความพร้อมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว
- (3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
- (4) การรองรับนักท่องเที่ยว
- (5) การจัดการด้านการท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ด้านความพร้อมการให้บริการของชุมชน ประกอบไปด้วย

- (1) ชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร
- (2) ชุมชนพร้อมที่จะบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว
- (3) ชุมชนมีความพร้อมที่จะดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ
- (4) ชุมชนมีความพร้อมในการให้คำแนะนำ หรือตอบข้อซักถามเป็นอย่างดี
- (5) ชุมชนมีเจ้าหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัย
- (6) มีการให้บริการอุปกรณ์ป้องกันต่างๆ (Safety)

ตอนที่ 3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

- (1) การเดินทางมีความสะดวก/ปลอดภัย/มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน
- (2) สถานที่จอดรถเพียงพอ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย
- (3) ห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน
- (4) อาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ/ราคาเหมาะสม/ความสะอาด/

คุณภาพอาหาร

- (5) การสื่อความหมายต่าง ๆ เช่น ป้าย/สัญลักษณ์ การให้ความรู้ เอกสารแผ่น

พับ

- (6) ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า/น้ำดื่ม/น้ำใช้/สัญญาณโทรศัพท์) มี

คุณภาพ ใช้การได้ดี

ตอนที่ 4 ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

- (1) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย
- (2) มีผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการท่องเที่ยว

โดยกำหนดระดับคะแนนและความหมายดังนี้

ระดับคะแนน	ระดับความสำคัญ
5	มากที่สุด
4	มาก
3	ปานกลาง
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

การวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น Interval Scale เป็นการวัดแบบมาตราประเมินค่า Rating Scale ของ Likert Scale โดยใช้สูตรคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (กลัยา วานิชย์ บัญชา, 2540, หน้า 27-28)

$$\begin{aligned}
 \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= 0.8
 \end{aligned}$$

IOC	คือ ดัชนีความสอดคล้อง A
R	คือ คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
$\sum R$	คือ ผลรวมของคะแนนพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
N	คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

กำหนดคะแนนของผู้เชี่ยวชาญเป็น +1 หรือ 0 หรือ -1

+1 คือเมื่อท่านแน่ใจว่าข้อความนั้นชัดเจนไม่กำกวม

0 คือ เมื่อท่านไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นชัดเจน

-1 คือ เมื่อท่านแน่ใจว่าข้อความนั้นไม่ชัดเจน เกณฑ์การแปลความหมาย

ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

4.4.2.1 **ชุดเครื่องมือที่ 3** แบบบันทึกประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การบันทึกและการวางแผนทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4.4.2.2 **ชุดเครื่องมือที่ 4** ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์(GIS) เพื่อระบุตำแหน่งและพิกัดของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4.4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกการเก็บข้อมูลไว้ 2 ประเภท คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

(1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้ระบุไว้และผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องกับกับวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว

2) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความพร้อมของชุมชน โดยการลงพื้นที่ในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4) นำข้อมูลที่ได้จากระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ที่ได้จากการลงพื้นที่นำมาลงในระบบระบุพิกัดและทำเป็นรูปภาพเพื่อให้เข้าใจแล้วนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาจากการหลักฐานการประกอบ ข้อมูล ทั้งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบไปด้วยผู้นำส่วนปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้รู้ในชุมชน และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ทำการกลับข้อมูลโดยนำมาสรุปและรายงานผล รายงานที่ได้จะได้ในลักษณะของการพรรณนา (Depiction) รูปภาพประกอบและคำให้การสัมภาษณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดมากที่สุด

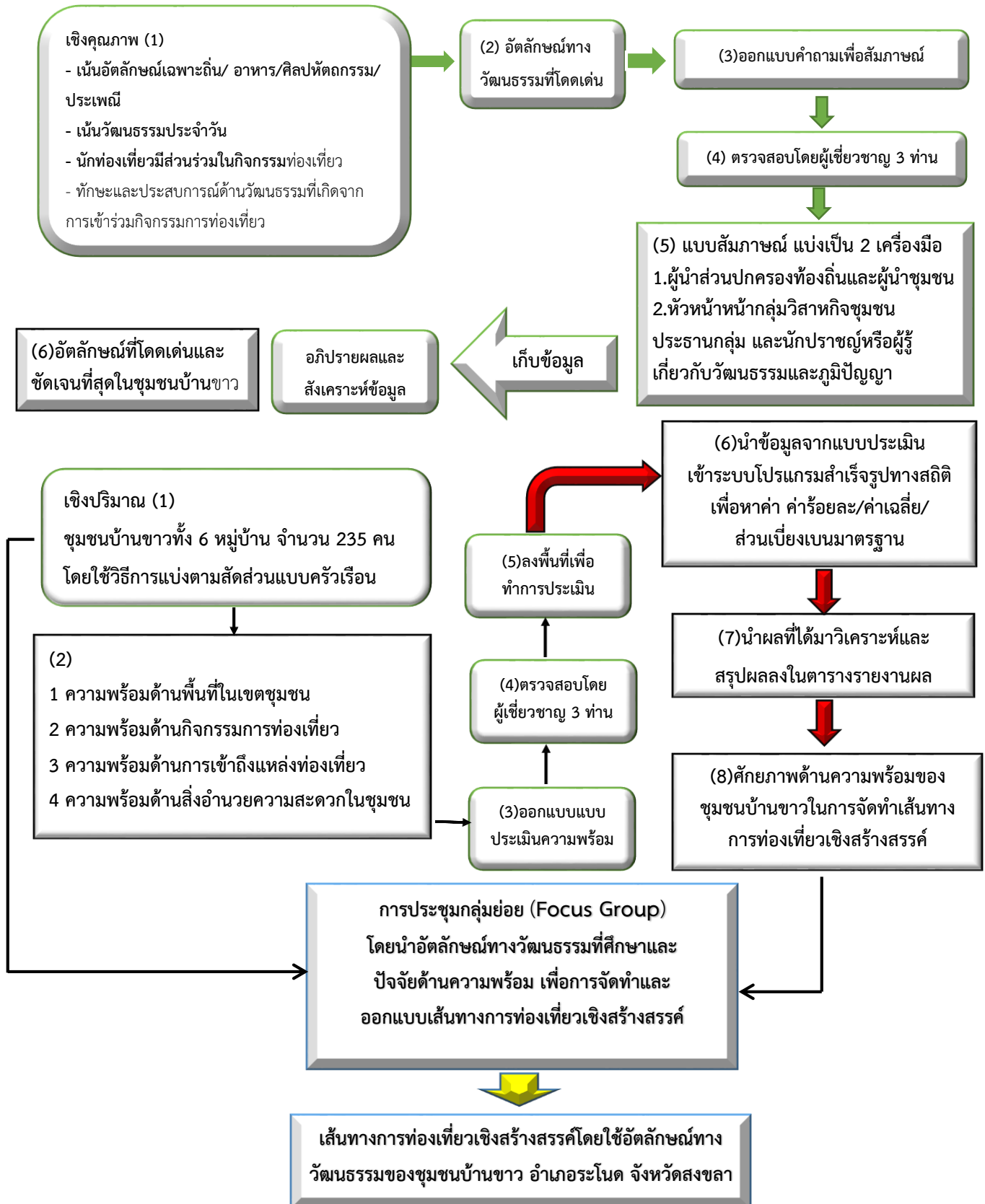
2) ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้จากการประเมินความพร้อมของชุมชนในการจัดทำ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อหาค่าสถิติ

2.1) ค่าร้อยละ

2.2) ค่าเฉลี่ย

2.3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.6 ขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการศึกษา ค้นหาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งศิลปะหัตถกรรม วิถีชีวิต ความเชื่อความศรัทธา ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่ปรากฏให้เห็นในชุมชน และศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผ่านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยการใช้แบบประเมินความพร้อมของชุมชนบ้านขาวเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษาเป็นลำดับ ดังนี้

- 4.1 ผลการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
- 4.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 4.3 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอรโนดจังหวัด

สงขลา

4.1 ผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างสำหรับผู้มีส่วนปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และ หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่ม และปราชญ์หรือผู้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญา จากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านขาว รวมไปถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในชุมชน สามารถแบ่งประเด็นในการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะโดดเด่นที่สำคัญต่อชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเพื่อใช้เป็นองค์ประกอบในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงสามารถสรุปประเด็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังต่อไปนี้ 1. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อ 2. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน 3. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมท้องถิ่น 4. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง และ 5. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางดังนี้

ตารางประกอบที่ 5 แสดงการจำแนกประเภทของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว

ประเด็น	หมวด/ที่ตั้ง	สถานะปัจจุบัน
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้านศาสนา/ความเชื่อ/ ความศรัทธา	- วัดบ้านขาว หมู่ที่ 3 - ทวดนางเรียบบริเวณทางไปทะเลน้อย	ยังดำรงอยู่ในชุมชน ยังดำรงอยู่ในชุมชน
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้านอาหารพื้นบ้าน	- เครื่องแกงสมุนไพร หมู่ที่ 3 - ปลาตุ๋น หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3	ยังดำรงอยู่ในชุมชน ยังดำรงอยู่ในชุมชน
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้านหัตถกรรมท้องถิ่น	- หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์หมู่ที่ 3 - สานกระเป่าจากกระจูดหมู่ที่ 3	ยังดำรงอยู่ในชุมชน ไม่มีผู้สืบทอด
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้านศิลปะการแสดง	- มโนราห์หมู่ที่ 3 - หนังตะลุงหมู่ที่ 3, หมู่ที่ 5 - เพลงบอกหมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5	ยังดำรงอยู่ในชุมชน ไม่มีผู้สืบทอด ไม่มีผู้สืบทอด
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญา	- ผลิตภัณฑ์จาก กะลามะพร้าว หมู่ที่ 6	ไม่มีผู้สืบทอด

จากตารางการจำแนกประเภทอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาวที่ปรากฏพบในชุมชน แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน แต่ยังคงพบว่าวัฒนธรรมบางอย่างที่เคยมีในชุมชนเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดวัฒนธรรมจึงทำสูญหายไปจากชุมชน แต่ยังมีวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ในชุมชนและยังมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันและสามารถแยกรายละเอียดข้อมูลของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังต่อไปนี้ดังต่อไปนี้

4.1.1 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านศาสนา/ความเชื่อ/ความศรัทธา

สืบเนื่องจากพื้นที่ในอดีตของชุมชนบ้านขาวส่วนใหญ่เป็นป่าพรุและป่ากก จากการบอกเล่าของชาวบ้านในชุมชนได้มีการกล่าวถึง เนินทรายสีขาวที่ทอดยาวออกไปยังบริเวณวัดบ้านขาวในปัจจุบัน ชาวบ้านจึงได้ถือเป็นสัญลักษณ์ในการเรียกชื่อบริเวณนี้ว่า บ้านขาว แต่ในอีกความหมายหนึ่งอาจเนื่องมาจาก พื้นที่ตำบลบ้านขาวมีพื้นที่ทำการเกษตรและปลูกข้าวเป็นจำนวนมาก จึงเรียกว่าบ้านข้าว และในเวลาต่อมาเพี้ยนจากคำว่าบ้านข้าวกลายเป็น บ้านขาว ในปัจจุบัน นอกจากนั้นในพื้นที่ตำบลบ้านขาว มีการขุดพบโบสถ์เก่าแก่มีลักษณะเป็นเนินในเขตพัทธสีมา และบริเวณดังกล่าวมีการพบหินขนาดใหญ่ที่สลักชื่อ อินทร์และจันทร์ เชื่อกันว่าน่าจะเป็นเจ้าของโบสถ์ ต่อมาได้มีผู้คนเริ่มเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากหลาย ๆ พื้นที่ เช่น จังหวัดพัทลุง ตำบลหัวป่า ตำบลตะเคียน และ

ร่วมใจกันสร้างวัดขึ้นมาในบริเวณของโบสถ์เก่าที่พบ ต่อมาได้มีการนิมนต์พระภิกษุมาประจำอยู่ที่วัด เพื่อเป็นสิ่ง ยึดเหนี่ยวจิตใจทางศาสนา และให้ความเคารพต่อพระครูอินทร์และพระครูจันท์ที่เชื่อว่า ได้สร้างวัดไว้เมื่ออดีต และเรียกวัดนี้ว่า วัดบ้านขาว ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“...มีปู่อินทร์ ปู่จันท์ ก็คือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในหมู่บ้าน เขาจะนับถือกันมาก แล้วก็เรื่องเล่าเกี่ยวกับทวดนางเรียม ในน้ำเป็นจระเข้ผู้รักษาแม่น้ำ เป็นความเชื่อ ถ้าหากว่าใครหากินในน้ำในคลองก็ต้องสักการะทวดนางเรียม...” (นายเนติพงศ์ ไส้สาม กุมภาพันธ์ 2563)

“...ถ้าเป็นเรื่องศาสนามีวัดสาม วัด คือวัดหัวป่าที่เขานับถือ แล้วก็ปู่อินทร์ ปู่จันท์เขานับถือ...” (นายศักดิ์ ชูช่วย มีนาคม 2563)

“...คนแก่บางคนเขาเล่ามาว่าแต่ก่อนที่นี่เป็นอยู่ข้าวอยู่ปลา ปลาที่เยอะ ข้าวก็เยอะ แต่ก่อนเขาจะเรียกว่าบ้านข้าว เพี้ยนไปเพี้ยนมา กลายเป็นบ้านขาว แต่ว่าพอไปฟังทางพระอาจารย์ ที่นี้มันเป็นเนินทรายขาวที่อยู่ในวัด เขาเลยเรียกว่าบ้านขาว...” (นายโชคดี ไส้สาม มีนาคม 2563)

“...ที่ชาวบ้านศรัทธาก็ในวัดคือ วัดบ้านขาว ก็คือ ท่านครูอินทร์ ครูจันท์ ที่ว่าถือว่าเป็นพระแต่ตามประวัติก็ไม่ชัดเจนว่ามาจากไหน แต่ว่าเขานับถือบางที่ชาวบ้านเขาไปบนบาน เขาศรัทธา โดยเป็นศูนย์รวม เป็นที่ยึดเหนี่ยวยึดมั่น กราบพระพุทธรูป...” (นายอุทัย คงหนู มีนาคม 2563)

ในปัจจุบันวัดบ้านขาวยังคงเป็นสถานที่ที่ชุมชนยังให้ความเคารพนับถือและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเป็นศูนย์รวมของการทำพิธีกรรมในด้านศาสนาของชุมชนและยังเป็นการเริ่มต้นของบ้านขาวที่ชาวบ้านได้ค้นพบหินที่สลักชื่ออินทร์และจันท์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผู้สร้างพระอุโบสถขึ้น จึงเป็นสถานที่ที่จัดเป็นเรื่องราวทั้งประวัติศาสตร์ของชุมชนและเป็นศูนย์รวมต่อความศรัทธาต่อพระครูอินทร์และพระครูจันท์ของชุมชน

ภาพประกอบที่ 4 วัดบ้านขาวและที่ประดิษฐาน ปู่อินทร์ ปู่จันท์ ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด
ที่มา : วัดบ้านขาว ถ่ายโดยนายอนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

จากการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนบ้านขาวมีความศรัทธา ความเชื่อ และเคารพนับถือต่อพระครูอินทร์และพระครูจันท์ นอกจากนั้นมีการเล่าเล่าถึงความเชื่อของชุมชนบ้านขาวถึงทวดคลองนางเรียม หรือทวดเรียม ชาวบ้านเชื่อว่านางพญาจะเข้ที่ชื่อว่า "เรียม" มีความศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้การเพาะปลูกและทำไร่ทำนาออกดอกออกผลดีและมีความอุดมสมบูรณ์อีกทั้งยังบันดาลไม่ให้เกิดโรคระบาดในสัตว์เลี้ยงที่ชาวบ้านเลี้ยงอีกทั้งในอดีตชาวบ้านอำเภอระโนดนิยมใช้เส้นทางนี้ในการเดินทางไปเพื่อจัดซื้อสัตว์ที่ใช้สำหรับการทำเกษตร อาทิ วัว ควาย ที่จังหวัดพัทลุงหรือในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง และในการเดินทางกลับจะต้อนรับฝูงสัตว์ต่างๆ เหล่านั้นมีการข้ามคลอง

ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อที่ว่าต้องบอกกล่าวทวดนางเรียมให้ทราบเสียก่อน ด้วยการขอขมาโดยการนำหมากพลูไปขอขมาแก่ทวดนางเรียม หากไม่ทำในลักษณะเช่นนี้จะส่งผลให้ฝูงสัตว์จะไม่เดินย่ำเท้าข้ามลำคลองเด็ดขาด ปัจจุบันคลองนางเรียมยังเป็นเสมือนอุ้งน้ำของสิ่งมีชีวิตนานาชนิดทั้งสองฟากฝั่งลำคลอง ตั้งแต่สัตว์ตัวเล็ก ๆ ไปจนถึงควายตัวใหญ่ ๆ ซึ่งมีตำนานเกี่ยวกับพญาจะเข้ น้ำเค็มที่มีชื่อว่า "ทวดนางเรียม" หรือ "ทวดคลองนางเรียม" มีสามีชื่อว่า "ทวดตาขุน" จะเข้ทั้งสองอาศัยอยู่บริเวณฝั่งอำเภอนวนนุญ จังหวัดพัทลุง แต่ต่อมาจะเข้ทวดตาขุนแอบไปมีเมียน้อยอยู่ที่ฝั่งบ้านขาว เมื่อนางพญาจะเข้รู้เข้า จึงว่ายนํ้าตามหาสามี แต่เนื่องด้วยเส้นทางที่นางออกตามหาไม่มีทางน้ำที่ให้นางว่ายผ่านไปนางจึงใช้ลำตัวและหัวมุดดำดินเพื่อให้เกิดเป็นทางน้ำจาก "ทะเลน้อย" ฝั่งควนขนุนไปโผล่ยัง "ทะเลสาบสงขลา" ฝั่งอำเภอระโนดไม่ปรากฏเรื่องเล่าต่อว่านางพบกับสามีหรือไม่ แต่สิ่งที่พญาจะเข้ชื่อว่าเรียมทิ้งไว้ คือ ลำคลองที่เชื่อมต่อระหว่าง "ทะเลน้อย" และ "ทะเลสาบสงขลา" ชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อคลองแห่งนี้ว่า "คลองนางเรียม" ชาวบ้านยังเล่าต่อ ๆ กันว่าวิญญูณพญาจะเข้ยังคงสิงสถิตอยู่ ณ ลำคลองแห่งนี้

ปัจจุบันพื้นที่บริเวณดังกล่าวจัดเป็นหนึ่งในสถานที่ที่มีความสมบูรณ์ทางระบบนิเวศวิทยาแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในอดีตที่มีการเลี้ยงสัตว์และความเชื่อของชุมชนที่มีความผูกพันกับธรรมชาติและระบบนิเวศที่ชุมชนมีความหวงแหนและเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือจึงทำให้มีการรักษาแหล่งน้ำในบริเวณนั้นไว้อุปโภคบริโภคในชุมชน และยังเปิดให้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย จัดได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชุมชนที่ยังดำรงอยู่กับชุมชนต่อไป

ภาพประกอบที่ 5 ทวดเรียม หรือ ทวดคลองนางเรียม ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ที่มา: ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

4.1.2 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านขาวเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ และมีอาณาเขตติดกับทะเลน้อยในเขตจังหวัดพัทลุง อดีตเส้นทางคมนาคมหลักของชุมชนจึงเป็นการสัญจรทางน้ำโดยใช้เรือเป็นหลัก เนื่องจากมีลำคลองใช้เป็นเส้นทางเพื่อสัญจรไปยังทะเลน้อยและทะเลสาบสงขลา แต่ปัจจุบันความเจริญได้เข้ามาสู่ชุมชน มีการสร้างเส้นทางคมนาคม ทางบกเพิ่มขึ้นเพื่อให้เข้าถึงชุมชนได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนบ้านขาวถูกพัฒนามาเรื่อย ๆ อาชีพหลักที่พบคือการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาข้าว การเพาะปลูกพริก และพืชผักสวนครัวตามฤดูกาล ผู้วิจัยยังได้รับความคิดเห็นจากการที่ได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชนดังคำสัมภาษณ์ ซึ่งได้ความว่า

“...อาชีพส่วนใหญ่เป็นการเกษตร ประมง ปลุกมะพร้าว ปลุกปาล์ม ปลุกอะไรพวกนี้ ถนนหนทาง มันจะมีลำคลองมันจะมีเป็นคูอยู่ ความกว้างก็ประมาณสักวาหนึ่ง แล้วก็สร้างชุมชนอยู่ เอาทางน้ำเป็นที่ตั้ง เพราะใช้สัญจรไปมา ใช้ทั่วไปก็มาตั้งแล้วก็มีความสะดวกได้ ใช้สัญจรไปมา ออกทะเลน้อย ไปทะเลสาบ...” (นายศักดิ์ ชูช่วย มีนาคม 2563)

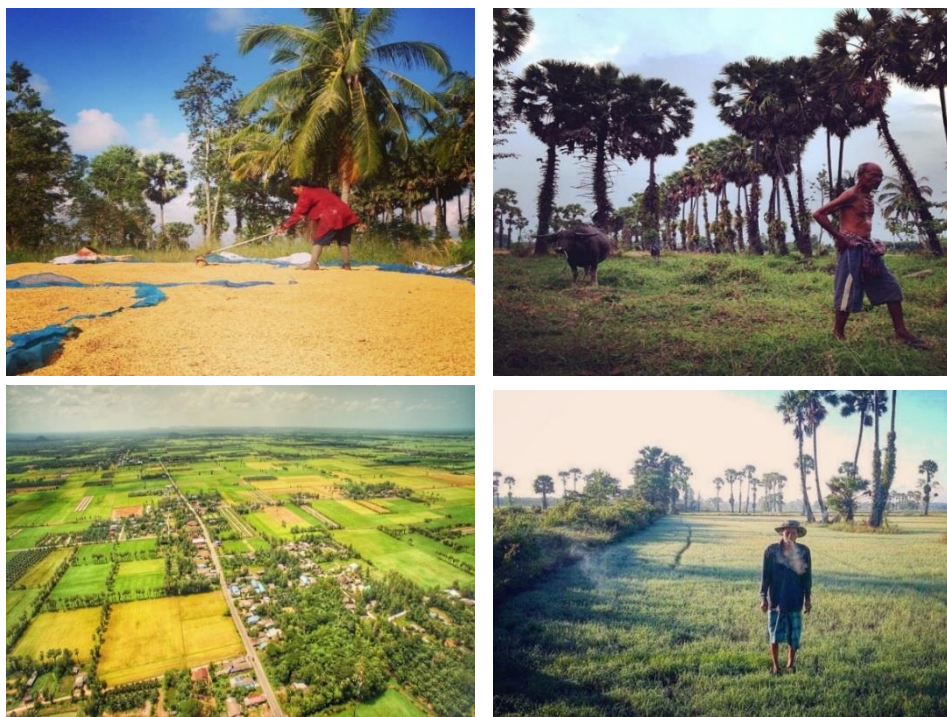
“...อาชีพหลักที่ชุมชนทำก็คือทำนา เดิมนี่ก็แปลงเป็นสวนปาล์ม ทำนาอย่างเดียวไม่มีอย่างอื่นเลย...” (นายสมพงษ์ แก้วจันทร์ มีนาคม 2563)

“...อาชีพของเขาก็จะมีประมงพื้นบ้าน แล้วก็เพาะปลุกทำนา การเกษตรก็จะมีปาล์ม นาข้าว พืชที่ทนน้ำได้ กล้วยอะไรพวกนี้ มีการเลี้ยงควายแต่เดิมนั้นมีการทำเครื่องสานเยอะก็คือสานเสื่อสานเตาเยอะ แต่ตอนนี้ก็หายไปแล้ว สังคมเมืองเริ่มเข้ามาแล้วก็มีคนเข้ามา เมื่อก่อนเขาสัญจรโดยเรือ ก็จะนั่งเรือบ้านชาวไปทะเลน้อยก็จะใช้เรือ เพราะฉะนั้นการติดต่อกับบ้านชาวพัทลุง ก็จะเป็นเส้นทางเรือ ใกล้เคียงกันแต่พอมีเส้นทางมาคนก็เริ่มผ่านเยอะขึ้นตั้งแต่ปี 54 มีเส้นใหม่เข้ามาเข้ามาบ้านชาวก็จะไปออกนคร ก็จะมีรถประจำทางก็วิ่งผ่าน...” (นิชการณ ทองดั่ง มีนาคม 2563)

“...บริบทที่นี้ อาชีพส่วนใหญ่ก็คือทำนา แล้วก็ตอนหลังก็จะมีไร่นาสวนผสม แล้วก็ปลุกปาล์มกันเยอะหลักๆนาข้าวเลี้ยงสัตว์ ถ้าแถวแถบหมู่ 1 และหมู่ 6 ก็จะติดกับทะเลสาบก็จะทำอาชีพประมง แล้วก็ถ้าฝั่งนี้ หมู่ 2 3 4 ก็ติดป่าพรุ ก็จะหาปลาตามธรรมชาติ ส่วนนี้ก็จะปลุกข้าว ไร่จ้าง เกือบพริก ที่เขาปลุกพริกกันเยอะก็จะมีชาวบ้านที่เขารับแล้วก็ไปส่งที่ด่านก็มี...” (นางสาวอุบลวรรณ บุญศรีธา มีนาคม 2563)

“...ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบ อาชีพอื่นไม่ค่อยจะมี ทำนาอย่างเดียว เพราะเนื่องจากว่า มันไม่มีน้ำมาช่วยไม่ว่าจะปลุกพืชผัก ปลุกอะไรก็ปลุกไม่ขึ้น แต่ในช่วงต่อมา ในปี 2510 กรมชลประทาน เข้ามาตั้งเพื่อต้องการถ่วงน้ำจากทะเลสาบสงขลาเข้ามาเพื่อที่จะเอามาทำเรื่องการเกษตรเป็นหลัก ชลประทานก็ใช้ระบบส่งคลองส่งน้ำ ไม่ใช่เป็นท่อเหมือนบางที่ และก็กระจายน้ำไปทั่ว...” (นายวรรณรพ ล่องสว่าง มีนาคม 2563)

ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงมีการทำการเกษตรกรรมและยังเป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลักให้กับชุมชนโดยเฉพาะการปลูกข้าว ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีคลองชลประทานที่มีความสะดวกต่อการทำการเกษตรจัดเป็นภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่นในการประกอบอาชีพของชุมชน

ภาพประกอบที่ 6 ภาพแสดงพื้นที่และการทำการเกษตรของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ที่มา : ตำบลบ้านขาว ถ่ายโดย นุพงษ์ กองพิมพ์ กุมภาพันธ์ 2563

นอกจากนี้ในชุมชนบ้านขาวยังปรากฏการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาปรับใช้ในการรองรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบริการอาหารพื้นบ้านแก่นักท่องเที่ยว และยังปรากฏอาชีพค้าขายของคนในตำบล คือ การผลิตเครื่องแกงสมุนไพร และได้เล็งเห็นถึงวัตถุดิบและสูตรในการปรุงเครื่องแกงที่คิดค้นจากชาวบ้าน จึงได้ก่อตั้งกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรเมื่อ พ.ศ.2551 จากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ทำให้ชุมชนสร้างรายได้จากภูมิปัญญาด้านอาหารท้องถิ่น ที่มีความโดดเด่นทั้งรสชาติ และกระบวนการผลิตและยังเป็นอาหารที่มีความนิยมในปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์ซึ่งได้ความว่า

“...ด้านอาหารก็มีแกงพื้นบ้าน บ้านๆแบบนี้ มีก็เครื่องแกงสมุนไพร ตลาดไปได้ดีมากแต่ว่ามันติดขัดตรงที่เราไม่มี อย. ถ้าเราไปขายลูกค้าที่ไม่รู้ประวัติมันจะขายไม่ได้ มันไม่มี อย. แต่ว่าคนในถิ่นนี้และ ย้ายไปอยู่ต่างถิ่นจะสั่งซื้อเยอะ เอาไปกิน ...”(นายโชคดี ไหล่สาม มีนาคม 2563)

“...แต่ว่าถามว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นตัวอื่นชนิดใหม่ ก็ชัด เหมือนรายการทีวีมา ต่อเรื่องจากลูกปัดมโนราห์ เขาต้องกินข้าวลูกใหม่ พอกินข้าวเที่ยงสิ่งที่เราได้มาคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นพวกเครื่องแกงเราก็ไปเสริม ปลาตุกร้าเราก็ไปเสริม ก็กลายเป็น ว่าต่อยอด...” (ฉนิชการณ ทอดค้วง กุมภาพันธุ์ 2563)

“...ภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน มีอีกกลุ่มที่ทำต่อเนื่องก็คือ เครื่องแกงสมุนไพร เครื่องแกงก็คือของเขาจะไม่มีสารกันบูดแล้วก็ส่วนใหญ่วัตถุดิบ ก็ปลูกในชุมชน ส่วนใหญ่ที่หาได้ อย่างพริกก็จะมีการปลูกด้วย ตะไคร้ และก็จะ มี นำเข้ามาที่ปลูกเองไม่ได้ อย่างหอม กระเทียม พริกสดกลุ่มเขาปลูกเองได้ก็เป็นการ ส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนด้วยแล้วก็ได้นาน รสชาติก็ดี...” (นายเนติพงศ์ ไส่สาม กุมภาพันธุ์ 2563)

“...เครื่องแกงปกติคนใต้เราก็ชอบกินอยู่แล้วแกงเผ็ดแกงส้ม มันเป็นตัวหลัก อยู่แล้วเรื่องกินแกงเพราะภาคกลางบางที่เขาก็ไม่ได้เน้นเท่าไร เพราะภาคใต้เราก็ กินแกงกัน พอแกงกันการผสมเครื่องแกงแต่ละถิ่นมันก็ไม่เหมือนกันอีกนะ แต่นี่ถือ ว่ารสชาติถือว่าคนที่อื่นเขามาชิมนะ ผมเคยฟังเคยดูเขาบอกว่า ถ้ากินเครื่องแกงที่นี้ กินได้ของพืชรุกก็กินได้ แต่ว่ามันไม่เข้มข้นสูตรของบ้านเขาไม่ได้หนึ่งคือเขาเอา วัตถุดิบต่างๆของที่ไม่ดีไม่เอามาใส่กัน ของเน่าของเสียไม่ใส่ลงไป ที่สำคัญไม่ใส่สาร กันบูด แล้วก็หลักที่อยู่ได้คือหลักคุณภาพ ปริมาณทำให้อยู่ได้ แล้วก็ชาวบ้านมี รายได้เสริมเยอะ มันจะสูตรการผสมเฉพาะของที่นี่...” (นางเฉลิม ศิริทอง มีนาคม 2563)

“...เครื่องแกงส้ม จะไม่เหมือนที่อื่นเหมือนกับที่พืชรุกก็จะเผ็ดร้อน ของนคร ก็จะมีร้อนพริกไปเลย แต่ที่นี้เขาจะ คนภาคกลางกินได้ไม่ร้อนพริกมากเกินไป เป็นแกง ส้ม แล้วก็วัตถุดิบที่ใช้ส่วนมากจะเป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น เขาปลูกเอง ปลูกพริกปลูก ตะไคร้ ปลูกข่า ปลูกกันเอง...” (นายฉัฐพล หนูแสง มีนาคม 2563)

ภาพประกอบที่ 7 กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
ที่มา : กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร ถ่ายโดย นงพษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

การผลิตเครื่องแกงสมุนไพรจากการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน อาทิ ตะไคร้ ข่า พริก เป็นต้น คิดค้นสูตรเฉพาะของพื้นที่และคำนึงถึงคุณภาพของวัตถุดิบและคุณภาพการผลิต จนมีการกล่าวขานกันในเรื่องของรสชาติเครื่องแกงสมุนไพร ที่มีรสชาติกลมกล่อม ไม่เผ็ดร้อนจนเกินไปมีความโดดเด่นแตกต่างจากพื้นที่อื่น เคล็ดลับของเครื่องแกงสมุนไพรจะไม่ใส่สารกันบูด จนสามารถเก็บไว้ได้นานและรสชาติก็ยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง จัดได้ว่าเป็นภูมิปัญญาด้านอาหารท้องถิ่นที่สามารถสร้างได้ให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง และสะท้อนให้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ได้นำความรู้ภูมิปัญญาที่โดดเด่นและยังสามารถต่อยอดพัฒนาต่อไปได้

ด้วยลักษณะบริบทพื้นที่ของตำบล เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีน้ำ มีแหล่งน้ำธรรมชาติและแม่น้ำลำคลองเชื่อมติดต่อกัน จึงทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน โดยเฉพาะปลาดุกนาซึ่งพบได้ทั่วไป ซึ่งในอดีตชาวบ้านมักจะนิยมหาปลาเพื่อการดำรงจนเกิดการแปรรูปเป็นปลาดุกร้า จัดเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อของชุมชน และรู้จักกันอย่างแพร่หลาย จึงได้มีการตั้งกลุ่มปลาดุกร้าขึ้นมาเพื่อไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนและไว้สำหรับจำหน่าย แต่ในปัจจุบันนี้ด้วยสภาพของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปของแหล่งน้ำทำให้ปลาดุกนานั้นได้เริ่มหายากกว่าเมื่อก่อน จึงได้มีการใช้ปลาดุกเลี้ยงทดแทนเป็นวัตถุดิบหลัก จัดเป็นอาหารขึ้นชื่อของชุมชนบ้านขาว มีผู้คนที่ทั้งในและนอก

ชุมชนรู้จัก จากนั้นชาวบ้านจึงได้มีการตั้งกลุ่มปลาตุกร้าขึ้นมาเพื่อไว้สำหรับการทำไว้บริโภคในชุมชน และไว้สำหรับจำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจและนำไปวางจำหน่ายที่ตลาดชุมชน และได้คิดค้นสูตรในการหมักปลาตุกร้า ซึ่งทำให้รสชาติของปลาตุกร้าที่ชุมชนบ้านขาวจะมีรสชาติหวานนำและเค็มตาม จากการใช้น้ำตาลทรายแดงและจะเลือกสีที่เข้มจัดซึ่งจะไม่ใช้สารฟอกขาวและจะหมักโดยใช้เวลา 2 คืน ซึ่งจะเน้นความสะอาดและการไม่ใช้ซ้ำ จะมีการเปลี่ยนน้ำตาลที่จะใช้ต้องทุกครั้งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจในการทำอาหารแปรรูปของชุมชนนอกจากนั้น ทางกลุ่มปลาตุกร้าจะนำกระดูกขอปลาตุกร้าออกทั้งหมด เพื่อให้ปลาตุกร้านั้นสะอาดและพร้อมรับประทาน และจากกระบวนการผลิตที่มีความพิถีพิถันส่งผลให้ปลาตุกร้าที่บ้านขาวนั้นไม่มีกลิ่นคาวของปลา และมีรสชาติที่อร่อย เป็นภูมิปัญญาด้านอาหารท้องถิ่นอีกหนึ่งของชุมชนบ้านขาวที่สะท้อนวัฒนธรรมในการดำรงชีพให้เห็นถึงความละเอียดตั้งแต่ขั้นตอนแรก การคัดปลาตุกร้า กระบวนการผลิต จนกระทั่งการจำหน่ายดังกล่าว สัมภาษณ์ซึ่งได้ความว่า

“...กลุ่มเดิมของเขาก็มีอยู่แล้วก็คือปลาตุกร้า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของเขาอยู่แล้ว เขาก็รวมตัวของเขาอยู่...” (นางสาวสุภณีย์ จันทบุรี มีนาคม 2563)

“...ภูมิปัญญาท้องถิ่นตัวอื่นชดใหม่ ก็ชด อย่างเช่นพวกปลาตุกร้า เหมือนรายการทีวีมาต่อเรื่องจากลูกปัดมโนราห์ เขาต้องกินข้าวถูกไหม พอกินข้าวเที่ยงสิ่งที่เราได้มาคือภูมิปัญญาท้องถิ่นพวกเครื่องแกงเราก็ไปเสริม ปลาตุกร้าเราก็ไปเสริม ก็กลายเป็นว่าต่อยอด...” (ณิชการณ ทอดวง มกราคม 2563)

“...ภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน ก็ถ้าเรื่องของภูมิปัญญาเมื่อก่อนจะมีปลาตุกร้า ที่เขาทำเป็นกลุ่มอาชีพ แต่ตอนนี้เขาก็พอดีเขาเรื่องเศรษฐกิจอะไรด้วยเขาก็ไม่ค่อยสบายก็ยุบไปกลุ่มหนึ่ง แล้วก็อีกกลุ่มหนึ่งเรื่องปลาตุกร้าที่ทำ...” (นางวรรณ เจริญจิต มีนาคม 2563)

“...แปรรูปปลาตุกร้า สมัยก่อนเป็นปลาตุกร้า มันมีเยอะ แล้วก็ไม่มีตู้เย็นไม่มีระบบห้องเย็น เขาจับมาได้เยอะๆ เขาก็ไม่รู้จะทำอะไร เขาก็เอามาแปรรูปเป็นปลาตุกร้า หมักมาแล้วก็มาเป็นที่นิยม ปัจจุบันนี้เขาน็อคตู้เย็นไว้นานๆไว้กินไว้ขายได้ แล้วก็พาไปขายอันอื่นได้...” (นางสาวสุภณีย์ จันทบุรี มีนาคม 2563)

ภาพประกอบที่ 8 กลุ่มปลาตุกร้าชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา
ที่มา : กลุ่มปลาตุกร้า ถ่ายโดย นงพษ์ กองพิมพ์ กุมภาพันธ์ 2563

วัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้านของชุมชนก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางด้านอาหารที่มีความโดดเด่น และนำมาเป็นองค์ประกอบในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการทำอาชีพหลัก ส่งผลให้ชุมชนได้นำองค์ความรู้ที่ได้ถูกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและก่อให้เกิดการตั้งกลุ่มเพื่อให้วัฒนธรรมทางด้านอาหารยังคงดำรงอยู่กับชุมชนต่อไป

4.1.3 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมท้องถิ่น

อัตลักษณ์ที่มีอยู่ของชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต ถือว่าเป็นจุดเด่นของชุมชน และมีส่วนกระตุ้นให้มีการจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีการพัฒนาตนเองได้มากยิ่งขึ้น การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านมีเสน่ห์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสมากยิ่งขึ้น ชุมชนบ้านขาวจึงเป็นชุมชนที่โดดเด่นในด้านพื้นที่ซึ่งเป็นการนำทุนที่มีในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน จัดเป็นการดึงดูดและสร้างความเข้าใจถึงวิถีการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม การมีศูนย์การเรียนรู้จากสภาพพื้นที่จัดเป็นจุดเด่นของชุมชน เช่น กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร กลุ่มปลาตุกร้า และจุดเด่นด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เนื่องจากสะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ เช่น มโนราห์ เป็นศิลปะการแสดงที่พบได้ทั่วไปในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งด้านการแต่งกาย สีลาท่ารำ ที่มีความดุฉฉาด สนุกสนาน และดนตรีที่เร้าใจ และแฝงไปด้วยคติความเชื่อ ความขลัง ความสง่างาม เพราะมโนราห์ถือเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านชั้นสูง มีการไหว้ครู การประกอบพิธีกรรมหรือมโนราห์ลงครุ และใช้เป็นการแสดงตามงานประเพณีต่างๆ ซึ่งปรากฏพบอยู่ที่ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน เกิดจากการย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่ได้นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่ติดตัวในอดีต มาตั้งหลักปักฐานที่ชุมชนบ้านขาวในปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์ซึ่งได้ความว่า

“...เมื่อพูดถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดของบ้านชาวที่นึกถึงอันดับต้นๆ รา มโนราห์ กับหนังตะลุงแต่เดิม คนต้นเรื่องได้เสียชีวิตไปแล้ว ในโรงเรียนบ้านชาวเขา นั้นฝึกให้นักเรียนเล่นหนังตะลุง ตอนที่เรามาแรกๆเราก็เจอ หนังตะลุงคนอะไรพวก นี้คะ...”(นางวรรณภา เจริญจิต มีนาคม 2563)

“...ศิลปะการแสดงบ้านชาวก็มี การฝึกมโนราห์ และคนรุ่นใหม่ก็อาจจะมีคน สนใจมโนราห์ เพราะมโนราห์มันจะฝึกง่ายหน่อย และก็เด็กๆรุ่นหลังนั้นก็เรียนง่าย หน่อย ไม่จำเป็นต้องมีพรสวรรค์ในตัวมาก เพียงแต่ว่ามาฝึกท่ามโนราห์...”(นายอุทัย คงหนู มีนาคม 2563)

“...อย่างพวกมโนราห์ หนังตะลุง อะไรพวกนี้และ หนังตะลุงมีคนที่ทำตอนนี้ เส้นประสาทแตก เขาสืบลอดอยู่ ก็ถ้ามีก็ด้อย่างพวกเพลงบอก อะไรก็หายากไปทุก วัน แต่อย่างมโนราห์ก็พอเห็นได้บ้าง...” (นายศักดิ์ดา ชูช่วย มีนาคม 2563)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวถึงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านชาวนั้น ทำให้ทราบว่า มโนราห์ และหนังตะลุงเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่กับชุมชนบ้านชาว ที่ไม่ได้เกิดจาก ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม แต่หากเกิดจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้นำภูมิปัญญาติดตัวมาก่อนย้ายถิ่น ฐานมาที่ชุมชนบ้านชาว จนเกิดการสั่งสมถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน จัดเป็นจุดเด่นที่ปัจจุบันมีเหลืออยู่ ไม่กี่แห่งในจังหวัดสงขลา แต่ที่บ้านชาว ยังคงรักษาและสามารถสืบทอดมาได้จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ มีการถ่ายทอดโดยเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือกระทำจัดเป็นการฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิม ให้กลับมาเป็นที่น่าภาคภูมิใจอีกครั้ง ถือเป็นจุดเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง จากการลง สืบค้นในพื้นที่ผู้วิจัยพบว่ามโนราห์ที่อยู่ในชุมชนบ้านชาวเพียง 1 คณะ คือคณะมโนราห์ ประเสริฐ ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ของชุมชนบ้านชาว โดยคณะมโนราห์ประเสริฐมีจุดเริ่มต้นมาจากจังหวัดพัทลุง และได้ย้ายถิ่นอาศัยมาอยู่ที่ชุมชนบ้านชาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลาในเวลาต่อมา ผู้ก่อตั้งคณะ มโนราห์ประเสริฐคือ นางหนูถวิล สว่างจันทร์ ผู้ซึ่งได้สืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยเริ่มจากกระบวนท่า รำมโนราห์และการแต่งกายมโนราห์ สำหรับเรื่องเครื่องแต่งกายมโนราห์จะมีความชำนาญเป็นพิเศษ เนื่องจากได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษคือ พระราชครูจังหวัดพัทลุงที่เคยได้อยู่อาศัยในคณะมโนราห์ และได้ชื่อว่าเป็นปราชญ์ด้านมโนราห์ที่มีความสามารถในการทำเครื่องแต่งกายมโนราห์เพื่อใช้ในการ สวมใส่เป็นอาภรณ์ การออกแบบลวดลายชุด และเทคนิคต่างๆ ดังการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้ความว่า

“... อันนี้คืออัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง แล้วก็ตอนนี้ก็ยังคงอยู่ ก็คือ มโนราห์ มีทั้งคนที่ทำชุดมโนราห์เป็น แล้วก็รำด้วย มีอยู่มโนราห์ประเสริฐของป่า ภูวิล...” (นางวรรณมา เจริญจิต มีนาคม 2563)

สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมีการสืบทอดวัฒนธรรมด้านมโนราห์ โดยป่าภูวิลเป็นผู้เผยแพร่ กระบวนท่ารำมโนราห์ให้กับนักเรียนและผู้คนในชุมชนที่สนใจเพื่อที่จะใช้สำหรับการแสดงในการ ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทั้งนี้ยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมมโนราห์ไปยังโรงเรียนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบที่ 9 การแสดงมโนราห์ของนักเรียนในชุมชนบ้านขาว
ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาว ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

นอกจากการฝึกกระบวนท่ารำมโนราห์และการตัดตัวที่คณะประเสริฐได้ฝึกให้กับนักเรียนและผู้คนที่สนใจในชุมชนบ้านขาว ยังมีการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายมโนราห์ขึ้นมาใช้สวมใส่ในคณะของตัวเองเพื่อใช้ในการแสดง เพราะหัวใจของผู้รำมโนราห์คือเครื่องแต่งกายมโนราห์ ที่ผ่านมามีการซื้อชุดมโนราห์มาจากจังหวัดพัทลุง เฉลี่ยราคา 2,500 บาทต่อ 1 ชุด เพื่อที่จะใช้ในการแสดง ซึ่งจัดเป็นราคาที่สูงจึงทำให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตเครื่องแต่งกายมโนราห์ขึ้นมาใช้เองในคณะ จากองค์ความรู้และประสบการณ์ของการเป็นมโนราห์ที่มีมากกว่า 20 ปี จึงทำให้คณะได้คิดและออกแบบการทำเครื่องแต่งกายมโนราห์ จนได้รับความนิยมและมีชื่อเสียง ดังคำสัมภาษณ์ของป่าภูวิลซึ่งได้ความว่า

“...เมื่อก่อนสืบมาจากพัทลุง ได้วิธีการร้อยมาจาก มโนราห์ที่เคยรำมาก่อน มาจากอาจารย์มโนราห์พระราชครู เมื่อก่อนเขาจะไม่เล่นดอกนะ เพิ่งมาดัดแปลง ป่าจะร้อยเป็นหมด ให้เห็นแบบ ป่าได้เรียนวิธีการร้อยชุดมาจากพัทลุง เขาเป็นนายหัวเมื่อก่อนป่าก็เคยรำกับเขานั้นและ ป่าลงทุนซื้อ 1ชุด 2,500 พอหลังๆป่าก็ได้ไปดู เขาทำกันยังไง ทำได้ไง ป่าก็จำเอาไว้เลยเอามาทำ ป่าก็ทำเองหมดเลยแต่ป่าก็ไปดู เขาทำเหมือนกัน...” (นางหนูถวิล สว่างจันทร์ กุมภาพันธ์ 2563)

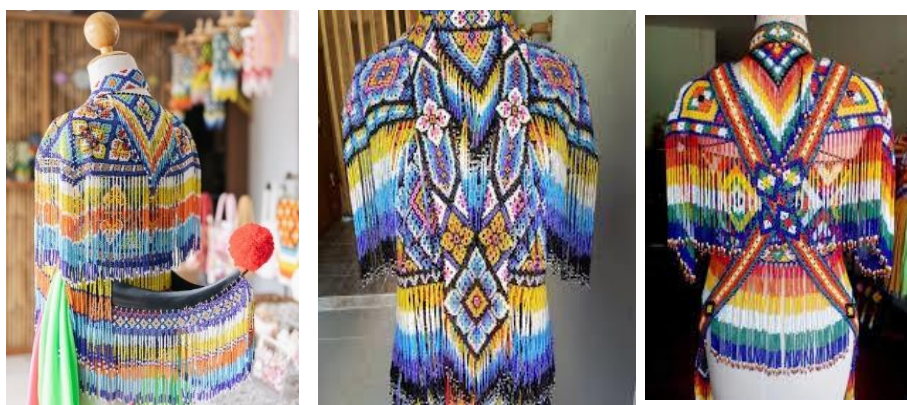
ในอดีตเครื่องแต่งกายมโนราห์ที่ใช้ในการแสดงและประกอบพิธีกรรมของชุมชนบ้านขาวจะเป็นเพียงแค่การไล่สีจะไม่มีลวดลายใดๆตามแบบของเครื่องแต่งกายของมโนราห์ แสดงมโนราห์ตามงานประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ ลวดลายสีสันทึบที่แปลกตา จึงได้นำกลับมาปรับใช้กับการทำชุดมโนราห์ของกลุ่มและเพิ่มลวดลายเข้าไปรวมทั้งการเล่นสีสันทึบดูฉลาดให้สะดุดตาและสวยงามมากขึ้น ซึ่งเครื่องแต่งกายมโนราห์ที่ใช้ลูกปัดในการร้อยให้เป็นชุดนั้นมีทั้งหมด 8 อย่างคือ สังกวาล สร้อย ทับทรวง ป่า ปั้งคอก พอนอก ปีกนกแอ่น หน้าเพลลา และส่วนต่างๆที่สำคัญได้แก่ เทริด หางหงส์ เป็นต้น เป็นส่วนประกอบสำคัญของเครื่องแต่งกายมโนราห์ และสีของลูกปัดจะมีสีที่ดูฉลาดดูน่าสนใจและสวยงาม ส่งผลให้เกิดกลุ่มการทำชุดมโนราห์ขึ้นในปัจจุบัน ได้ทำชุดจำหน่ายมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยชุด และจะจัดส่งให้ตามโรงเรียนที่ได้ไปฝึกให้กับนักเรียน โดยทางโรงเรียนจะมีคำสั่งซื้อมาและทางกลุ่มจะจัดทำชุดมโนราห์โดยใช้เวลาประมาณ 15 วัน ซึ่งราคาจะเริ่มตั้งแต่หลักพันถึงหลักหมื่นตามความยากง่ายของลวดลายและสีของชุด ดังคำสัมภาษณ์ที่ได้ความว่า

“...ป่าก็มีเทคนิคการทำของป่าด้วย คือชุดด้าย ถ้าไม่ชุดร้อยไม่ได้ แต่อาจจะมีวิธีการชุดไม่เหมือนกัน ชุดกับมิด ต้องให้มันเลี่ยม ต้องใช้ขี้ผึ้งก่อน ให้ด้ายแข็ง 1ชุดใช้เวลาประมาณ 15 วัน ตัว แขนหาง ทั้งหมด ถ้าแขน 1 วันก็เสร็จ 1ชุดราคาจะหมื่นกว่าบาท ป่าขายได้เป็นร้อยๆชุดแล้วตามโรงเรียนที่ป่าสอนมาเขาจะสั่ง แต่ก็มีคนมาสั่งทำ...” (นางหนูถวิล สว่างจันทร์ กุมภาพันธ์ 2563)

ภาพประกอบที่ 10 การสาธิตชุดชุดมโนราห์ของคุณป่าถวิล ได้ทำขึ้นมาเพื่อใช้ในการแสดงมโนราห์
ที่มา : คณะมโนราห์ประเสริฐ ถ่ายโดย นุพงษ์ กองพิมพ์ กุมภาพันธ์ 2563

การทำชุดมโนราห์และการฝึกสอนการรำมโนราห์ถูกสืบสานและถ่ายทอดด้วยความชำนาญ และสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายมโนราห์ เพราะมองเห็นช่องทางของการเพิ่มรายได้ จึงได้มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการฝึกและอบรมโดยป้าถวิลเป็นวิทยากรในการฝึกและอบรมด้วยที่มีความตั้งใจในการรักษาสืบสานวัฒนธรรมไว้ในชุมชนสืบต่อไป เป็นความงดงามทางด้านหัตถศิลป์ที่มีความละเอียดและประณีต และเป็นงานทำมืออย่างแท้จริงไม่มีเครื่องจักรแต่อย่างใด สะท้อนให้เห็นถึงความอดทน และเป็นหลักฐานทางภูมิปัญญาของชุมชนได้ดีอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากชุดเครื่องแต่งกายมโนราห์เป็นสิ่งที่บอกถึงความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติที่มีคุณค่าทั้งด้านจิตใจและความเชื่อ รวมไปถึงเป็นแหล่งความรู้ทางปัญญาขนาดใหญ่ที่มีอยู่ในชุมชน และต้องอาศัยความใจเย็น เพราะการร้อยชุดมโนราห์จะต้องใช้ความมีศิลปะสูงจะต้องมีลวดลายที่จะอยู่บนชุด และมีลวดลายที่ไม่ตายตัว สามารถดัดแปลงตามผู้ผลิตได้ จึงต้องอาศัยการมีไหวพริบเพราะผู้ผลิตต้องคิดแบบลวดลายและดัดแปลงลวดลายต่าง ๆ ขึ้นมาเองเพื่อสร้างความแตกต่างจากชุดมโนราห์ของคณะมโนราห์อื่น ๆ

ภาพประกอบที่ 11 ตัวอย่างเครื่องแต่งกายมโนราห์

ที่มา: ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ กุมภาพันธ์ 2563

ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้เข้ามามีบทบาทกับการใช้ชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มสูญหายไปจากชุมชน ส่งผลกระทบการใช้ชีวิตของชาวบ้าน ทั้งปัญหาด้านความเป็นอยู่ ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจน หนี้สิน ตกอยู่ในสภาวะการมุ่งเน้นวัตถุนิยม จึงทำให้การใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไปและการเข้าสังคมเมืองมากขึ้น คณะมโนราห์ประเสริฐ จึงได้เกิดแนวคิดถึงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อจิตวิญญาณของชุมชน การสร้างทายาทและการสืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์มโนราห์ที่ปรากฏให้เห็นจากการผ่านตัวบุคคลที่มีความอาวุโสโดยใช้การประมวลความรู้ทางภูมิปัญญาในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับชนรุ่นหลังที่มีความรักและผูกพันกับมโนราห์และสนใจในงานหัตถศิลป์ที่เป็นรากเหง้าของบรรพบุรุษของตนเอง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่มีความใกล้ชิดในเครือญาติ ส่งผลให้เกิดความคุ้นชินกับ

วัฒนธรรมตั้งแต่การเป็นเด็กจนถึงการเป็นผู้ใหญ่ เป็นการสั่งสมองค์ความรู้ที่เริ่มซึมซับมาเรื่อยๆ จนเข้าใจและเกิดความชำนาญ เป็นการถ่ายทอดที่ใช้ระยะเวลาด้วยการแนะนำ สาธิต และเป็นวิทยากรไปในตัว ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักในการสืบทอดวัฒนธรรม และถ้าผู้รับการถ่ายทอดมีความสนใจเป็นพิเศษก็จะทำให้มีการพัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นและจะช่วยให้ส่งเสริมวัฒนธรรมให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป รวมไปถึงการพัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าจากทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งปรากฏในชุมชนบ้านขาวที่มีการสืบสานการถ่ายทอดความรู้ด้านมโนราห์ให้กับรุ่นหลานที่มีความสนใจและหลงใหลในงานศิลปะคือ นายเนติพงศ์ ไส้สาม ซึ่งเป็นหลานของป้าถวิลซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งคณะมโนราห์ประเสริฐ ได้ใกล้ชิดและเรียนรู้วัฒนธรรมมโนราห์ ซึมซับและมีความคิดที่จะต่อยอดวัฒนธรรมโดยเฉพาะการทำเครื่องแต่งกาย การประดิษฐ์ชุด การร้อยลูกปัดมโนราห์ และการสร้างลวดลาย ดังคำสัมภาษณ์ซึ่งได้ความว่า

“...เหมือนของป้อม เขาก็มาเรียนรู้จากป้านี้และ แปรรูปจากชุดไปเป็นของใช้ ทำให้เกิดสิ่งให้ มันขึ้นป้ายเป็นทายาทของเลย ป้อมก็เรียนรู้จากป้า ป้าก็เรียนรู้จากป้อม ใครคิดอะไรมาก็มาประสานกันป้าจะเอาลายนั้นมันก็มาเอาลายของป้า...”
(นางหนูถวิล สว่างจันทร์ กุมภาพันธ์ 2563)

1) การประยุกต์ใช้และความคิดสร้างสรรค์

จากการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การต่อยอดทางความคิดที่จะพัฒนาวัฒนธรรมด้านมโนราห์ได้อยู่กับชุมชนบ้านขาว เกิดขึ้นในรูปแบบของการจัดการเชิงซ้อน หมายถึงการนำความรู้ความสามารถที่มีมาผสมผสานกับการปรับใหม่ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและไม่เกิดความขัดแย้งทางความเชื่อและความศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์ จึงได้นำชุดเครื่องลูกปัดที่เป็นจุดเด่นและทำให้บุคคลจดจำสิ่งนี้ได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของมโนราห์ ซึ่งมีความแตกต่างจากชุดนาฏศิลป์ไทย จึงได้เริ่มศึกษาเกี่ยวกับชุดเครื่องลูกปัด จุดโดดเด่น และวิธีการนำไปใช้เพื่อให้สะท้อนความเป็นมโนราห์มากที่สุด รวมทั้งเรียนรู้เทคนิคต่างๆ ในการทำและการเลือกสีของลูกปัดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ได้นำมาประยุกต์ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ โดยนำเอาเอกลักษณ์ของชุดมโนราห์คือ ชุดเครื่องลูกปัด ลวดลาย ที่มีความโดดเด่น เช่น ลายลูกแก้วหรือลายขนมตัด ลายดอกไม้ อาทิเช่น ลายดอกพิกุล ลายดอกดวง และลายบัวคว่ำบัวหงาย ซึ่งเป็นลายพื้นฐานที่จะปรากฏบนชุดมโนราห์ และระย้าห้อย เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นมโนราห์ได้ชัดเจนมากที่สุด เป็นงานหัตถศิลป์พื้นบ้านที่มีคุณค่าด้วยความประณีต ความสวยงาม ความละเอียด และการทำจากมือ สู่การพัฒนาปรับเปลี่ยนมาเป็นงานหัตถกรรม ที่เน้นประโยชน์กับการใช้สอยแต่ยังคงความเป็นงานหัตถศิลป์พื้นบ้านผนวกเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดสุนทรียะ คือ ความงดงามและความลงตัวของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการผสมผสานเข้าด้วยกันได้อย่างลงตัว เช่น โคมไฟ กระจ่าง เครื่องประดับ ของตกแต่งภายในบ้านเรือน เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 12 การประยุกต์จากงานหัตถศิลป์มาเป็นงานหัตถกรรม
ที่มา : กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ดัดแปลงจาก นุพงษ์ กองกิมพ์

2) การสะท้อนถึงเอกลักษณ์มโนราห์จากการสื่อความหมายผ่านผลิตภัณฑ์

งานหัตถกรรมเป็นผลพวงมาจากความงดงามของหัตถศิลป์ที่สะท้อนงามของศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างดี เกิดแหล่งความรู้ขนาดใหญ่ในระดับท้องถิ่น เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนความเป็นมโนราห์ โดยเน้นจุดโดดเด่น เอกลักษณ์เฉพาะตัว และส่วนที่สะท้อนความเป็นมโนราห์ได้มากที่สุด คือ เครื่องแต่งกาย ความสวยงามจากสีของลูกปัดและความน่าศรัทธาต่อผู้พบเห็น เช่น เทริด เป็นส่วนสำคัญที่สุดของการเป็นมโนราห์และมีลักษณะที่โดดเด่น เป็นสัญลักษณ์ที่มีความสง่างาม และมีมนต์ขลัง จึงนำมาสู่แนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการตั้งเป็นโคมไฟต่างๆ ทั้งโคมไฟแขวน และโคมไฟตั้งโต๊ะเนื่องจากอยู่บนที่สูงและไม่ขัดต่อความเชื่อของมโนราห์ อีกทั้งยังทำให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ที่น่าภิรมย์แฝงไปด้วยความศรัทธา น่าเกรงขาม และยังส่งผลให้ในภายในบ้านเรือนมีสง่า มีความอบอุ่นด้วยรูปทรง สี สัน ลวดลายและระย้าห้อยที่เป็นเอกลักษณ์ และยังได้เพิ่มผลิตภัณฑ์เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปและอรรถประโยชน์ที่มากขึ้น ด้วยแนวความคิดนำผลิตภัณฑ์พื้นบ้านและสิ่งของที่สามารเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนมากขึ้น จึงได้นำกระเป๋าสานกระจูด เครื่องประดับ และของตกแต่งภายในบ้านเรือน เช่น กรอบกระจก แจกัน เป็นต้น จากการนำเทคนิคการร้อยลูกปัด และส่วนที่มีความโดดเด่นมาประยุกต์ให้เข้ากับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สะท้อนถึงมโนราห์มากที่สุดและเป็นอัตลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม ดังคำสัมภาษณ์ซึ่งได้ความว่า

“...หัตถกรรมร้อยลูกปัดมโนราห์ เป็นหัตถกรรมเดิมแต่ว่าป้อมนำมาแตกยอดเป็นเครื่องใช้ ต่างหู เป็นผ้าสไบ แล้วก็ใช้ตกแต่งบ้าน...” (นายวรรณรพล่องสว่าง มีนาคม 2563)

“...ร้อยลูกปัดมโนราห์มาจากพีถวิล เขารำมโนราห์มาตั้งแต่อายุเขาเล็กๆ ที่เด่นสุดก็ลูกปัดมโนราห์เพราะว่ามันทำแล้วมันขายได้อยู่ตลอดมันมีราคามันขายได้มูลค่าสมัยใหม่กว่าอย่างอื่น แล้วก็นักท่องเที่ยวมาร้อยได้เอากลับบ้านได้ด้วย...” (นายโชคดี ไหล่สาม มีนาคม 2563)

“...ถ้าโดดเด่นก็ลูกปัดมโนราห์ ที่ว่าขึ้นชื่อ โกอินเตอร์ที่รายการทีวีออกบ่อย ที่ว่าที่มันโดดเด่นคือ เด็กรุ่นใหม่มาทำแล้วมาในการที่ว่าจากการที่คนเห็นชุดมโนราห์ทั่วไปมีการต่อยอดขึ้นมาทำเป็นนั่นนั่น เป็นกระเป๋า ผลิตภัณฑ์พวกโคมไฟบ้าง จากที่เราเห็นแค่ว่าเป็นชุดมโนราห์ แต่ก็ได้คนนี่เขาคิดโดยที่เขาจบสถาปัตยกรรมมา เขาคิดออกแบบต่อยอดขึ้นมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น เมื่อก่อนก็มีทำพวกกุญแจนั่นนั่นนิดๆหน่อยๆ แต่พอน้องเขามาทำก็เพิ่มมูลค่าของลูกปัดให้เป็นราคาที่มากขึ้น จากกระเป๋าจูดธรรมดาลูกก็ไม่กี่บาท แต่พอเพิ่มต่อยอดลูกปัดมาทำกลายเป็น 2,000 – 3,000 เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชน โดยใช้รากฐานของลูกปัดมโนราห์ คือถามว่า ณ ตอนนั้นคือชุดมโนราห์ บ้านพี่เมื่อก่อนก็มีนะ นั่งทำเหมือนกัน ทำในลักษณะที่ว่า เริ่มแรกที่จุดประกายเลยคือพวกกุญแจ ที่ต่อยอดมาจากชุดมโนราห์ คือพวกกุญแจที่เห็นครั้งแรก พอป้อมมา อยู่ มันก็ใช้โอเดีย ที่ได้มาจากการทำต่างหูขึ้นมา แล้วก็เพิ่มมาจาก จากการที่เขาจบสถาปัตยกรรมมา เขาก็ออกแบบได้ ถ้าพูดถึงบ้านเขาก็ต้องพูดถึงลูกปัดมโนราห์ เป็นอัตลักษณ์ที่เราเห็นได้ชัดเจน...” (ณิชการณ ทองด้วง มีนาคม 2563)

“...ตอนนี้ก็มีน้องที่ทำลูกปัดมโนราห์ ก็คือเขาก็สืบทอดมาจากคนในชุมชนก็เป็นมโนราห์อยู่แล้ว เขาก็ร้อยแบบร้อยชุดมโนราห์คนที่รำมโนราห์ก็ร้อยชุดมโนราห์อยู่แล้ว แล้วเขาก็ไปคิดว่าคิดแปลงมาแบบสมัยใหม่ได้ไหม ให้คนสมัยใหม่ใช้ตรงนี้ได้ไหม ลูกปัดมโนราห์ที่เป็นอัตลักษณ์เขาที่คิดว่าน่าจะเป็นการดีไซน์ ไม่เหมือนใครเหมือนชุดมโนราห์ก็จะมีเหมือนกัน มีป่า มีเทริด แต่เขาสามารถหยิบออกมาออกแบบแล้วเขาเรียนทางด้านดีไซน์มา ก็สามารถออกแบบให้ดูทันสมัย คนรุ่นใหม่ก็ชอบ เพราะสวยงาม ประยุกต์กันได้ เป็นแบบของเขาเอง รู้จักการเลือกสีลูกปัดว่าอันไหนเข้ากับอันไหน เพราะถ้าชุดสีของมโนราห์สีก็จะชุดขาด เขาก็ดึงสีนู่นสีนี่มาใช้...” (นางสาวอุบลวรรณ บุญศรีธา มีนาคม 2563)

“...ลูกปัดมโนราห์ที่เขาเรียกว่ามาประยุกต์กัน คือลูกปัดมโนราห์ปกติมันก็เล่นสีเล่นลาย มันสีสั้นอยู่ที่สั้นอยู่ที่ลาย และก็เอาใช้กับมโนราห์อย่างเดียว เป็นชุดมโนราห์อย่างเดียว แต่ว่าพอมันเอาทำเป็นกระเป๋าวงนี้ มันจะดูโดดเด่นบางคนก็อาจจะเห็นเป็นเรื่องแปลกนะครับ มันก็สร้างมูลค่าเพิ่มจากใบละร้อย อาจจะมาทำเป็นละ 700-800 ได้ จุดเด่นของลูกปัดเพราะลูกปัดพวกนี้ถ้าไม่มีหัวไม่มีคิลป์จริงๆ มันก็ร้อยให้เป็นรูปเป็นลายไม่ได้ พอมันร้อยเป็นสีเป็นลายมาติดกระเป๋านำมันถือว่าเป็นแนวคิดของเด็กรุ่นใหม่ พวกนี้ถ้าเกิดว่ามีพัฒนาการดี ๆ นั้นมันมีโอกาสทำเป็นแบรนด์ต่างๆได้...”(นายอุทัย คงหนู เชียงนิเวศ มีนาคม 2563)

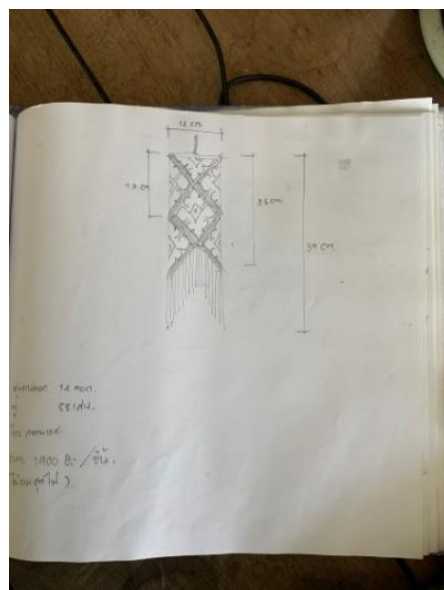
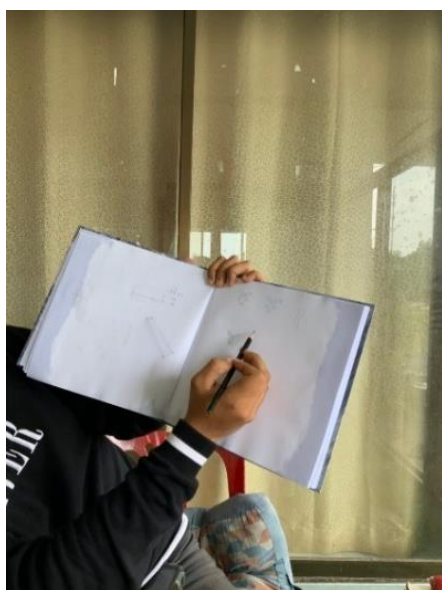
ภาพประกอบที่ 13 แสดงการสื่อความหมายผ่านเทริดของมโนราห์

อัตลักษณ์วัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ที่สะท้อนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างลงตัว ทำให้เกิดความงามทางทัศนศิลป์ สุนทรียะ ความประณีต เป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ต้องใช้การมีศิลปะสูงและความคิดสร้างสรรค์ในประดิษฐ์คิดค้น ลวดลายที่จะทำให้มีความแตกต่างและเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจน เป็นงานหัตถกรรมที่ทรงคุณค่าทั้งการสื่อถึงความเป็นมโนราห์และภูมิปัญญาของชาวบ้าน และผู้วิจัยได้ศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมด้านหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ จะเห็นได้ว่าเครื่องลูกปัดเป็นเอกลักษณ์ของชุดมโนราห์ที่ปรากฏให้ได้พบ และเมื่อได้เห็นก็สามารถบอกได้และจดจำสิ่งนี้ได้ว่าเป็นมโนราห์ผ่านผลิตภัณฑ์ต่างๆ ด้วยมีกระบวนการที่เป็นเอกลักษณ์สามารถแยกประเด็นได้ดังนี้คือ 1.เทคนิคและรูปแบบการร้อยลูกปัดมโนราห์ 2. การสร้างลวดลายของลูกปัด และ3.การเลือกโทนสีของลูกปัดมโนราห์ และในปัจจุบันหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ยังมีการพัฒนาด้านฝีมือและการออกแบบเพื่อให้มีความทันสมัยอยู่เสมอจึงจัดได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นที่สุดในชุมชนบ้านขาวและยังดำรงอยู่กับชุมชนบ้านขาวต่อไป

3) รูปแบบการร้อยลูกปัดมโนราห์

(1) การร้อยลูกปัดมโนราห์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์

การร้อยลูกปัดมโนราห์โดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการทำเครื่องแต่งกายหรือการร้อยเพื่อเป็นเครื่องประดับโดยส่วนใหญ่รูปแบบการร้อยในลักษณะแบบ 5 : 3 จะทำให้ได้ลวดลายที่น้อยแต่จะไปเน้นความโดดเด่นของสีเส้นและลวดลายจะเป็นรอง จะมีความโปร่งและห่างกว่าการร้อยแบบอื่นๆ แต่เน้นการทำได้เร็วขึ้นด้วยเวลาที่จำกัดและประหยัดงบประมาณ แต่ไม่สามารถสร้างลายที่เป็นอิสระได้ อาทิเช่นลายกนก ดอกประจายาม ส่วนใหญ่ที่พบจะปรากฏเป็นลายพื้นฐาน เช่น ลายดอกพิกุล ลายลูกแก้ว ข้าวหลามตัด แต่กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ จะนิยมใช้รูปแบบการร้อยแบบ 3 : 3 ซึ่งจะทำให้ลวดลายได้เยอะกว่าและอิสระในการสร้างลายขึ้นมาใหม่ได้ง่ายกว่า แต่สีเส้นจะเป็นรองเพราะจะเน้นความละเอียด ความประณีตของลูกปัดแต่ลวดลายจะชัดเจน แต่ขึ้นอยู่กับขนาดและสิ่งของที่นำมาใช้กับลูกปัดเนื่องจากกลุ่มนี้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายแต่แตกต่างกันแต่หัวใจหลักของการร้อยคือจะต้องไขว้ใน 1 เม็ดและอย่างน้อยต้อง 3 เม็ดเป็นต้นไป หรืออาจจะเพิ่มมากขึ้นแต่จะต้องไขว้ที่ตัวเม็ดที่ 3 เพื่อให้ขึ้นเป็นตัวดอก ส่วนขาจะมีกี่เม็ดก็ได้ ตามลวดลายที่ได้วางแผนไว้

ภาพประกอบที่ 14 การสาธิตวิธีการไขว้และการวางลูกปัดให้เกิดตัวดอกและขาของการร้อย
ที่มา : กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์บ้านขาว ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

(2) การเลือกขนาดของลูกปัดมโนราห์

กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์จะเลือกลูกปัด 3 ขนาดได้แก่ 2 มิลลิเมตร 3 มิลลิเมตร และ 4 มิลลิเมตร ซึ่งจะมีการใช้งานที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะ 2 มิลลิเมตร จะเป็นลูกปัดที่ขนาดเล็กที่สุดถ้านำไปทำชุดจะเป็นชุดที่ตัวเอกสวมใส่เพราะจะมีความละเอียดและความสวยงามทำให้โดดเด่นและจะร้อยยากที่สุด ทางกลุ่มจึงได้มีแนวคิดที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์มีลูกปัดที่ละเอียด ดังนั้นกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์จึงนิยมใช้ขนาด 2 มิลลิเมตร เนื่องจากชิ้นงานแต่ละชิ้นที่รังสรรค์หรือออกแบบจะต้องใช้ความประณีตและความละเอียดสูง ด้วยขนาดและรูปร่าง ส่วนใหญ่จะนำไปใช้กับกระเป๋าสานกระจูด และเครื่องประดับ เช่น ตุ้มหู สร้อยคอ ที่มีขนาดเล็ก และการเลือกขนาดเชือกที่ใช้ในการร้อยให้เข้ากับลูกปัดสามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้ ขนาดลูกปัด 2 มิลลิเมตร จะใช้เชือกเบอร์ 6 ขนาดลูกปัดเบอร์ 3 จะใช้เชือกเบอร์ 9 และขนาดลูกปัด 4 มิลลิเมตร จะใช้เชือกเบอร์ 12

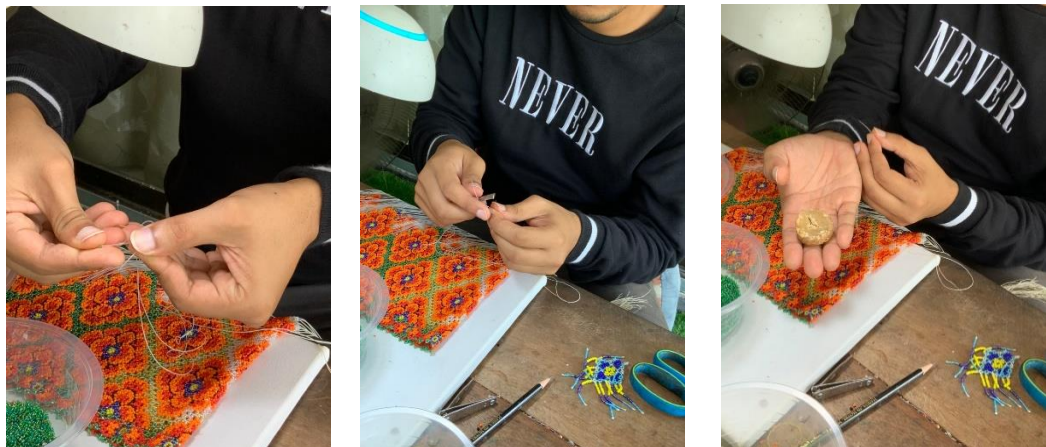
ภาพประกอบที่ 15 ตัวอย่างและขนาดลูกปัดมโนราห์

ที่มา : ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

(3) การเลือกประเภทของเชือกที่ใช้ในการร้อยลูกปัดมโนราห์

การร้อยลูกปัดจะต้องใช้เชือกที่มีลักษณะพิเศษโดยทางกลุ่มจะเลือกเชือกไนลอนซึ่งมี 2 สี คือ สีขาว และสีดำ มีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งการใช้งานและคุณสมบัติ โดยเชือกไนลอนสีขาวจะมีความมันกว่าเชือกประเภทอื่น และนำมาใช้กับลูกปัดได้ดี นอกจากเชือกจะไม่พันกันยังมีน้ำหนักที่ตัวทำให้การร้อยลูกปัดได้ง่ายและดูเป็นเหมือนแผ่นผืนผ้าจะให้ความนุ่มไม่กระด้าง แต่ชิ้นงานบางประเภทจะมีความแตกต่างกันออกไปอาจจะต้องใช้ความแข็งแรงในการร้อย ทางกลุ่มจึงเลือกใช้เชือกไนลอนที่มีสีดำซึ่งจะทำให้ลูกปัดเป็นรูปทรงและปรากฏลายที่ชัดเจนเป็นเชือกที่มีความหนากว่าเชือกไนลอนสีขาว เช่น การทำเครื่องตกแต่งบ้านจากการรูปแบบเทริดมโนราห์ ข้อเสียของเชือกไนลอนสีดำจะขาดง่ายเพราะไม่มีความยืดหยุ่นเท่ากับเชือกไนลอนสีขาว ในขณะที่ร้อยลูกปัดจะต้องใช้วิธีการดึงไขว้ ไนลอนสีดำจะมีความฝืดกว่าไนลอนสีขาว และเทคนิคที่พบอีกหนึ่งอย่างคือ การนำก้อนขี้ผึ้งมารูดปลายเชือกให้ปลายแหลมเหมือนเข็มและใช้มีดกรีดปลายเชือก เพื่อให้ร้อยลูกปัดเม็ดเล็กได้ง่าย แต่ยังคงต้องใช้

ความสามารถในการค่อยๆ หยิบลูกปัดมาร้อยทีละเม็ด สลับกับผูกเชือกไขว้ไปมาคล้ายถักเปียเพื่อให้ได้รูปทรงที่ต้องการและความละเอียดของงาน

ภาพประกอบที่ 16 เทคนิคการขุดเชือกด้วยมิดและซี่ผึ้ง

ที่มา : กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์บ้านขาว ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

ลวดลายที่ปรากฏบนชุดมโนราห์จัดเป็นส่วนสำคัญในการสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของมโนราห์มากที่สุด อีกทั้งยังบ่งบอกถึงความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียศาสตร์ และความประณีตศิลป์ เป็นงานศิลปะที่ต้องใช้ทักษะค่อนข้างสูง จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ทำให้ทราบว่ากลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์มีแนวคิดในการสร้างลายให้เป็นเอกลักษณ์และแตกต่างจากที่อื่น โดยเริ่มต้นจากการนำลายที่พบบนชุดมโนราห์ที่เป็นจุดโดดเด่นและมีลายที่ชัดเจนมากที่สุด นำมาวางบนองค์ประกอบของการออกแบบ มาปรับใช้กับกลุ่มโดยเริ่มแรกได้นำลายพื้นฐานของชุดมโนราห์มาใช้ คือ ลายลูกแก้วหรือลายขนมตัด ลายดอกไม้ อาทิเช่น ลายดอกพิกุล ลายดอกดวง และลายบัวคว่ำบัวหงาย

(ก) ลายลูกแก้วหรือลายขนมตัด

(ข) ลายดอกไม้

(ค) ลายบัวคว่ำบัวหงาย

ภาพประกอบที่ 17 ลายที่ปรากฏอยู่บนชุดมโนราห์

ที่มา : ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์

ลวดลายพื้นฐานของชุดมโนราห์ที่มีความวิจิตรและความละเอียดของใช้ลูกปัดและสีเส้นที่มีความโดดเด่น ได้ถูกนำมาดัดแปลงและออกแบบบนกระดาดโดยใช้เทคนิค Drawing และใช้โปรแกรมออกแบบกราฟิก เพื่อเพิ่มความสมดุลของรูปทรงและสีที่ได้วางไว้

ภาพประกอบที่ 18 การออกแบบลายจากการวาดและวางลายตามสิ่งของที่
ที่มา : กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์บ้านขาว ถ่ายโดยนุพงษ์ กองกิมพ์ มีนาคม 2563

กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ได้มีการพัฒนาลวดลายโดยประยุกต์ลายไทยเข้ากับชิ้นงาน เช่น ลายกนก ลายดอกประจำยาม ผนวกกับการออกแบบเพื่อให้ลายมีมิติและรูปแบบใหม่ เป็นการประยุกต์ลวดลายได้ลงตัว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและพบว่าลายที่มีความโดดเด่นมากที่สุดนั้นคือ ลายดอกซ้อน เป็นลายที่เกิดจากการตัดเหลี่ยมมุม ซึ่งมาจากลายขนมตัดหรือข้าวหลามตัดและจากแรงบันดาลใจที่มาจากดอกไม้จริงที่มีการกลีบดอกที่ซ้อนกัน และรูปทรงดอกไม้ที่กลุ่มได้ออกยังสื่อถึงความงามด้านหัตถศิลป์ของมโนราห์แต่ละกลีบที่แตกออกมาหลายกลีบสื่อถึงความงดงามท่วงท่าและลีลาของมโนราห์ที่แสดงออกมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงทำให้ลายดอกซ้อนเป็นลายที่กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ได้คิดและรังสรรค์ออกมาดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

(ก) ภาพการออกแบบลายดอกซ้อน

(ข) ลายดอกซ้อน

ภาพประกอบที่ 19 แสดงลายดอกซ้อนและการออกแบบ

ที่มา : ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

ลายดอกซ้อนเกิดจากการใช้ทักษะด้านศิลปะและสุนทรีย์เป็นความงามของธรรมชาติ เป็นลายที่กลุ่มได้คิดสร้างสรรค์ขึ้นมาซึ่งมีโดดเด่นและความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ เช่น กลุ่มร้อยลูกปัดมโนราห์ชุมชนวัดกลาง จังหวัดตรัง ที่ได้มีร้อยลูกปัดมโนราห์มาประยุกต์กับสิ่งของเครื่องใช้ต่าง โดยใช้ลวดลายที่เป็นพื้นฐานทั่วไป คือ ลายขนมตัด ลายลูกแก้ว และลายดอกไม้ ดังตัวอย่าง

(ก) กลุ่มลูกปัดมโนราห์ชุมชนวัดกลาง จังหวัดตรัง (ข) กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ชุมชนบ้านขาว

ภาพประกอบที่ 20 แสดงความแตกต่างของลวดลายลูกปัดมโนราห์

ที่มา : ดัดแปลงจาก นุพงษ์ กองพิมพ์ 2563

จากภาพประกอบที่ 21 จะสังเกตว่าจุดโดดเด่นของผลิตภัณฑ์มีแตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านของลวดลายที่ได้จากการออกแบบและการลอกมาจากชุดมโนราห์ กลุ่มลูกปัดมโนราห์ชุมชนวัดกลาง จังหวัดตรัง จะมีรูปแบบที่เรียบ ๆ ตามแบบของลายที่ปรากฏบนชุดมโนราห์ แตกต่างจากลายดอกซ้อนของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ชุมชนบ้านขาว มีความโดดเด่นทั้งรูปทรง และสีสัน ที่ได้ถูกวางองค์ประกอบได้อย่างประณีตและสวยงามเป็นลายดอกซ้อนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์และลวดลายของชุมชนวัดกลางก็มีสวยงามและละเอียดเช่นกันเพียงแต่มีความโดดเด่นที่ต่างกัน

2.6.3 การเลือกโทนสีลูกปัดมโนราห์

กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์มีแนวคิดในการใช้สีของลูกปัดเพื่อให้เกิดมิติและจุดที่โดดเด่นของผลงานซึ่งเกิดจากการใช้เทคนิคการไล่สี จากการเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติที่เกิดสีไล่เรียงกัน เช่น ดอกบัวที่ไม่ได้เพียงสีเดียวแต่มีทั้งสีขาวและสีชมพู ใบไม้ที่มีเหลืองและสีเขียว ท้องฟ้าที่มีสีขาว สีฟ้าและสีน้ำเงิน เป็นต้น และกลุ่มได้เลือกสีของลูกปัดมโนราห์ มีทั้งหมด 9 สีหลัก ได้แก่ ดำ ขาว เขียว เขียวอ่อน เหลือง ส้ม แดง ฟ้า น้ำเงิน จึงได้ถูกนำมาผสมผสานกับลูกปัดมโนราห์ และมีการปรับใช้ในการเลือกสีทำให้ดูราบรื่น (Smooth) บ่งบอกถึงอารมณ์และความชื่นชอบของผู้ได้พบเห็นดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

(ก) การวางสีเพื่อให้สมดุล

(ข) การออกแบบการไล่สีพื้น

(ค) ผลงานจากการไล่สีของลูกปัด

(ง) ผลงานจากการไล่สีของลูกปัด

ภาพประกอบที่ 21 การเล่นสีและการไล่สีของการร้อยลูกปัดมโนราห์

ที่มา : กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์บ้านขาว ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

จะเห็นได้ว่าสีของลายดอกซ้อนเป็นสีโทนร้อน สีส้มถึงมโนราห์ในขณะที่ทำการแสดงให้อารมณ์เร้าใจ ดุติันตัน ดุมีลีลา มีชีวิตชีวา มีสุนทรียะงามงานที่แสดงออกทางสีสันเฉพาะตัว และตัดกับสีโทนเย็นเป็นพื้นหลัง ส่งผลให้สีลูกปัดที่ปรากฏให้ความรู้สึกไหลลื่น สะดุดตา และสดใส เป็นแนวความคิดการใช้เทคนิคสีสันทัดกันเพื่อเน้นให้ตัวดอกเด่นขึ้น แต่ในขณะเดียวกันพื้นหลังยังช่วยให้งานที่ออกมาเกิดความสมดุลและไม่โดนกลบจากสีโทนร้อนตัดสีโทนเย็นทำให้เกิดเป็นจุดโดดเด่นของกลุ่มอีกหนึ่งอย่าง

ส่งผลให้ชิ้นงานมีที่ออกมามีความลงตัว ดังภาพ (ค) เป็นพื้นหลังสีฟ้า สีขาว และสีน้ำเงิน เป็นสีโทนเย็น ได้จากเลียนแบบของสีท้องฟ้า ตัดด้วยสีโทนร้อน และภาพ (ง) มีสีพื้นหลังเป็นสีเขียวเข้ม เขียวอ่อน เขียวใบตอง มีลักษณะสีคล้ายกับใบไม้เป็นสีโทนเย็น ตัดกับสีโทนร้อน เป็นต้น

กระบวนการของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ที่มีความพิถีพิถัน ทักษะและความคิดสร้างสรรค์ สูงตั้งแต่การใช้เทคนิควิธีการ การออกแบบลวดลายด้วยความคิดสร้างสรรค์ และการใช้สีของลูกปัดในการสื่อถึงเอกลักษณ์ของมโนราห์ ล้วนเป็นความคิดของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ที่ต้องการให้ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ด้วยแนวคิดที่ว่า รักษา อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชน ผ่านการปรับเปลี่ยนและประยุกต์บนฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับความคิดและการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในแง่ของความรู้สึทรวงแหวนวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับชุมชน ดังตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ดังต่อไปนี้

(ก) กระเป๋ากระจูด

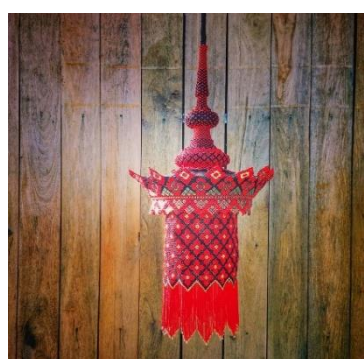
(ข) กระเป๋ากระจูด

(ค) โคมไฟลอย

(ง) โคมไฟตั้งโต๊ะ

(จ) โคมไฟลอย

(ฉ) กรอบกระจูด

ภาพประกอบที่ 22 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์
ที่มา : กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์บ้านขาว

นอกจากนี้กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา วิทยาลัยชุมชน จังหวัดสงขลา กรมพัฒนาชุมชน จังหวัดสงขลา ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) และสำนักงานส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม ได้เข้ามาสนับสนุนให้มีการตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีสมาชิกในกลุ่ม 12 คน และได้ตั้งเป็น OTOP ของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และได้รับรางวัลการันตี เช่น ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2560 ประเภทอื่นๆ (หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์) จากศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) ,รางวัลคัตสรรเป็นผลิตภัณฑ์สี่ดาว ประเภทของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก ตามโครงการคัตสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.2562และได้รับการรับรองจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา เพื่อแสดงว่าได้เป็นวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ในวันที่ 25 กันยายน 2561

ภาพประกอบที่ 23 รางวัลของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์

ที่มา : ถ่ายโดยนุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

อีกทั้งกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ยังได้นำผลิตภัณฑ์แสดงโชว์ยังที่ต่างๆ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น อัตลักษณ์แห่งสยาม ณ ไบเทคบางนา,กิจกรรมสืบสานงานหัตถกรรมผ่านครูสู่เยาวชน ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศร่วมกับ สพฐ. และ Crafts Bangkok 2019 เป็นต้นนอกจากนี้ยังมีรายการจากโทรทัศน์ที่ได้ทำรายการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ที่นี่หมอชิต, MCOT (Sacict เล่าเรื่อง “ร้อยเรียงอัตลักษณ์ ลูกปัดมโนราห์), ช่อง3, ThaiPBS เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 24 การนำเสนอผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม
ที่มา : ถ่ายเนติพงศ์ ไล่สาม ประธานกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์

ส่งผลให้กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลาเป็นที่รู้จักจากผู้คนมากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์มีความต้องการของผู้ที่สนใจด้วยความสวยงามและเรื่องราวที่น่าสนใจอีกทั้งยังมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ทำให้มีการสร้างแบรนด์ของกลุ่มขึ้นโดยใช้ชื่อว่า NATIPONG

ภาพประกอบที่ 25 สัญลักษณ์แบรนด์ของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์

จากการศึกษากลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ผู้วิจัยจึงได้พบถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นตัวตนและวัฒนธรรมมโนราห์ของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลาได้อย่างชัดเจน เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมยังมีคุณค่ากับชุมชนและควรค่าแก่การรักษาและพัฒนาต่อยอดต่อความเป็นมโนราห์ต่อไป เป็นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมด้านมโนราห์บูรณาการกับความคิดสร้างสรรค์ นำมาซึ่งคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และยังสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้มีอาชีพเสริมจากการทำอาชีพหลัก อีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนเกิดความหวงแหนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ นอกจากนี้กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ยังทำให้ชุมชนบ้านขาวเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและยังได้ขึ้นเป็น OTOP หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดสงขลา

สรุปได้ว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาวเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่ได้นำวัฒนธรรมติดตัวรวมถึงภูมิปัญญาที่มีความผสมผสานทั้งความเชื่อความศรัทธาที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธคือวัดบ้านขาว เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนารวมถึงการจัดประเพณีประจำปีของชุมชนและความผูกพันกับธรรมชาติที่มีความเชื่อเกี่ยวกับทวดนางเรียงส่งผลให้ชุมชนรู้จักเคารพแหล่งน้ำและรักษา มีพิธีกรรมการบูชา ก่อนที่จะมีการเดินทางข้ามแหล่งน้ำบริเวณนั้นจัดได้ว่าเป็นสถานที่ที่ชุมชนยังให้ความสำคัญและเคารพนับถือมาจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน โดยเครื่องแกงสมุนไพรมีลักษณะโดดเด่นในเรื่องของรสชาติและกรรมวิธีการผลิต ที่ใช้ความพิถีพิถันส่งผลให้เครื่องแกงสามารถอยู่ได้นานและยังคงรักษารสชาติได้อย่างกลมกล่อม ส่วนปลาตุ๋นเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีความเฉพาะและมีรสชาติที่โดดเด่นส่งผลให้รู้จักกันอย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในท้องถิ่น จัดได้ว่าเป็นส่วนที่ทำให้ชุมชนเกิดรายได้เสริมจากการทำอาชีพหลักและจากการทำการเกษตร เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาจากการถูกถ่ายทอดองค์ความรู้และการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมท้องถิ่นจากการประยุกต์และการใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่มีความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมโนราห์ที่ปรากฏในชุมชนบ้านขาว ด้วยการนำชุดมโนราห์ที่มีความสวยงามและความประณีตและเป็นงานหัตถศิลป์สูงงานหัตถกรรมอย่างลงตัวและมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว จัดได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นที่สุดในชุมชนบ้านขาวที่สะท้อนถึงความเป็นมโนราห์ของชุมชนบ้านขาวได้อย่างสวยงามและสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากลูกปัดมโนราห์รวมถึงการสื่อความหมายจากผลิตภัณฑ์ได้อย่างลงตัวและเป็นแหล่งที่สามารถให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมให้ยั่งยืนต่อไป

4.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4.2.1 ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของประชากรในชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของประชากรตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

n = 325

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	126	33.8
	หญิง	199	61.2
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	15	4.6
	20-30 ปี	31	9.5
	31-40ปี	72	22.2
	41-50 ปี	115	35.4
	51-60 ปี	66	20.3
	61 ปีขึ้นไป	26	8.0
สถานภาพ	โสด	65	20.0
	สมรส	202	62.2
	อยู่ร้าง	23	7
	แยกกันอยู่	35	10.8
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	110	33.8
	มัธยมศึกษา	111	34.2
	ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	57	17.6
	ปริญญาตรี	41	12.6
	สูงกว่าปริญญาตรี	6	1.8
อาชีพหลัก	พนักงานบริษัทเอกชน	13	4.0
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	19	5.8
	รับจ้างทั่วไป	137	42.2
	นักเรียน/นักศึกษา	16	4.9
	ธุรกิจส่วนตัว	72	22.2
	แม่บ้าน	27	8.3
	อื่นๆ (เกษตรกรกรรม)	41	12.6
ระดับรายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 5,000	84	25.8
	5,000 – 10,000	146	44.9
	10,000 – 15,000	57	17.5
	15,001 – 20,000	27	8.4
	20,001 – 25,000	9	2.8
	25,001 – 30,000	1	0.3
	30,000 ขึ้นไป	1	0.3

จากตารางที่ 5 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.2 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 41- 50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.4 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.2 ช่วงอายุระหว่าง 51 – 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.3 ช่วงอายุระหว่าง 20 -30 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.5 ช่วงอายุร้อยละ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 8.0 และช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.6 สถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.2 รองลงมา สถานภาพโสดคิดเป็นร้อยละ 20.0 สถานภาพแยกกันอยู่คิดเป็นร้อยละ 10.8 และสถานภาพอยู่ร้างคิดเป็นร้อยละ 7.1 ระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างมีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงมัธยมศึกษามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 34.2 และรองลงมาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 33.8 ระดับประกาศนียบัตร/อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 17.5 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 12.6 และสูงกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.8

ทั้งนี้ประชากรกลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านขาวจากสัดส่วนดังกล่าวพบว่ามากกว่าร้อยละ 42.2 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และรองมาคือธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 22.2 และอื่นๆ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่จะทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 12.6 อาชีพแม่บ้านคิดเป็นร้อยละ 8.3 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 5.8 นักเรียนนักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 4.9 และพนักงานบริษัทเอกชนคิดเป็นร้อยละ 4.0 และส่วนใหญ่มีรายได้ 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.9 และรองลงมาได้ต่ำกว่า 5,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 25.8 รายได้ 10,000 – 15,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 17.5 รายได้ 20,001 – 25,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 8.3 และรายได้ 25,001 -30,000 และ 30,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 0.3 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

4.2.2 ความพร้อมของพื้นที่ในชุมชน

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปรผลเกี่ยวกับการประเมินความพร้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน n = 325

ประเด็น	\bar{x}	S.D	ระดับความพร้อม
ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว	3.84	.746	มาก
ความพร้อมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.87	.872	มาก
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.88	.821	มาก
การรองรับนักท่องเที่ยว	3.89	.857	มาก
การจัดการด้านการท่องเที่ยว	3.78	.873	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.85	.684	มาก

จากตารางที่ 6 เกี่ยวกับความคิดเห็นในการประเมินความพร้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชนพบว่า ภาพรวมของความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D = .684) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมด้านการรองรับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D = .857) รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D = .821) และความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D = .872) ตามลำดับ

4.2.3 ความพร้อมด้านการให้บริการของชุมชน

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปรผลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านการให้บริการชุมชน มีประเด็นดังต่อไปนี้ n = 325

ประเด็น	3.89	\bar{X}	.687	ระดับความพร้อม
ชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตร	4.22		.684	มาก
ชุมชนพร้อมที่จะบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว	4.18		.766	มาก
ชุมชนมีความพร้อมที่จะดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ	4.11		.764	มาก
ชุมชนมีความพร้อมในการให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามเป็นอย่างดี	4.10		.807	มาก
ชุมชนมีเจ้าหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัย	3.89		.887	มาก
ชุมชนมีการให้บริการอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยพร้อมให้บริการป้องกันภัย(Safety)	3.82		.984	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.09		.622	มาก

จากตารางที่ 7 เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านการให้บริการชุมชนบ้านขาว พบว่า ความคิดเห็นของภาพรวมด้านการให้บริการชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D = .622) และความคิดเห็นที่มีความพร้อมมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ ชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตรอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D = .684) และรองลงมา คือ ความคิดเห็นด้านชุมชนพร้อมที่จะให้บริการด้วยความสะดวกรวดเร็วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D = .766) และความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนมีความพร้อมที่จะดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D = .764) ตามลำดับ

4.2.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปรผลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็น	\bar{X}	S.D	ระดับความพร้อม
การเดินทางมีความสะดวกและเข้าถึงง่าย	4.25	.703	มาก
มีสถานที่จอดรถเพียงพอ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย	4.03	.758	มาก
มีห้องน้ำ-สุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน	3.73	1.00	มาก
อาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ	4.01	.897	มาก
อาหารมีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม	4.09	.812	มาก
รูปแบบการสื่อความหมายต่างๆ อาทิ ป้าย/สัญลักษณ์ เอกสารแผ่นพับ	3.71	.932	มาก
ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า/น้ำดื่ม/น้ำใช้) มี คุณภาพใช้การได้ดี	4.09	.856	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.99	.645	มาก

จากตารางที่ 8 เกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนมีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D = .645) และความคิดเห็นในประเด็นที่มีความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมากที่สุดคือ ความคิดเห็นด้านการเดินทางมีความสะดวกและเข้าถึงได้ง่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D = .703) และรองลงมามี 2 ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันและอยู่ในระดับมาก คือความคิดเห็นเกี่ยวกับอาหารมีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.09$, S.D = .812) และความคิดเห็นด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า/น้ำดื่ม/น้ำใช้) มีคุณภาพใช้การได้ดี ($\bar{X} = 4.09$, S.D = .856) และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่จอดรถเพียงพอเหมาะสม สะดวก ปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D = .758) ตามลำดับ

2.4 ความพร้อมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปรผลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ประเด็น	\bar{X}	S.D	ระดับความพร้อม
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย	3.71	.898	มาก
มีผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการท่องเที่ยว	3.91	.892	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.81	.829	มาก

จากตารางที่ 9 เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ชุมชนมีความคิดเห็นภาพรวมด้านความพร้อมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D = .829) ความคิดเห็นด้านมีผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D = .892) และรองลงมาคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D = .898)

จากการประเมินความพร้อมของชุมชนบ้านขาวพบว่า ชุมชนบ้านขาวมีความพร้อมในหลายด้านที่ได้จากการประเมิน เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าชุมชนบ้านขาวมีพื้นที่ที่สามารถรองรับในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงความเป็นมิตรและพร้อมบริการให้กับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนและด้านการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งการดูแลความปลอดภัยของชุมชนและเส้นทางคมนาคมในชุมชนที่มีอยู่พร้อมใช้ที่จะรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นจุดเด่นของชุมชนจึงก่อให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางบกและทางน้ำ ส่งผลให้มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเหมาะสมแก่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและอาชีพเสริมที่จะทำให้ชุมชนเกิดความหวงแหนภูมิปัญญาของตนเองและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่จะเข้ามามีบทบาทและชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมกับการจัดการและดูแลชุมชนบ้านขาวให้ยั่งยืนต่อไป

4.3 เส้นทางาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอรโนดจังหวัด

ผลจากการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่พบในชุมชนบ้านขาวและผลการศึกษาปัจจัยด้านศักยภาพความพร้อมที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าชุมชนบ้านขาวศักยภาพและความพร้อมที่จะสร้างเส้นทางาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ซึ่งผลดังกล่าวถูกนำเสนอโดยการจัดกิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เพื่อร่วมกันสร้างเส้นทางาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในวันศุกร์ ที่ 20 มีนาคม 2563 ระหว่างเวลา 10.00 น. - 12.00 น. มีผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านขาว ประธานกลุ่มท่องเที่ยวยุชุมชนบ้านขาว ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ประธานกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ กลุ่มวิสาหกิจเครื่องแกงสมุนไพร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตุกร้า ประชาญ์ด้านมโนราห์ และสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันระดมความคิดในเรื่องของการวางแผนทางในการจัดทำเส้นทางาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้คำนึงถึงเส้นทางคมนาคมที่สามารถเชื่อมต่อจุดที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญ ๆ ได้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการประชุมกลุ่มได้ข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดของชุมชนได้นำมาวางแผนและการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวยุเชิงสร้างสรรค์มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมโดยใช้หลักเกณฑ์จากคู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวยุเชิงสร้างสรรค์ (อพท.) เพื่อต้องการให้นักท่องเที่ยวยุได้สัมผัสประสบการณ์และได้ลงมือทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและให้นักท่องเที่ยวยุได้เข้าใจถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมตั้งแต่จุดเริ่มต้น ประวัติความเป็นมา และความสำคัญของอัตลักษณ์วัฒนธรรม การลงมือร่วมกิจกรรมที่สามารถจับต้องได้ ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น (Seeing) การสัมผัส (Touching) การได้ยิน (Hearing) การลิ้มรส (Testing) และการดมกลิ่น (Smelling) เพื่อให้ได้รสชาติของการท่องเที่ยวยุและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวยุรูปแบบเชิงสร้างสรรค์ โดยมีสรุปรายละเอียดการวางแผนในตารางดังต่อไปนี้

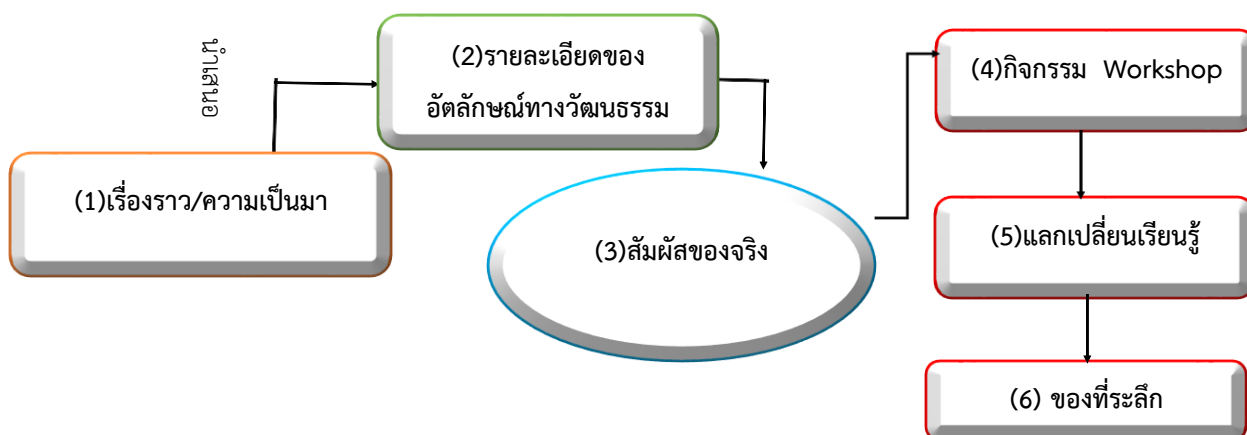
ตารางที่ 11 การวางแผนและการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวยุเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ประเด็น	ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวยุเชิงสร้างสรรค์
1.เรื่องราว ที่มา และ ความสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชน	การบรรยายความเป็นมาของจุดเริ่มต้นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเข้ามาสู่ในชุมชนและความเป็นมาเพื่อให้นักท่องเที่ยวยุได้เข้าใจเกี่ยวกับบริบททั่วไปของจุดที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 11 การวางแผนและการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์
วัฒนธรรม (ต่อ)

ประเด็น	ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2. การเล่าเรื่องราว	เรื่องราวที่เล่าให้นักท่องเที่ยวได้ฟังจะแฝงไปด้วยแรงบันดาลใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้และความน่าสนใจด้วยการนำเสนอจากผู้รู้ของชุมชน อีกทั้งสร้างความคุ้นเคยระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนมากขึ้น
3. การนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของกลุ่มและจุดโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม	นำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของกลุ่มที่ได้ทำไว้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นกระบวนการ แบบคร่าวๆ รวมถึงสิ่งที่เป็นจุดโดดเด่นพร้อมกับอธิบาย เพื่อให้ได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน
3. การนำเที่ยวและการทดลองสัมผัสของจริง	นักท่องเที่ยวจะได้พบการสถานที่ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชุมชนโดยชุมชนจะเป็นผู้นำเที่ยวและอธิบายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจเกี่ยวกับชุมชนและได้เห็นวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างลึกซึ้งรวมถึงการได้ทดลองปฏิบัติร่วมกับชุมชน
4. ขั้นตอนการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Workshop)	นักท่องเที่ยวจะได้ทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยในแต่ละจุดที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชุมชนจะมีการให้นักท่องเที่ยวได้ทำผลิตภัณฑ์ด้วยตัวเองโดยจะมีผู้นำของกลุ่มและสมาชิกเป็นผู้ให้คำแนะนำและการอธิบายเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจและเข้าถึงความเป็นวิถีชีวิตของชุมชนมากที่สุดโดยกระบวนการจะมีการสาธิตแนะนำ และการเป็นวิทยากรของแต่ละจุดที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความพิถีพิถันความประณีตการของแต่ละกลุ่มที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่กว่าจะสำเร็จจนกลายเป็นสินค้าที่นำออกไปสู่ตลาดได้ และจะเป็นชิ้นงานที่ไม่ยุ่งยากและเหมาะสำหรับการใช้เวลาที่ไม่มาก
5. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสิ่งที่ได้รับจากการทำกิจกรรม	หลังจากที่มีการทำ Workshop เรียบร้อยนักท่องเที่ยวสามารถพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนได้ โดยจะมีการนำผลงานของแต่ละคนมานำเสนอและได้ชิมลิ้มลองจากการที่ได้ลงมือทำด้วยตัวเองเพื่อสร้างประสบการณ์และทักษะให้เกิดกับนักท่องเที่ยวโดยตรง
6. ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมกับชุมชน	นักท่องเที่ยวจะได้รับชิ้นงานที่ได้ทำจาก Workshop กลับไปเป็นของที่ระลึกจากฝีมือของนักท่องเที่ยวเองเพื่อให้ได้ระลึกนึกถึงชุมชนและซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มกลับไปเป็นของฝากได้อีกด้วย

จากการวางแผนการวางแผนและการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา จึงได้สรุปได้แผนผังดังนี้

ภาพประกอบที่ 26 แสดงการเชื่อมโยงอัตลักษณ์วัฒนธรรมสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะกิจกรรมของจุดแหล่งท่องเที่ยวของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาวที่นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมทำกับชุมชนและได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยสามารถแยกรายละเอียดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

จุดที่ 1 วัดบ้านขาว เป็นศาสนสถานเกี่ยวกับศาสนาที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกันสักการะและขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต และจะได้รับฟังการให้ความรู้จากชุมชนเกี่ยวกับการสร้างวัด ประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านขาว รวมไปถึงการเดินชมพระอุโบสถที่มีพระครูอินทร์และพระครูจันทร์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผู้สร้างพระอุโบสถหลังนี้ และได้สักการะพระครูอินทร์และพระครูจันทร์เพื่อขอพรให้กับตนเอง

จุดที่ 2 คลองนางเรียม หรือ ทวดเรียม นักท่องเที่ยวจะได้เดินทางกับเรือของชุมชนในการเข้าไปเยี่ยมชมบริเวณคลองนางเรียมซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ตามที่ชาวบ้านมีความเชื่อและนักท่องเที่ยวจะได้ร่วมรับฟังประวัติความเป็นมาของทวดนางเรียมและการสักการบูชาโดยจะมีชุมชนเป็นผู้อธิบายและนำเที่ยวรวมถึงการได้รับชมทัศนียภาพของธรรมชาติที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์บริเวณคลองนางเรียม

จุดที่ 3 เครื่องแกงสมุนไพร นักท่องเที่ยวจะได้รับฟังการบรรยายประวัติความเป็นมาของกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรของชุมชน ที่มีความน่าสนใจและการอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการประกอบการทำเครื่องแกงตั้งแต่การเริ่มปลูกและเก็บในทุกกระบวนการ นอกจากนั้นจะมีการสาธิตการทำเครื่องแกงสมุนไพรและให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมลงมือปฏิบัติกับชุมชน และจะได้นำเครื่องแกงที่ได้จากการทำนำไปปรุงอาหารเพื่อมื้อค่ำอีกด้วย นอกจากนั้นสามารถซื้อกลับบ้านเป็นของฝากได้

จุดที่ 4 ปลาตุกร้า นักท่องเที่ยวจะได้รับชมการคัดเลือกปลาตุกที่จะใช้ในการทำปลาตุกร้า และวัตถุดิบที่จะต้องใช้ในการทำ แต่เนื่องด้วยปลาตุกร้าจะต้องใช้เวลาอย่างน้อย 2 วัน จึงไม่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำได้ จึงให้นักท่องเที่ยวได้ชมกระบวนการผลิตในทุกขั้นตอนและได้ชิมปลาตุกร้าและสามารถซื้อกลับบ้านเป็นของฝากได้

จุดที่ 5 มโนราห์ นักท่องเที่ยวจะได้รับฟังการบรรยายเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของมโนราห์ที่ได้เข้ามาสู่ชุมชนบ้านขาว โดยปราชญ์ด้านมโนราห์และสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและแก่นแท้ของมโนราห์ อีกทั้งยังได้รับชมการแสดงมโนราห์ของชุมชนเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เห็นความงดงามของวัฒนธรรมด้านมโนราห์ที่มีความโดดเด่นและสนุกสนาน ตื่นเต้น เร้าใจ เพลิดเพลินไปกับกรร่ำรำรา นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวจะได้สวมใส่ชุดมโนราห์ โดยผู้เชี่ยวชาญ ของชุมชนจะเป็นผู้ดูแลเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปเป็นของที่ระลึกและได้สัมผัสของจริง

จุดที่ 6 หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ นักท่องเที่ยวจะได้รับฟังการบรรยายเกี่ยวกับความเป็นมา และประวัติในการตั้งกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์และความคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มาจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้จะได้รับชมการสาธิตการนำลูกปัดมโนราห์มาประยุกต์ให้เข้ากับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีความประณีตและละเอียดละไมจากการร้อยและการออกแบบและ นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกันทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ โดยจะมีสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ช่วยฝึกสอนและอธิบายเพื่อให้อำนวยความสะดวกและให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจเกี่ยวกับวิธีการทำและการเลือกแบบสี ของลูกปัด นอกจากนี้จะได้ร่วมกับระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำกิจกรรมและเลือกซื้อของที่ระลึกของฝากได้

ภาพประกอบที่ 27 จากการจัดประชุมการประชุมกลุ่มย่อย
ที่มา ศูนย์บริการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาว ถ่ายโดย นุพงษ์ กองพิมพ์ มีนาคม 2563

ผลจากการอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้จากการระดมความคิดและความร่วมมือของชุมชน มีลักษณะการจัดเส้นทางในลักษณะวงบรรจบ เนื่องจากเส้นทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะจัดในลักษณะที่เป็นการสัญจรระบบวงบรรจบ จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ เกิดความเพลิดเพลินไปตลอดเส้นทาง โดยไม่ต้องย้อนกลับเส้นทางเดิม ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจเกิดความรู้สึกเบื่อและเสียเวลา ซึ่งเป็นเส้นทางที่เหมาะสมและใช้เส้นทางจราจรของชุมชนโดยที่ไม่ต้องกำหนดเส้นทางขึ้นมาใหม่ และยังส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกเนื่องจากแต่ละจุดที่จะให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมมีระยะทางที่ไม่ได้ไกลมากนักสามารถเดินทางถึงกันได้ทั้งหมด นอกจากนี้ผู้วิจัยทราบว่านักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากไม่มีการจำแนกฤดูเพราะเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่นในเวศ ที่ต้องรอให้ถึงช่วงฤดูกาลจึงจะสามารถท่องเที่ยวได้

จากข้อมูลและผลที่ได้ในส่วนของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ได้ร่วมกับตัวแทนของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดำเนินการใช้เครื่องระบุพิกัด เพื่อทำการระบุตำแหน่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

แผนที่ชุมชนท่องเที่ยว

- **ตามรอยเส้นทางการคมนาคมทางน้ำในอดีต**
 (นั่งเรือหางยาวจากบ้านขาวไปเลน้อย)
 ชมทุ่งบัวแดง เขตทะเลน้อย
 สักการะกอดนางเรียน
- **กิจกรรมล่องเรือ**
 -ชมวิถีชีวิตควายน้ำ
 -ชมนกน้ำ
 -ชมธรรมชาติป่าพรุ
- **กิจกรรมภายในชุมชน**
 -กราบสักการะท่านพระครูอินทร์ พระครูจันทร วัดบ้านขาว
- **ฐานการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน 4 ฐาน**
 -ข้าวสารบ้านขาว
 -เครื่องแกงบ้านขาว
 -ปลาตุ๋นบ้านขาว
 -หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์)
 ที่พักโฮมสเตย์

เส้นทางล่องเรือ

เส้นทางรถ

ภาพประกอบที่ 28 แผนที่แสดงพิกัด อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
 ของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

จัดทำโดย : สถานวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

4.3.1 การสร้างโปรแกรมนำเที่ยวและการเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนบ้านขาว

จากการระดมความคิดและการอภิปรายกลุ่มรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนบ้านขาวมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดโดดเด่นและน่าสนใจต่อการมาเยือนของนักท่องเที่ยว และจากทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์รวมถึงอาหารพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นสามารถนำมาเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวโดยจัดให้มีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้จึงได้จัดโปรแกรมนำเที่ยวในเส้นทาง ได้แก่ 1.ด้านศาสนาและความศรัทธา สักการะท่านพระครูอินทร์และพระครูจันทร์วัดบ้านขาวและทวดนางเรือม 2.ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่น กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตุ๊กร้าและกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร 3.ด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ชมทุ่งดอกบัวแดง ชมนกน้ำ ชมธรรมชาติป่าพรุ อเมซอนบ้านขาวและชมวิถีควายน้ำ

ภาพประกอบที่ 29 แผนที่แสดงจุดท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา
ที่มา: จัดทำโดย นุพงษ์ กองพิมพ์

โดยชุมชนจะเป็นผู้นำเที่ยวพร้อมกับอธิบายถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจถึงลักษณะบริบทพื้นที่ของชุมชนรวมถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาปรากฏให้นักท่องเที่ยวได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส กับวิถีชีวิตท้องถิ่น ที่มีจุดโดดเด่นที่แตกต่างกันออกไป ด้วยลักษณะดังกล่าวนำมาซึ่งการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านขาวได้ดังนี้

เส้นทางการท่องเที่ยวมีชื่อว่า “มนต์เสน่ห์แห่งบ้านขาว ล่องเรือชมธรรมชาติดื่มด่ำกับอากาศบริสุทธิ์ เรียนรู้งานหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ สัมผัสภูมิปัญญาล้ำค่าของชุมชน”

กลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยวที่มีความชื่นชอบกับวิถีชุมชนเป็นพิเศษ วัยกลางคน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวทั่วไป

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงความเป็นชุมชนบ้านขาว ผ่านการเล่าเรื่องราวโดยตัวแทนชุมชนที่จะเป็นผู้นำเที่ยว

2. เพื่อให้ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว ที่มีความน่าสนใจ

3. ต้องการให้นักท่องเที่ยวไปล่องเรือชมดอกบัวที่มีหลากหลายสายพันธุ์ที่พบในเขตของชุมชนบ้านขาวและได้สัมผัสกับอากาศที่ร่มรื่นได้เต็มปอด

4. การมีส่วนร่วมในกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่มีเรื่องราวที่น่าสนใจรวมทั้งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่มีความโดดเด่นและสะท้อนถึงวัฒนธรรมด้านมโนราห์ของชุมชนได้อย่างชัดเจนและจะได้ทำกิจกรรมการร้อยลูกปัดมโนราห์

5. นักท่องเที่ยวจะได้รับชมการแสดงมโนราห์ ซึ่งเป็นความงามทางด้านศิลปะการแสดงและนักท่องเที่ยวสามารถใส่ชุดมโนราห์เพื่อให้เห็นถึงความวิจิตรและความงามของชุดมโนราห์ เพื่อความเพลิดเพลินและความสนุกสนาน

6. นักท่องเที่ยวจะได้ลิ้มลองอาหารพื้นบ้านของชุมชนบ้านขาวที่มาจากกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้ชมวิธีการผลิตเครื่องแกงและได้ร่วมผลิตกับกลุ่มอีกด้วยจะมีปลาตุ๋นที่เป็นอาหารท้องถิ่นที่มีเพียงไม่กี่แห่ง นักท่องเที่ยวจะได้ชมการสาธิตการทำปลาตุ๋นเพื่อให้ได้ทราบถึงแก่นแท้ของการผลิตรวมทั้งสามารถซื้อกลับไปเป็นของฝากได้อีกด้วย

7. ได้สัมผัสกับการได้พักอาศัยกับชุมชนในลักษณะโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิตและใกล้ชิดกับชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเข้าใจถึงชุมชนมากขึ้น

เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีการเดินทาง 2 รูปแบบ คือ ทางบกและทางน้ำ นั่นก็คือทางเรือและทางรถยนต์ โดยจะมีตัวแทนชุมชนเป็นผู้ดูแลในการเดินทางทั้งหมด ซึ่งเป็นโปรแกรม 2 วัน 1 คืน โดยมีรายละเอียดของโปรแกรมนำเที่ยวและเส้นทางดังต่อไปนี้

วันที่หนึ่ง

- 08.00 น. เดินทางถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
- 09.00 น. นำคณะออกเดินทางไปยังท่าเรือของชุมชนบ้านขาวเพื่อเตรียมตัวให้การล่องเรือ
- 09.30 น. ออกเดินทางโดยเรือหางยาวมุ่งหน้าสู่**ทุ่งบัวแดง**เขตรอยต่อ ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เพื่อชมความสวยงามของทิวทัศน์และดอกบัวหลายหลายสายพันธุ์ที่เบ่งบานรับแสงแดดในยามเช้า รวมถึง**ชมวิถีควายน้ำ**ที่เป็นเอกลักษณ์ของทะเลน้อยเยี่ยม

จากนั้น

- ชม**นกน้ำ**ต่อด้วย**ชมธรรมชาติป่าพรุ**และ ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก
- แวะสักการะ**ทวดนางเรียง**เพื่อให้เดินทางปลอดภัยและเป็นการขอมาที่ใต้ ล่วงล้ำเข้ามาในแม่น้ำสายนี้ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่ชุมชนบ้านขาวได้มีความเชื่อเกี่ยวกับทวดนางเรียงที่เชื่อว่าเป็นจระเข้และหากผู้ใดนำสัตว์เลี้ยงหรือข้ามแม่น้ำโดยไม่ขอมาจะทำ ให้สัตว์ล้มป่วยหรือมีอันเป็นไป
- 12.00 น. รับประทานอาหารเที่ยง โดยเป็นข้าวห่อใบบัวบัว
- 13.30 น. เดินทางกลับมายังท่าเรือ และนั่งรถต่อไปยังศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศาลาประชาคมหมู่บ้าน)

- 14.00 น. รับชมการสาธิตวิธีทำเครื่องแกงสมุนไพรของกลุ่มจะมีการบรรยายความเป็นมาของ **กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพร**และการแนะนำวัตถุดิบของเครื่องแกงและประเภทของ เครื่องแกงที่ได้ผลิตขึ้นมา และให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทำทุก ขั้นตอนตั้งแต่การแยกวัตถุดิบจนถึงการตำเครื่องแกงสมุนไพรที่จะนำไปเป็นอาหาร เย็น (Workshop)

จากนั้น

- รับชมการสาธิตการผลิต**ปลาตุกร้า** ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความน่าสนใจและ สามารถรับประทานได้ จะได้รับฟังการบรรยายถึงความเป็นมาของกลุ่มและการสาธิต การทำรวมถึงการอธิบายถึงคุณสมบัติพิเศษของกลุ่มปลาตุกร้า และให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการผลิตทุกขั้นตอน(Workshop)

- 16.00 น. นำคณะเข้าสู่ที่พัก **โฮมสเตย์**ของชุมชน โดยจะมีตัวแทนของแต่ละหลังมารับ นักท่องเที่ยวไปยังที่บ้านของตนเอง และนักท่องเที่ยวจะได้พักอาศัยกับ เจ้าของบ้าน อย่างใกล้ชิดและได้ทำอาหารเย็นร่วมกับเจ้าของบ้านโดยจะนำ เครื่องแกงสมุนไพรที่ได้ลงมือทำมาเป็นส่วนประกอบในการทำอาหารอีกด้วย จะได้เห็นถึงความเป็นชุมชน และวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

จากนั้น

- พักผ่อนตามอัธยาศัยและพบกันใหม่ในยามเช้า นัดเวลาที่จะพบกันอีกครั้ง

วันที่สอง

- 07.00 น. ทำภารกิจในยามเช้าทานอาหารเช้าเป็นฝีมือของเจ้าของบ้านและเตรียมตัวเข้าสู่กิจกรรมฐานเรียนรู้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว
- จากนั้น เดินทางไปยังวัดบ้านขาวเพื่อสักการะ**พระครูอินทร์และพระครูจันทร์**เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนและเพื่อความเป็นสิริมงคลกับตัวเอง
- 9.00 น. เข้าสู่**บ้านคณะมนโรร่าประเสริฐ** เพื่อฟังประวัติความเป็นมาและความเข้าใจถึงวัฒนธรรมด้านมนโรร่าที่เข้ามาสู่ชุมชน โดยจะมีปราชญ์ด้านมนโรร่าเป็นผู้ดำเนินการบรรยาย พร้อมทั้งให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสชุดมนโรร่าและอุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงการเล่าถึงความเชื่อความศรัทธา เพื่อให้ท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมอย่าลึกซึ้ง
- จากนั้น รับชม**การแสดงมนโรร่า**จากตัวแทนชุมชนและนักเรียนจากโรงเรียนบ้านขาว นักท่องเที่ยวจะเพลิดเพลินไปกับทำนองและกระบวนท่ารำที่ให้ความสนุกสนานและตื่นตื้นด้วยจังหวะของดนตรีและชุดเครื่องลูกปัดที่มีความสวยงามและดูดีนและอ่อนช้อยของตัวผู้รำ และนักท่องเที่ยวสามารถใส่ชุดเครื่องลูกปัดขอมมนโรร่าเพื่อถ่ายภาพเป็นที่ระลึกและได้สัมผัสถึงความความเป็นมนโรร่าอย่างแท้จริง
- 10.00 น. เดินทางเข้าสู่ **กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมนโรร่า** เป็นฐานการเรียนรู้ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางด้านหัตถศิลป์ที่ได้จากเครื่องแต่งกายของมนโรร่า เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจะได้พบกับภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มที่ได้นำวัฒนธรรมมนโรร่ามาประยุกต์เข้ากับสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆทำให้เกิดจุดโดดเด่นและมีมูลค่าเพิ่มขึ้น รวมทั้งการสาธิตและแนะนำถึงจุดที่ถือได้ว่ามีความต่างนั้นก็คือลวดลายของลูกปัดและเทคนิคกระบวนการทำ รวมไปถึงการใช้สีของลูกปัดที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ท่านจะได้รับฟังและรับชมถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาวและมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 11.00 น. ร่วมกันทำ**กิจกรรมร้อยลูกปัดมนโรร่า(Workshop)** โดยจะมีผู้เชี่ยวชาญของตัวแทนกลุ่มในการดูแลและคอยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการร้อยและการเลือกแบบ โดยนักท่องเที่ยวจะได้ร้อยลูกปัดและได้เลือกสีของลูกปัดได้ตามจินตนาการของตัวเอง
- 12.00 น. ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานที่ได้ทำขึ้นมา เกี่ยวกับแรงบัลลังก์ที่เลือกสีและแบบต่างๆ และร่วมกันนำเสนอผลงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกันกับกลุ่มและนำกลับไปเป็นของที่ระลึก
- 12.30 น. **รับประทานอาหารเที่ยง**ที่ชุมชนได้เตรียมไว้ให้ (อาหารพื้นบ้าน ขนมจีนน้ำแกงไตปลา และแกงส้ม)
- 13.00 น. เลือกซื้อของฝากของที่ระลึกของชุมชนบ้านขาวและเดินทางกลับด้วยความประทับใจและโดยสวัสดิภาพ

จากโปรแกรมนำเที่ยวที่ผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมระดมความคิดเห็นในการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่มีความชื่นชอบความเป็นชุมชนและวิถีชีวิต วัฒนธรรม ได้เข้ามาสัมผัสและเรียนรู้ชุมชนได้ครบและเข้าถึงทุกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรวมถึงธรรมชาติของชุมชน ความเชื่อความศรัทธาที่นักท่องเที่ยวจะได้เข้าไปร่วมเก็บเกี่ยวประสบการณ์และทักษะ รวมถึงความทรงจำที่มีเกี่ยวกับชุมชนบ้านขาวที่จะส่งผลให้เกิดความประทับใจกับนักท่องเที่ยว อีกทั้งชุมชนจะเกิดรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวและได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในครั้งนี้ รวมถึงการส่งผลให้ชุมชนเกิดความหวงแหนทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และ 3. เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดจังหวัดสงขลา การศึกษารั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย 2 รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และ วิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็นสองกลุ่มหลัก คือ กลุ่มแรกให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ผู้นำชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ขนาดตัวอย่างรวมทั้งหมด 30 ราย เครื่องมือที่ใช้คือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนจากประชากรในชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินเพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป และความพร้อมของชุมชนที่จะสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 325 ตัวอย่าง โดยค่าสถิติที่ใช้ประกอบด้วย จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้วิจัยได้นำผลการศึกษานำมาจัดกิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว นอกจากนั้นผู้วิจัยได้นำ GIS เพื่อทำการระบุตำแหน่งของอัตลักษณ์วัฒนธรรม ชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลาเพื่อให้ทราบที่ตั้งและเส้นทางในการเดินทางมายังสถานที่ที่มีความชัดเจนมากขึ้น ผลการศึกษาในบทที่ 4 ได้นำเสนอผลการวิจัยเรียบร้อยแล้วสำหรับบทนี้จะเป็นการสรุปผล การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1. สรุปผลการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

สงขลา

การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนบ้านขาวมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและปรากฏอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและยังคงดำรงอยู่กับชุมชนที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและสามารถแยกได้ 3 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านศาสนา/ความเชื่อ/ความศรัทธา ประกอบไปด้วยวัดบ้านขาว เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ชุมชนบ้านขาวให้ความเคารพนับถือและมีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการกำเนิดชื่อของชุมชนบ้านขาว อีกทั้งการค้นพบโบสถ์เก่าแก่มีลักษณะเป็นเนินในเขตพัทลุง ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าพระครูอินทร์และพระครูจันทร์เป็นผู้สร้างโบสถ์ขึ้นมาจากหินที่ได้สลักชื่อไว้ จึงได้บูรณะซ่อมแซมจนกลายเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านศรัทธาและให้ความเคารพและทวदनางเรียม หรือคลองนางเรียม มีการกล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับช่วยให้การเพาะปลูกและทำไร่นา เพราะเป็นบริเวณที่มีตำนานเกี่ยวกับพระเจ้าที่ชื่อเรียมที่อาศัยแหล่งน้ำในแถบบริเวณนั้น หากมีใครที่ต้องการนำสัตว์เลี้ยงข้ามแหล่งน้ำจะต้องมีการขอขมาและบอกกล่าว เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนกับความเชื่อและความศรัทธา อีกทั้งยังช่วยลดการบุกรุกพื้นที่ทางธรรมชาติเพราะมีความเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสริมศักดิ์ ขุนพล (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเกาะยอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและค้นหาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเกาะยอ ผลวิจัยพบว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเกาะยอ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ความเชื่อที่ผูกพันกับศาสนาและความเชื่อที่ผูกพันการดำรงชีวิตและทำ มาหากิน แสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม บุคคลและประเพณีต่าง ๆ ทั้งหมดอยู่บนหลักฐานของ ภูมิสถานของศาสนาที่มีอยู่เดิม ประกอบสร้างกับเรื่องเล่าหรือตำนานที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่ง ในชุมชนต่างมองว่าสามารถนำไปสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักในความสำคัญ ของวัฒนธรรมได้ แม้ว่าปัจจุบันจะมีการเกิดใหม่ของศาสนสถานในชุมชน แต่ไม่สามารถสร้างความเชื่อของชาวบ้านและยอมรับว่าเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนได้

2. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน ประกอบไปด้วย เครื่องแกงสมุนไพรและปลาตุ๋น เป็นภูมิปัญญาที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและมีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นอาหารที่ได้รับความนิยมกันในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนเพิ่มขึ้นจากการทำอาชีพหลักหรือการว่างจากการทำการเกษตร อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีที่ชุมชนที่มีความผูกพันกับวิถีแบบเดิมของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดจนมาถึงปัจจุบัน จัดเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้านที่มีคุณค่า

และควรค่าแก่การรักษาให้คงอยู่กับชุมชนบ้านขาวและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการนำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนให้กับอาหารพื้นท้องถิ่นได้รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้น

3. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมท้องถิ่น พบว่า หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นและการบูรณาการเข้ากับวัฒนธรรมมโนราห์ได้อย่างลงตัวโดยมีลักษณะที่เป็นพลวัตรสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มที่มีการคิดค้นลายใหม่ๆ เทคนิคการร้อยและการประยุกต์เข้ากับยุคสมัยที่เน้นเกี่ยวกับอรรถประโยชน์การใช้สอยได้ จึงทำให้หัตถกรรมลูกปัดมโนราห์มีลักษณะของผลงานที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ด้วยกระบวนการวิธีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพราะการทำจะใช้มือไม่ได้ใช้เครื่องจักร จึงต้องใช้ความอดทนและยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านที่กว่าจะร้อยเรียงจนได้แบบที่ต้องการจะต้องใช้เวลาและถือว่าเป็นงานหัตถศิลป์สู่งานหัตถกรรมที่ทรงคุณค่าของการแสดงความเป็นมโนราห์ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องของลวดลายและสีสันทันที่โดดเด่นที่มีความเฉพาะของกลุ่มจากการต่อยอดทางความคิดบนฐานวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรักษา จุลนวล (2556) ในการศึกษาศิลปะการแสดงมโนราห์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่อยู่อาศัยได้ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวสรุปไว้ว่า ด้านที่โดดเด่นที่สุดและสามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของมโนราห์ให้ชัดเจน คือด้านเครื่องแต่งกาย ประกอบไปด้วยชุดลูกปัด และเครื่องประดับ การใช้สีของชุดที่จัดจ้านส่วนใหญ่เป็นโทนสีร้อนและใช้โทนเย็นเล็กน้อย ให้ความรู้สึกตื่นตันทึ่งใจ สนุกสนาน และลวดลายของชุดลูกปัดก็มีความโดดเด่นเช่นกัน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่บนฐานวัฒนธรรมของลวดลายบนชุดของมโนราห์ได้อย่างลงตัว มาดัดแปลงให้สวยงามซึ่งภายนอกดูดูดี เร้าใจ แต่ภายในดูอ่อนช้อยและประณีตจากความละเอียดของลูกปัด โดยมีแนวคิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ ทำให้เกิดลายขึ้นมาใหม่ชื่อว่าลายดอกซ้อน มีลักษณะเป็นดอกไม้ที่มีกลีบซ้อนกันและยังสื่อถึงท่วงท่าของมโนราห์ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้ลายดอกซ้อนของกลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์มีจุดที่แตกต่างจากที่อื่น ทั้งรูปทรง และการใช้สีที่ทำให้ผู้ได้พบเห็นเกิดสุนทรียะของความรู้สึกเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แตกต่างกันออกไปเรียกว่า พฤติกรรมทางภาพลักษณ์ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นมโนราห์ที่ใครพบเห็นก็จะทราบโดยทันที แสดงให้เห็นถึงความมีศิลปะขั้นสูง ความละเอียดละไมในการเลือกแบบเลือกองค์ประกอบอีกทั้งยังคงความเชื่อความศรัทธาของมโนราห์ ที่ได้เลือกสิ่งที่เหมาะสมกับผลงานให้เหมาะกับตำแหน่งที่วางและการใช้งานเพื่อให้ไม่ขัดต่อความเชื่อความศรัทธาต่อมโนราห์และผลิตภัณฑ์ที่มีจุดโดดเด่นและเป็นสิ่งที่ทำให้มีคุณค่าทางจิตใจจากการคัดสรร การเลือกใช้ เช่น กระเป๋า กระจุย ตุ่มหู แก้วจัน โคมไฟลอย โคมไฟตั้งโต๊ะ กรอบกระจก เป็นต้น อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่ารวดกภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาและต่อยอดได้ไม่ที่สิ้นสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธานันท์ สมานสุข (2559) เรื่องการสืบต่อวัฒนธรรมมโนราห์เพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน กรณีศึกษาโนราชกชুবัวโดยการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้มีการ

กล่าวถึงด้านทัศนศิลป์ทางเครื่องแต่งกายมโนราห์ ได้ความว่า เครื่องแต่งกายของมโนราห์เป็นงานที่มีความสร้างสรรค์เฉพาะตัว ซึ่งเป็นงานด้านทัศนศิลป์ที่ทรงคุณค่า จากช่างหรือชาวบ้านที่ได้ประดิษฐ์เป็นอาภรณ์ในการสวมใส่ อีกทั้งยังเป็นความงดงามความสุภาพใจ เป็นสิ่งทำจากมือสะท้อนให้เห็นถึงความอดทนและรู้คุณค่าของสิ่งที่ได้มา เป็นการฝึกอีกหนึ่งรูปแบบ ทำให้ชุดมโนราห์มีคุณค่ายังทำให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต รวมไปถึงความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้าน นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาขนาดใหญ่และเป็นมรดกของชาติที่ควรค่าแก่การรักษา หวงแหน และยังคงบอกถึงความประเทืองปัญญา ว่าชนชาติใดที่รักษาศิลปะและวัฒนธรรมนั้นไว้แสดงว่าชาตินั้นรวยด้วยวัฒนธรรม ซึ่งคุณค่างานทัศนศิลป์จะสร้างศิลปะที่เกิดกับความภูมิใจกับผู้สร้างต่อไป

5.1.2 สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การประเมินปัจจัยด้านพร้อมของชุมชนบ้านขาวในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้เกณฑ์ในการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ความพร้อมของพื้นที่ในชุมชน ความพร้อมในการให้บริการของชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและความพร้อมด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่าส่วนใหญ่ประชากรในชุมชนมีรายได้ในระดับต่ำกว่า 5,000 บาทและส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด เนื่องจากชุมชนบ้านขาวมีพื้นที่ค่อนข้างห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดสงขลาและอำเภอระโนด จึงทำให้ประชากรมีรายได้ไม่สูงมากและมีค่าครองชีพที่ไม่ได้สูงจนเกินไป ด้านพื้นที่ทางการเกษตรมีจำนวนมากจึงทำให้ชุมชนมีอาชีพที่รองลงมาก็คือการทำเกษตรกรรมซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัยของเสริมศักดิ์ ขุนพล และ ฟารีดา เจาะเอาะ (2561) ที่ได้ทำการศึกษาและประเมินคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน เทศบาลตำบลระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้ความว่าในอดีตชาวระโนดส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนาจึงทำให้มีเกิดงานฝีมือเกี่ยวกับการทำนาเกิดขึ้นมากมาย เช่น การทำแกะ การเลี้ยงข้าว การใช้สาแหรกหอบข้าว แต่ปัจจุบันเฉพาะในเขตรอบในพื้นที่เทศบาลเมืองระโนด พบว่า มีการทำเกษตรกรรมลดลง ชาวบ้านส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง

ชุมชนบ้านขาวมีศักยภาพในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก แสดงถึงความพร้อมของชุมชนที่ต้องการจะให้มีเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยเฉพาะด้านความพร้อมมากที่สุดของชุมชนบ้านขาวมีความพร้อมด้านการให้บริการของชุมชนมากที่สุด มีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และรองลงมาความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ความพร้อมด้านพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชนมีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 และความพร้อมด้านกิจกรรมท่องเที่ยว มีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 โดยมีความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งถือว่าได้ว่าชุมชนบ้านขาวมีศักยภาพและความพร้อมที่จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในด้านต่างๆได้อย่างดี รวมทั้งในด้านของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวทั้งทางบก

และทางน้ำ ที่มีความหลากหลายซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกเข้าร่วมกับกิจกรรมของชุมชน และมีเส้นทางคมนาคมในชุมชนที่สะดวกและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว สอดคล้องกับ วิชสุตา ร้อยพิลา และ ปรีดาไชย (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจะมีความสัมพันธ์และมีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากที่สุด รองลงมาคือความเป็นมิตรใจและด้านการดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว โดยมีนัยยะที่สำคัญระดับ .05 และพบว่ามี 4 องค์ประกอบของปัจจัยทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก องค์ประกอบด้านความเป็นมิตรใจ องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ และองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพื่อให้เป็นสิ่งดึงดูดใจ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและต้องการที่จะเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

5.1.3 ผลการทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

เส้นทางท่องเที่ยวได้ถูกนำมาจัดลำดับความสำคัญเพื่อให้กิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยใช้ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาวในการเชื่อมโยงเส้นทางโดยใช้หลักเกณฑ์จากคู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (อพท.) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จริง ทำจริง สัมผัสจริง จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวได้มีการปฏิสัมพันธ์ที่มากกว่าการได้ดูเพียงอย่างเดียว จึงได้จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์โดยมี 4 ขั้นตอนที่ได้กำหนดกิจกรรมไว้ดังนี้ 1.เล่าสู่กันฟัง 2.การแสดงมโนราห์ 3. การทำ Workshop และ 4. ความภาคภูมิใจและการจดจำ เพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงแก่นแท้และสัมผัสกับวัฒนธรรมจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2558) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสโดยตรงกับเจ้าของวัฒนธรรมที่แท้จริงที่เป็นเฉพาะพื้นที่ ผ่านการมีส่วนร่วมของกิจกรรมการเรียนรู้ ศิลปะ มรดกวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้จดจำและเกิดประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แท้จริงอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น อันเป็นการสนับสนุนส่งเสริมการตลาดระหว่างวัฒนธรรมซึ่งจะช่วยพิทักษ์รักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้สืบเนื่องต่อไป อีกทั้งยังได้จัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนทั้งหมด เป็นเส้นทางท่องเที่ยว มีชื่อว่า “มนต์เสน่ห์แห่งบ้านขาว ล่องเรือชมธรรมชาติดื่มด่ำกับอากาศบริสุทธิ์ เรียนรู้งานหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ สัมผัสภูมิปัญญาล้ำค่าของชุมชน” เป็นเวลา 2 วัน 1 คืน

5.2 อภิปรายผล

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้นำประเด็นมาที่จะนำมาสู่การอภิปรายที่สำคัญดังนี้

1. การสืบทอดวัฒนธรรมการรำโนราห์ ผู้วิจัยมองเห็นว่าวัฒนธรรมโนราห์เป็นศิลปะการแสดงที่ควรแก่การรักษาให้ดำรงอยู่กับชุมชนบ้านขาว เพราะในปัจจุบันยังมีการเผยแพร่ที่ไม่ได้กระจายไปยังชุมชนใกล้เคียงจึงอาจจะส่งผลให้วัฒนธรรมด้านโนราห์ สูญหายไปชุมชนและไม่มีผู้สืบทอดต่อกับบรรพบุรุษ จึงเป็นสิ่งที่ควรตระหนักและการเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อให้ได้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

2. ผู้วิจัยมองเห็นว่าหัตถกรรมลูกปัดโนราห์ควรจะมีการขยายและการเผยแพร่ไปสู่ชุมชนอย่างหลากหลาย ไม่ควรจะเป็นเฉพาะกลุ่ม เพราะในอนาคตต่อไปอาจจะไม่มีความยั่งยืนและเสี่ยงต่อการสูญหายและไม่มีผู้สืบทอด กลุ่มอาจไม่มั่นคงหรือผลประโยชน์ที่อาจจะไม่ลงตัวอาจจะ ผู้วิจัยมองว่าอาจจะไม่มีความยั่งยืนจึงควรมีการจัดฝึกอบรมให้กับชุมชนที่มีความสนใจและต้องการที่จะพัฒนาสร้างอาชีพเสริมให้กับตนเองเพื่อการสร้างทายาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

3. ผู้วิจัยยังมองเห็นว่าควรจะมีการฟื้นฟูประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับคลองนางเรียงอาจจะมี การจัดประเพณี การจัดสมโภชคลองนางเรียงขึ้นมาทุกปี เพื่อให้เกิดประเพณีที่มีความเข้มแข็งในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการฟื้นฟูธรรมชาติบริเวณโดยรอบอีกด้วย อีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนมีความปรองดองและมีความสามัคคีในการร่วมมือกันรักษาแหล่งน้ำและทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชน

4. ผู้วิจัยมองว่าการคงอยู่ของกลุ่ม การถ่ายทอด การกระจายผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มอื่นๆ เป็นจุดท่องเที่ยว เช่น การมีบริการมอเตอร์ไซค์รับจ้าง กลุ่มอื่นก็จะได้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่ควรจะได้ประโยชน์เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ผู้วิจัยมองว่าถ้าชุมชนได้ประโยชน์จากกิจกรรมหรือการท่องเที่ยวเหล่านั้นก็จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืน แต่ถ้าอยู่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในชุมชน หากเกิดปัญหาความขัดแย้งหรือกลุ่มมีปัญหา โอกาสที่มันจะไม่ยั่งยืนก็จะมีแนวโน้มที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นการท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญที่ไม่ใช่เพียงแต่ทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้นแต่ยังเป็นสิ่งที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากร วัฒนธรรมและประเพณีที่มีอยู่ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักแพร่หลายมากขึ้น

2. ผู้นำชุมชนควรจะได้รับฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อที่จะสามารถอธิบายและเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้

3. ชุมชนควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น บริษัทนำเที่ยว หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเพิ่มขึ้น

4. ชุมชนควรมีการจัดการด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นและผลักดันให้เป็นสินค้าของที่ระลึกในระดับจังหวัดสงขลาเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่

1. ชุมชนควรมีการจัดการประชาคมในทุกๆเดือน เกี่ยวกับปัญหาและสภาพพื้นที่ที่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเสนอวิธีแก้ปัญหาและความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน

2. ควรมีการจัดอบรมและฝึกการเป็นผู้นำเที่ยวในท้องถิ่นให้กับชุมชนเพื่อที่จะได้รองรับนักท่องเที่ยวในการเข้ามายังชุมชนและการเตรียมความพร้อมในการบริการ

5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่สูญหายไปจากชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวและการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน

2. ควรศึกษาศักยภาพของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศเนื่องด้วยชุมชนมีพื้นที่และบริเวณของแหล่งน้ำธรรมชาติที่น่าสนใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์

3. ควรศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการวางแผนเชิงนโยบายให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสีเขียวและการอนุรักษ์ธรรมชาติ

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2561 -2580*.
- คณะกรรมการนโยบาย การท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ.2558-2560*.ยุทธศาสตร์การ พัฒนาการท่องเที่ยว. คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงวัฒนธรรม.(2563).*การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*.สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2563,จาก <https://www.m-culture.go.th/th/index.php>.
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2562). *สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวไทยประจำเดือนมกราคม – สิงหาคม 2562*.สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2562,จาก [https://secretary.mots.go.th/policy /index.php](https://secretary.mots.go.th/policy/index.php).
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (2548). *ความหมายของนักท่องเที่ยว*.กรุงเทพฯ:เพียร์สันเ็ดดูเคชั่นอินโดไชน์.
- กัลยา วานิชย์บัญชา.(2540). *การวิจัยขั้นดำเนินงาน : การวิเคราะห์เชิงปริมาณของธุรกิจ,กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,หน้า 27-28.*
- ข้อมูลเบื้องต้นจากสำงานตรวจคนเข้าเมือง..[ออนไลน์].สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2562,จาก <https://www.immigration.go.th/indxe>.
- จุมพล หนิมพานิช. (2526). *วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ.(2547).*แนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณรงค์ เล็งประชา. (2524). *สังคมวิทยาชนบทและเมือง*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2538). *ทฤษฎีองค์การ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีระ สิ้นเดชารักษ์ และ นาฬิกอดิศักดิ์ แสงสนิท. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์:การรับรู้ของนักท่องเที่ยวความพร้อมของเจ้าของกิจกรรม และความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย*.สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2563, จาก <http://www.dasta.or.th>.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*.กรุงเทพฯ: เพรส แอนดตีไซน.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ซีพีบุ๊กสแตนด์ดาร์ด.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- บรรณกรณ บริบูรณ์ .(2560).*อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว: ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอาเซียน.วิทยาลัยสงฆ์นครพนม.มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- ปรีณธ์ ชินโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559).*รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง. วารสารศิลปากร.ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1. หน้า 250.*
- ประดิษฐ์ มัชฌิมา. (2522). *สังคมวิทยาชนบท.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2547). *การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง.ในวาทกรรมอัตลักษณ์.* กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรี้นติ้งเฮ้าส์.
- แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา 4 ปี 2561 – 2564* ปีงบประมาณ 2561.
- พัทธานันท์ สมานสุข. (2559). *การสืบทอดโนราเพื่อการค้าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนราয়ก ชูบัว, คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- แพรวพโยม พัวเจริญ .(2554) .*การศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม สังคม และประวัติศาสตร์ ของมรดกทางวัฒนธรรมเพลงโคราช. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา .*
- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์:กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย.วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 33(2) ,331-336.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.*กรุงเทพฯ : อักษรเจริญพัฒน์.
- วิศรา สมเกียรติกุล,กมล เรืองเดช และ บุญฤกษ์ บุญคง. (2561). *การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ม้งรายสาร,หน้า 79-102.*
- วิษุตา ร้อยพิลา และ ปรีดาไชย. (2558). *องค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดกาฬสินธุ์.วารสารวิจัยและพัฒนาโลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ,ปีที่10 ฉบับที่ 3 ,หน้า 197.*
- วีระ บำรุงรักษ์.(2525).*การศึกษากับการพัฒนาวัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ 200 ปี. วารสารวัฒนธรรมไทย,21(5),40.*
- วงศ์ภา โสสุวรรณจินดา และ สุวารี นามวงศ์. (2562). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับการจัดการกิจกรรมให้มีอัตลักษณ์โดยเน้นเรื่องอาหารไทย,วารสารเกษมบัณฑิต,ปีที่20 ,127-141*

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์. (2546). *การรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้* ของ นักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานคร . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ.
- ศิริมภา จุลนวล.(2556).*โครงการศึกษาศิลปะการแสดงโนราห์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน ที่อยู่อาศัย*, วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2558.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). *องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : คู่มือและแนวทางการปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่1.คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2551). *สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุประภา สมนึกพงษ์ (2560). *การพัฒนาศักยภาพอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เมืองโบราณ ชากังราว*,วารสารบริหารธุรกิจศรีครินทร์วิโรฒ,8(2), 3-16.
- สุพัตรา สุภาพ.(2528). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี*.พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เสริมศักดิ์ ขุนพล และฟารีดา.(2561). *การศึกษาและประเมินคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเทศบาลตำบลระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา, วลัักษณ์วิจัย,ครั้งที่10 วันที่ 27-28 มีนาคม 2561,2018(4), 1-7.*
- อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- อุทิศ สังขรัตน์ และ ธเนศ ทวีบุรุษ .(2558). *การจัดการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนในเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ภาคใต้*. คณะศิลปศาสตร์.มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2562.สืบค้น จาก <http://bankhaw.go.th/frontpage>.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) .สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2562 .[ออนไลน์] แหล่งที่มา<https://www.egov.go.th/th/government-agency/211/>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2559). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สืบค้นจาก <http://www.dasta.or.th/dastaarea6/th/515/การท่องเที่ยวโดยชุมชน>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2556). *การท่องเที่ยวสร้างสรรค์*. สืบค้นจาก <http://www.dasta.or.th/creativetourism/th/article/155-notice3.html>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2558). *ใส่ใจไปเกี่ยวกับอพท. CREATIVE TOURISM*. สืบค้นจาก <http://www.dasta.or.th/th/component/k2/item/2809-ใส่ใจไปเที่ยว-กับ-อพท-creative-tourism>
- Collier, A. & Harraway, S. (1997). *Principles of Tourism*. Auckland: Longman.
- David Weaver, Laura Lawton. (2006). *tourism management*, 3rd ed.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An introductory text (2nd ed.)*. Melbourne: Hodde Education
- Hall, S. and P. du Gay (Eds.). (1996). *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory: A Reader*. New York: Columbia University Press.
- Peter Berger and Thomas Luckmann. (1967). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of knowledge*. New York: Anchor Book.
- Richard Jenkins. (1996). *Social Identity*. London and New York : Routledge.
- Richards, G and Raymond ,C. (2000) *Creative Tourism* .ATLAS News,no.23,16-20.
- Raymond, C. (2007). *Creative Tourism New Zealand; The practical challenges of developing creative tourism*. In Richards G. and Wilson, J (eds) *Tourism: Creativity and Development*. London: Routledge, pp.145-157
- Stuart Hall. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.

บุคลากรกรม

นายวรรณรพ ส่องสว่าง ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว บริเวณหมู่ 3 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

ณิชการณ ทอดด้วง ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563 ณ ห้องทำงานผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563 บริเวณหมู่ 3 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นายอุทัย คงหนู ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว บริเวณหมู่ 3 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นางสาวอุบลวรรณ บุญศรีธา ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563 ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านขาว บริเวณหมู่ 2 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นายสมพงษ์ แก้วจันทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการกำนันหมู่บ้านควาตกบริเวณหมู่ 5 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นายศักดิ์ดา ชูช่วย ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหัวป่าออก บริเวณหมู่ 1 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นายบุญศักดิ์ แก้วทองงค์ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านเสาธง-ล่องลม บริเวณหมู่ 2 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นายถาวร สันหนู ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหัวป่าตก บริเวณหมู่ที่ 6 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นายโชคดี ไล่สาม ผู้ให้สัมภาษณ์.นายนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563 ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตำบลบ้านขาว บริเวณหมู่ 3 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

บุคลากรกรม (ต่อ)

นายณัฐพล หนูแสง ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านควาออก บริเวณหมู่ 4 ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด
จังหวัดสงขลา

นายเนติพงศ์ ไกลสาม ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์
2563 ณ กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด
จังหวัดสงขลา

นางกัลยา มีขำ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 30 กุมภาพันธ์ 2563
ณ กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัด
สงขลา

นางปวีณา ขุนทรงอักษร ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 30 กุมภาพันธ์
2563 ณ กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

นางจิตรา ตัวงมี ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 30 กุมภาพันธ์ 2563
ณ กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัด
สงขลา

นายวัชรินทร์ ขุนแก้ว ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์
2563 ณ กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด
จังหวัดสงขลา

นางวิไลลักษณ์ ทันอินอาจ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29
กุมภาพันธ์ 2563 ณ กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอ
รอนด จังหวัดสงขลา

นางเฉลิม ศิริทอง ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563
ณ กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด
จังหวัดสงขลา

นางสาวโคกิชฐา ขุนชู ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม
2563 ณ กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว
อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

บุคลากรกรม (ต่อ)

- นางหนูถวิล สว่างจันทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 ณ คณะมนโรรักษ์ประเสริฐชุมชนบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา
- นางสุพรรณณี จันทบุรี ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 ณ คณะมนโรรักษ์ประเสริฐชุมชนบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา
- นางอชณา จันทวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 ณ คณะมนโรรักษ์ประเสริฐชุมชนบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา
- นายสว่าง เทพไชย ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 ณ คณะมนโรรักษ์ประเสริฐชุมชนบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา
- นายประยูร อุปลัมภ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 ณ คณะมนโรรักษ์ประเสริฐชุมชนบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา
- นางสาวสุกณีย์ จันทบุรี ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการกลุ่มปลาตุกร้าบ้านขาว ตำบลบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา
- รัชนิกร เขียวเล่ง ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการกลุ่มปลาตุกร้าหัวปานอก ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา
- นางวรรณณา เจริญจิต ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการวิทยาลัยชุมชนสงขลา ประจำอำเภอรอนไหนดจังหวัดสงขลา
- นายปรีณดา มณีโชติ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563 ณ ที่ทำการวิทยาลัยชุมชนสงขลา ประจำอำเภอรอนไหนดจังหวัดสงขลา
- นฤพนธ์ จันทรจวบ ผู้ให้สัมภาษณ์.นายอนุพงษ์ กองพิมพ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563 ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไหนด จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสัมภาษณ์

**แบบสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มผู้นำส่วนปกครองท้องถิ่นและผู้นำชุมชน
เรื่อง ศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลของตำบลบ้านขาวและชุมชน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน และข้อเสนอแนะแนวทางในการค้นหาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. การตอบแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ทุกคำตอบของท่านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย จึงขอความกรุณาตอบให้ครบสมบูรณ์ทุกข้อ ทุกตอน เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีความเที่ยงตรง และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

3. คำตอบของท่านจะไม่ส่งผลกระทบต่อตำแหน่งเจ้าหน้าที่ การปฏิบัติงานของท่านแต่ตัวท่านแต่อย่างใด ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูลไว้ ณ โอกาสนี้

นาย นุพงษ์ กองพิมพ์

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่ม
และนักปราชญ์หรือผู้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตำบลบ้านขาว
เรื่อง ศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลของตำบลบ้านขาวและชุมชน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน และข้อเสนอแนะ
แนวทางในการค้นหาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. การตอบแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ทุกคำตอบของท่านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์
ข้อมูลในการวิจัย จึงขอความกรุณาตอบให้ครบสมบูรณ์ทุกข้อ ทุกตอน เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีความ
เที่ยงตรง และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

3. คำตอบของท่านจะไม่ส่งผลกระทบต่อตำแหน่งเจ้าหน้าที่ การปฏิบัติงานของท่านแต่ตัว
ท่านแต่อย่างใด ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูลไว้ ณ โอกาสนี้

นาย นุพงษ์ กองพิมพ์

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาคผนวก ข.

แบบประเมินความพร้อมในการจัดทำเส้นทางรถท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

**แบบประเมินความพร้อมในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้
อัตลักษณ์วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา**

คำชี้แจง :

1. แบบประเมินฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินความพร้อมในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา และเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนต่อไป

2. แบบประเมินฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 ความพร้อมของพื้นที่ในชุมชน

ตอนที่ 3 ความพร้อมด้านการให้บริการ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ระดับความพร้อม มี 5 ระดับ มีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความความพร้อมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความความพร้อม มาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความความพร้อม ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความพร้อมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความพร้อมน้อยที่สุด

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง
2. อายุ	☐ ต่ำกว่า 20 ปี	☐ 20-30 ปี
	☐ 31-40 ปี	☐ 41-50 ปี
	☐ 51-60 ปี	☐ 61 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ	☐ โสด	☐ สมรส
	☐ หม้าย/หย่าร้าง	

4. ระดับการศึกษา ต่ำกว่ามัธยมศึกษา มัธยมศึกษา
- ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา
- ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
5. อาชีพหลัก พนักงานบริษัทเอกชน
- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- รับจ้างทั่วไป ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร
- นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ (โปรดระบุ)
6. ระดับรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,000-10,000 บาท
- 10,001-15,000 บาท 15,001-20,000 บาท
- 20,001-25,000 25,001-30,000 บาท
- 30,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 : ความพร้อมของพื้นที่ในชุมชน

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงในช่อง ที่ท่านเห็นด้วยมากที่สุด

ความพร้อมของพื้นที่ในชุมชน	ระดับความพร้อม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.1 ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว					
1.2 ความพร้อมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว					
1.3 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
1.4 การรองรับนักท่องเที่ยว					
1.5 การจัดการด้านการท่องเที่ยว					

ตอนที่ 3 : ความพร้อมในการให้บริการ

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงในช่อง ที่ท่านเห็นด้วยมากที่สุด

รายการ	ระดับความพร้อม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
2. ด้านการให้บริการของชุมชน					
2.1 ชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร					
2.2 ชุมชนพร้อมที่จะบริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว					
2.3 ชุมชนมีความพร้อมที่จะดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ					
2.4 ชุมชนมีความพร้อมในการให้คำแนะนำ หรือ ตอบข้อซักถามเป็นอย่างดี					
2.5 ชุมชนมีเจ้าหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัย					
2.6 มีการให้บริการอุปกรณ์ป้องกันต่างๆ (Safety)					
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก					
3.1 การเดินทางมีความสะดวก/ปลอดภัย/มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน					
3.2 มีสถานที่จอดรถเพียงพอ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย					
3.3 มีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/ สะดวกต่อการใช้งาน					
3.4 อาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ/ราคาเหมาะสม/ความสะอาด/คุณภาพอาหาร					
3.5 การสื่อความหมายต่างๆ เช่น ป้าย/สัญลักษณ์ การให้ความรู้ เอกสารแผ่นพับ					
3.6 ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า/น้ำดื่ม/น้ำใช้/สัญญาณโทรศัพท์) มีคุณภาพ ใช้การได้ดี					

ภาคผนวก ค.
แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย

ภาคผนวก ง.

ภาพประกอบการลงพื้นที่การดำเนินการลงวิจัย

ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักและการประเมินความพร้อมของชุมชนที่จะจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นายอนุพงษ์ กองพิมพ์	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	6110920012	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีการศึกษาที่สำเร็จ
ศิลปศาสตรบัณฑิต (การท่องเที่ยวและการโรงแรม)	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	2556

ทุนการศึกษา

ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อการแก้ไขปัญหาของชุมชน ประจำปี 2563

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

อนุพงษ์ กองพิมพ์ .(2563). ลูกปัดมโนราห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ตีพิมพ์เผยแพร่เล่ม Proceedings การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 ภายใต้หัวข้อ “สังคม หล่อหลอม สร้างสรรค์ มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อลูกหลาน” 14 สิงหาคม 2563. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม.